

DIALOG OBYWATELSKI w Krakowie

w opiniach mieszkańców,
przedstawicieli organizacji
pozarządowych i mediów

Badania zrealizowane przez Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach porozumienia o współpracy przy realizacji projektu OBSERWATORIUM DIALOGU OBYWATELSKIEGO nr W/V/22/SO/16/2015 z dnia 5 lutego 2015 r. zawartego pomiędzy Gminą Miejską Kraków – Urzędem Miasta Krakowa a Uniwersytetem Jagiellońskim.

Autorzy raportu:

dr hab. Ewa Bogacz-Wojtanowska, dr hab. Agnieszka Hess,
dr hab. Małgorzata Lisowska-Magdziarz, mgr Małgorzata Lenzion,
mgr Krzysztof Nowak

WSTĘP.....	7
METODOLOGIA BADAŃ.....	9
DIALOG OBYWATELSKI – OPERACJONALIZACJA POJĘĆ.....	10

CZĘŚĆ I. DIALOG OBYWATELSKI W KRAKOWIE W OPINII MIESZKAŃCÓW

METODOLOGIA BADAŃ I DOBÓR PRÓBY BADAWCZEJ	20
POSTRZEGANIE DIALOGU OBYWATELSKIEGO	21
ORGANIZACJE POZARZĄDOWE.....	25
KONSULTACJE SPOŁECZNE	31
BUDŻET OBYWATELSKI.....	35
ŹRÓDŁA INFORMACJI	39
INSTYTUCJE DIALOGU OBYWATELSKIEGO W KRAKOWIE	41
Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS).....	41
Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej	42
Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego	43
Komisje Dialogu Obywatelskiego.....	44
WNIOSKI I REKOMENDACJE	46
Sposób postrzegania dialogu obywatelskiego.....	46
Organizacje pozarządowe	46
Konsultacje społeczne	47
Budżet obywatelski	48
Źródła informacji.....	48
Instytucje dialogu obywatelskiego.....	49

CZĘŚĆ II. DIALOG OBYWATELSKI W KRAKOWIE W OPINII PRZEDSTAWICIELI ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

METODOLOGIA BADAŃ I DOBÓR PRÓBY.....	52
POSTRZEGANIE I REALIZACJA DIALOGU OBYWATELSKIEGO W KRAKOWIE.....	56

KONSULTACJE SPOŁECZNE W KRAKOWIE W ŚWIEŁLE OPINII PŁYNĄCYCH Z TRZECIEGO SEKTORA	64
BUDŻET OBYWATELSKI W KRAKOWIE	69
POZYSKIWANIE INFORMACJI PRZEZ ORGANIZACJE POZARZĄDOWE	75
INSTYTUCJE DIALOGU OBYWATELSKIEGO W KRAKOWIE	78
Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS)	78
Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej	80
Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego	81
Komisje Dialogu Obywatelskiego	83
WNIOSKI I REKOMENDACJE	86
Dialog obywatelski i konsultacje społeczne	86
Budżet obywatelski	87
Komunikacja z organizacjami pozarządowymi	87
Instytucje dialogu obywatelskiego w mieście	88
MOWIS	88
KDO	89
KRDPP	90

CZĘŚĆ III. DIALOG OBYWATELSKI I ZJAWISKA POKREWNE. MAPA INTERAKCJI KOMUNIKACYJNYCH W KRAKOWIE I WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

ZAŁOŻENIA, METODOLOGIA, PRZEBIEG BADAŃ	92
INTERAKCJE KOMUNIKACJA I DIALOG OBYWATELSKI W PRASIE LOKALNEJ – WYNIKI BADAŃ	95
Charakter interakcji komunikacyjnych	95
Tematyka interakcji komunikacyjnych	96
Uczestnicy interakcji komunikacyjnych	97
Terminologia i nazewnictwo	98
Umieszczenie interakcji komunikacyjnych	99
Efekty interakcji komunikacyjnych	99
INTERAKCJE KOMUNIKACYJNE I DIALOG OBYWATELSKI W MIEJSKICH PORTALACH INTERNETOWYCH	104
Charakter interakcji komunikacyjnych	104
Tematyka interakcji komunikacyjnych	105
Uczestnicy interakcji komunikacyjnych	105

Umieszczenie interakcji komunikacyjnych	103
Efekty interakcji komunikacyjnych	103
Terminologia i nazewnictwo	103
INTERAKCJE KOMUNIKACYJNE I DIALOG OBYWATELSKI W LOKALNEJ TELEWIZJI	104
Charakter interakcji komunikacyjnych	104
Tematyka interakcji komunikacyjnych	105
Uczestnicy interakcji komunikacyjnych	105
Umieszczenie interakcji komunikacyjnych	105
Efekty interakcji komunikacyjnych	106
Terminologia i nazewnictwo	106
INTERAKCJE KOMUNIKACYJNE I DIALOG OBYWATELSKI W LOKALNYM RADIU	107
WNIOSKI I PROPOZYCJE Z BADAŃ	108
 ZAŁĄCZNIKI	 111
 BIBLIOGRAFIA	 121
 ANEKS	 125

W raporcie prezentowane są wyniki badań przeprowadzonych w 2015 r. przez pracowników, doktorantów i studentów Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach porozumienia o współpracy przy realizacji projektu **OBSERWATORIUM DIALOGU OBYWATELSKIEGO** nr W/W/22/SO/16/2015 z dnia 5 lutego 2015 r. zawartego pomiędzy Gminą Mięską Kraków – Urzędem Miasta Krakowa a Uniwersytetem Jagiellońskim.

Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego jest projektem dydaktyczno-naukowym realizowanym w Instytucie Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej (IDMiKS) oraz w Instytucie Spraw Publicznych (ISP) Uniwersytetu Jagiellońskiego w porozumieniu z Miejskim Ośrodkiem Wspierania Inicjatyw Społecznych¹. Projekt ma charakter długoterminowy. Porozumienie między GMK i UJ zawarte zostało na lata 2015–2018. Podstawowymi celami projektu są: obserwacja i analiza dialogu obywatelskiego w Krakowie, diagnozowanie problemów w obszarze wzajemnych relacji, w tym komunikowania się, między władzami miasta Krakowa i organizacjami trzeciego sektora oraz przygotowywanie rekomendacji oraz propozycji ich rozwiązywania.

Zaplanowane badania zakładają zdiagnozowanie społecznych, instytucjonalnych i medialnych warunków prowadzenia dialogu obywatelskiego w Krakowie poprzez analizę funkcjonowania instytucji dialogu obywatelskiego, ich wizerunku medialnego oraz postrzegania przez obywateli, analizę procesów komunikacyjnych, monitoring przebiegu dialogu obywatelskiego i procesów decyzyjnych, analizę organizacji obiegu komunikacji i współpracy między instytucjami dialogu obywatelskiego.

¹ Zaangażowanie dwóch Instytutów w prace nad projektem „Obserwatorium Dialogu Obywatelskiego” ugruntowane jest na doświadczeniu pracowników sprawujących opiekę merytoryczną – dr hab. Agnieszki Hess (IDMiKS) oraz dr hab. Ewy Bogacz-Wojtanowskiej (ISP), których dorobek naukowy oraz praktyka ekspercka bezpośrednio wiążą się z zagadnieniem dialogu obywatelskiego. Dotyczą one m.in.: komunikacji społecznej i politycznej, w tym strategii komunikacyjnych instytucji obywatelskich i promocji organizacji typu non-profit, współdziałania międzysektorowego, zarządzania organizacjami pozarządowymi, zdolności organizacyjnych oraz społeczno-kulturowych kontekstów funkcjonowania organizacji pozarządowych w społeczeństwie obywatelskim. Ponadto w projekt zaangażowani są pracownicy naukowcy i doktoranci posiadający kompetencje oraz doświadczenie niezbędne do realizacji projektu, w tym udział w projektach badawczych oraz społecznych: dr hab. Małgorzata Lisowska-Magdziarz (IDMiKS), dr Michał Bukowski (IDMiKS), dr Marta Shaw (ISP), dr Beata Jałocha (ISP), mgr Agnieszka Catek (doktorantka WZiKS), Krzysztof Nowak (doktorant WZiKS), mgr Małgorzata Lendzion (doktorantka WZiKS), mgr Sylwia Wrona (doktorantka WZiKS).

Przedmiotem badań w ramach projektu są zatem: a) komunikowanie i obieg informacji pomiędzy uczestnikami procesów negocjowania i dialogu obywatelskiego (instytucje miejskie, organizacje pozarządowe, ruchy społeczne itp.), b) formy dialogu obywatelskiego (konsultacje społeczne, działalność Komisji Dialogu Obywatelskiego i Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego itp.), c) wizerunek medialny i odbiór społeczny uczestników dialogu obywatelskiego.

W początkowej fazie realizacji projektu celem badań było poznanie stopnia znajomości pojęć i zagadnień dialogu obywatelskiego oraz sposobów postrzegania instytucji dialogu obywatelskiego przez mieszkańców Krakowa, krakowskie organizacje pozarządowe i w przekazie krakowskich mediów. W pierwszej kolejności chodziło bowiem o ustalenie, czy i w jaki sposób podmioty te identyfikują dialog obywatelski. A następnie, na podstawie uzyskanych informacji starano się odpowiedzieć na pytanie, czy po stronie badanych podmiotów istnieją raczej sprzyjające czy raczej niesprzyjające warunki do rozwoju dialogu obywatelskiego w Krakowie. Ważnym celem badań było także ustalenie przyczyn zidentyfikowanych opinii.

W związku z powyższymi założeniami w 2015 r. określono trzy podstawowe zadania badawcze:

1. Przeprowadzenie badań sondażowych wśród mieszkańców Krakowa w zakresie znajomości podstawowych pojęć i obszarów działania instytucji dialogu obywatelskiego, poziomu zaangażowania w działalność społeczną oraz znajomości źródeł pozyskiwania informacji o instytucjach i inicjatywach obywatelskich;
2. Przeprowadzenie badań sondażowych wśród przedstawicieli organizacji pozarządowych w zakresie znajomości podstawowych pojęć i obszarów działania instytucji dialogu obywatelskiego, poziomu zaangażowania w działalność społeczną oraz znajomości źródeł pozyskiwania informacji o instytucjach i inicjatywach obywatelskich;
3. Przeprowadzenie badań przekazu medialnego pod kątem stworzenia bazy osób/dziennikarzy oraz kanałów komunikowania zajmujących się tematyką dialogu obywatelskiego w Krakowie.

Zastosowana w projekcie metodologia badań dostosowana została do charakteru i przedmiotu każdej z wyróżnionych części badań oraz do możliwości realizujących je zespołów. Badania wśród mieszkańców Krakowa (100 respondentów) oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych (28 respondentów) przeprowadzono na podstawie wywiadów częściowo ustrukturyzowanych, natomiast w badaniach przekazu krakowskich mediów zastosowano analizę zawartości.

Narzędzia badawcze, którymi były kwestionariusze wywiadów w badaniach mieszkańców Krakowa i przedstawicieli trzeciego sektora oraz klucz kategoryzacyjny do analizy zawartości, składały się z pięciu podstawowych bloków zagadnień:

1. Sposobu definiowania dialogu obywatelskiego;
2. Sposobu rozumienia podstawowych pojęć, takich jak: organizacja pozarządowa, konsultacje społeczne, budżet obywatelski;
3. Poziomu znajomości nazw i obszarów działania takich instytucji dialogu obywatelskiego, jak: MOWIS, Pełnomocnik Krakowa ds. Polityki Społecznej, Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego, Komisje Dialogu Obywatelskiego;
4. Poziomu zaangażowania mieszkańców Krakowa w działalność społeczną (przynależność do organizacji społecznych, praca na ich rzecz, udział w spotkaniach organizowanych przez instytucje dialogu obywatelskiego w Krakowie), w odniesieniu do organizacji obywatelskich sprawdzano poziom znajomości dokumentów dotyczących dialogu obywatelskiego;
5. Źródeł pozyskiwania informacji o inicjatywach i instytucjach obywatelskich.

Scenariusze wywiadów stanowiły narzędzia pomocnicze, porządkujące i standaryzujące charakter pozyskiwanych informacji².

² Kwestionariusze wywiadów zostały zamieszczone w aneksie na końcu raportu.

DIALOG OBYWATELSKI – OPERACJONALIZACJA POJĘĆ

W badaniach przyjęto następujące definicje operacyjne zagadnień, które stały się przedmiotem analizy:

Dialog obywatelski to forma kontaktu między władzą publiczną na różnych szczeblach a organizacjami trzeciego sektora, polegająca na wzajemnym przekazywaniu sobie opinii, informacji czy ustaleń dotyczących celów, instrumentów i strategii wdrażania polityki publicznej. Innymi słowy, dialog obywatelski to pozarządowo–publiczna współpraca o charakterze pozafinansowym, w ramach której oprócz wzajemnej komunikacji powstają zespoły doradcze, inicjatywne i konsultacyjne³. Nie należy go mylić z dialogiem społecznym, rozumianym jako komunikacja między władzami publicznymi, związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców dotycząca zbiorowych stosunków pracy (zbiorowego prawa pracy). Uczestnikami dialogu obywatelskiego – obok władz publicznych – są bowiem nie tylko tradycyjnie rozumiani partnerzy społeczni, ale także organizacje pozarządowe, działające na różnych płaszczyznach: społecznej, ekonomicznej, światopoglądowej, zawodowej lub terytorialnej. Z tego względu przedmiotem dialogu obywatelskiego nie są wyłącznie problemy związane z miejscem pracy (zakładu, branży, sektora gospodarki), ale wszelkie zagadnienia związane z miejscem grup obywateli w państwie i społeczeństwie⁴.

Konsultacje społeczne to proces, w którym przedstawiciele władz (każdego szczebla: od lokalnych po centralne) przedstawiają obywatelom swoje plany dotyczące np. aktów prawnych (ich zmiany albo uchwalania nowych), inwestycji lub innych przedsięwzięć, które będą miały wpływ na życie codzienne i pracę obywateli. Konsultacje nie ograniczają się jednak tylko do przedstawienia tych planów, ale polegają też na wysłuchaniu opinii na ich temat, ich modyfikowaniu i informowaniu o ostatecznej decyzji. Konsultacje społeczne to sposób uzyskiwania opinii, stanowisk, propozycji itp. od instytucji i osób, które w pewien sposób dotkną, bezpośrednio lub pośrednio, skutki proponowanych przez administrację działań⁵.

³ M. Rymśza, *O polityce państwa wobec trzeciego sektora i instytucjonalizacji dialogu obywatelskiego*, [w:] Rymśza M. (red.), *Organizacje pozarządowe. Dialog obywatelski. Polityka państwa*, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007, s. 7–20; G. Makowski, *Nowe płaszczyzny dialogu między władzą i organizacjami pozarządowymi w Polsce*, [w:] Makowski G., Schimanek T. (red.), *Organizacje pozarządowe i władza publiczna. Drogi do partnerstwa*, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008, s. 73–94.

⁴ <http://www.pozytek.gov.pl/Podstawowe,pojecia,380.html>, dostęp 10.10.2014.

⁵ <http://administracja.ngo.pl/x/340786>, dostęp 15.10.2014.

Budżet partycypacyjny/obywatelski (BO) to demokratyczny proces dyskusji i podejmowania decyzji, w którym mieszkańcy i jednostki samorządu terytorialnego decydują o tym, w jaki sposób rozdysponowana będzie część budżetu. Najczęściej jest on tworzony poprzez wykorzystanie takich narzędzi, jak poznanie priorytetów w wydawaniu pieniędzy przez samych członków danej wspólnoty, wybór delegatów budżetowych reprezentujących lokalne społeczności, wsparcie techniczne ze strony radnych, lokalne i regionalne zgromadzenia w celu debaty i głosowania nad priorytetowymi wydatkami. Następnie odbywa się implementacja pomysłów mających bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców.

Po raz pierwszy budżet obywatelski (partycypacyjny) został zainicjowany w 1989 r. w brazylijskim Porto Alegre⁶. Polskie doświadczenia wskazują na wzrastające zainteresowanie zarówno mieszkańców, jak i lokalnych samorządów tą formą partycypacji, nie tylko w dużych ośrodkach miejskich takich jak Warszawa, Kraków, Łódź, ale także Kętach, Olkuszu, Karpaczu, Elblągu, Sopocie⁷. Popularności tego mechanizmu upatruje się szczególnie w⁸:

- rosnącej aktywności i ambicjach mieszkańców,
- wykorzystaniu go do pozyskiwania poparcia społecznego, zwłaszcza tuż przed wyborami,
- dostrzeganiu korzyści płynących z jego realizacji w kontekście rozwoju miast,
- atrakcyjnej medialnie tematyce dotyczącej finansów gminy.

Mimo częstych kontrowersji, wynikających z wysokości budżetów partycypacyjnych, stanowi on jedną z najważniejszych form deliberacji oraz uczestnictwa społeczności lokalnych w decydowaniu o wydatkowaniu środków z lokalnych budżetów. Należy mieć jednak na uwadze, że istnieją zróżnicowane modele realizacji budżetu obywatelskiego. Różnicuje je pomysłodawca (strona społeczna lub publiczna⁹), skład rad czy zespołów ds. budżetu obywatelskiego w gminie (radni, urzędnicy, przedstawiciele trzeciego sektora, mieszkańcy itd.) ale także poziom realizacji (ogólno miejskim, jednostek pomocniczych). Ponadto ramy prawne, regulujące przeprowadzanie budżetu, oddziałują na jego ostateczny kształt – przepisy na mocy, których jest zarówno organizowany, jak i tworzony regulamin. Budżety partycypacyjne organizowane są przede

⁶ Participatory budgeting in Brazil, Bank Światowy, materiał on-line, dostęp 29.10.2015: http://sit-eresources.worldbank.org/INTEMPowerment/Resources/14657_Participatory-Budgeting-Brazil-web.pdf.

⁷ Brak dokładnych statystyk, w ilu gminach wprowadzono dotychczas BO. Liczba tych gmin waha się pomiędzy 65 a 80.

⁸ D. Kraszewski, K. Mojkowski, *Budżet obywatelski w Polsce*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2014, s. 4–5, on-line: <http://www.maszglos.pl/wp-content/uploads/2014/03/Budzet-obywatelski-w-Polsce-D.-Kraszewski-K.-Mojkowski.pdf>.

⁹ Ł. Prykowski, *Głos Łódzian się liczy – czyli doświadczenia z budżetem obywatelskim w radach osiedli*, Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS, Łódź 2012, dokument elektroniczny, on-line: http://www.gloslodzian.pl/wp-content/uploads/2012/02/glos-lodzian_raport-www.pdf.

wszystkich na podstawie zapisów art. 5a ustawy o samorządzie gminnym jako forma konsultacji społecznych¹⁰.

W Krakowie budżet obywatelski¹¹ po raz pierwszy został zastosowany w 2013 r., w formie pilotażu, kiedy to realizowano dwa projekty na terenie czterech dzielnic¹². Wyniesione doświadczenia przełożyły się na wprowadzenie uchwałą Rady Miasta Krakowa budżetu we wszystkich jednostkach pomocniczych miasta¹³. Dotychczas zorganizowano dwie edycje budżetu obywatelskiego w Krakowie – BO 2014 i BO 2015, które zostały poddane ewaluacji przez podmiot zewnętrzny¹⁴.

Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS) został powołany przez Prezydenta Miasta Krakowa w 2006 r. Celem działania MOWIS-u jest koordynowanie współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi, a w szczególności: wspieranie trzeciego sektora i współpraca z jego przedstawicielami, rozwój wolontariatu, współorganizacja szkoleń oraz inspirowanie wydarzeń i imprez integrujących społeczność lokalną. Innymi słowy, Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych ma przede wszystkim pełnić funkcję podmiotu aktywizującego społeczeństwo obywatelskie oraz rozwijać formy współpracy samorządu z krakowskimi organizacjami pozarządowymi¹⁵.

Obecnie MOWIS funkcjonuje jako referat wchodzący w skład Wydziału Spraw Społecznych, który w ramach jego struktury organizacyjnej jest odpowiedzialny za 22 zadania (załączniki 1 oraz 2). Do najważniejszych z perspektywy opracowania można zaliczyć m.in.:

- koordynację działań w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego;

¹⁰ D. Sześciłło, *Koncepcje ustawowego uregulowania budżetów obywatelskich (partycypacyjnych)*, Ekspertyza dla Fundacji im. Stefana Batorego, on-line, dostęp: 29.10.2015; Budżet obywatelski wprowadzany jest w życie głównie na mocy uchwał organów stanowiących w gminie, on-line: <http://www.maszglos.pl/wp-content/uploads/2013/04/Koncepcje-ustawowego-uregulowania-budzetow-obywatelskich-partycypacyjnych-D.Szescilo.pdf>.

¹¹ W opracowaniu stosowane jest głównie pojęcie budżetu obywatelskiego, taką nazwę przyjęto bowiem w aktach prawa miejscowego oraz taką posługuje się większość rozmówców.

¹² Projekt „Priorytet Obywatelski” realizowany w dzielnicy I Stare Miasto z udziałem aktywistów Federacji Anarchistycznej i Inicjatywy „Prawo do Miasta” oraz projekt „Dzielnice się liczą!” Stowarzyszenia Pracownia Obywatelska (przy wsparciu Fundacji im. Stefana Batorego) w dzielnicach Bronowice, Prądnik Biały i Zwierzyniec.

¹³ Uchwała nr XCVII/1465/14 Rady Miasta Krakowa z 20.02.2014 w sprawie budżetu obywatelskiego miasta Krakowa, dokument elektroniczny.

¹⁴ W trakcie opracowywania niniejszego raportu ogólnie dostępny był raport z ewaluacji pierwszej edycji budżetu obywatelskiego. Prezentacja wstępnego raport z drugiej edycji odbyła się 19.10.2015 w UM Kraków; uczestniczył w niej członek zespołu ODO w ramach obserwacji.

¹⁵ Za: http://ngo.krakow.pl/mowis/3008,artykul,o_osrodku.html, dostęp: 15.10.2015.

- inicjowanie, wspieranie i koordynowanie projektów i programów społecznych promujących i rozwijających formy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz integrację środowiska organizacji pozarządowych;
- przygotowywanie i koordynowanie realizacji programów współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego;
- koordynację zadań podejmowanych przez Gminę Miejską Kraków w zakresie budżetu obywatelskiego oraz inicjatywy lokalnej.

Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. polityki społecznej. Stanowiska pełnomocników (zastępców) powoływane są na mocy przepisów ustawy o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. Prezydent może powierzyć zastępcy prowadzenie określonych spraw gminy w swoim imieniu (art. 33). W drodze zarządzenia powołuje oraz odwołuje swojego zastępcę lub zastępców i określa ich liczbę. W Krakowie, jako gminie powyżej 200 000 mieszkańców, może to być najwyżej czterech zastępców (art. 26a). Ich odwołanie odbywa się m.in. na skutek wygaśnięcia stosunku pracy prezydenta (art. 43b UoPS¹⁶). Natomiast ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (UoPS) zezwala na wybór doradców (asystentów)¹⁷. Jednak zarówno ustawa, jak i rozporządzenie Rady Ministrów¹⁸ nie zawierają legalnej definicji stanowiska doradcy (asystenta)¹⁹. Wszystkie stanowiska mają charakter temporalny, są bowiem ściśle powiązane z czasem, kiedy dana osoba pełni funkcję prezydenta miasta (art.17 UoPS). Również w tym wypadku wielkość gminy wpływa na liczbę doradców, zaś w Krakowie ich liczba nie może przekroczyć siedmiu osób.

W trakcie trwania projektu, w październiku 2015 r., doszło do zmian organizacyjnych i stanowisko pełnomocnika zostało „włączone” w zakres merytoryczny III Zastępcy Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta²⁰. W strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta Krakowa Wydział Spraw

¹⁶ Ustawa z 21.11.2008 o pracownikach samorządowych (Dz.U. 2008 nr 223 poz. 1458 z późn. zm.).

¹⁷ Istnieje także funkcja doradców społecznych.

¹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z 18.03.2009 w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych (Dz.U. nr 50, poz. 398), dokument elektroniczny, on-line: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20090500398>.

¹⁹ Za: Z. Lorek, *Status doradcy burmistrza*, Wspólnota Pismo Samorządu Terytorialnego, on-line: www.wspolnota.org.pl; T. Mordel, *Co zmienia nowa ustawa o pracownikach samorządowych?*, Samorząd Terytorialny 2009/1–2, on-line: <http://publiczni.pl/co-zmienia-nowa-ustawa-o-pracownikach-samorzadowych>.

²⁰ Zarządzenie nr 2678/2015 Prezydenta Miasta Krakowa z 07.10.2015 w sprawie określenie zakresu uprawnień i obowiązków Zastępcy Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta, dokument elektroniczny, dostęp: 25.10.2015.

społecznych podlegał dotychczas pod stanowisko Pełnomocnika Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej²¹.

Raport uwzględnia zatem wyniki badań dotyczące Pełnomocnika Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej, którego zakres uprawnień oraz obowiązków regulowało zarządzenie Prezydenta z dnia 3 lutego 2015 r.²². W myśl tego dokumentu do pełnomocnika należało zarządzanie strategicznie i operacyjnie w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej miasta Krakowa (co oznaczało, że jego zadania były bardzo szerokie i ogólne). Do uprawnień i obowiązków Pełnomocnika należały:

1. projektowanie kierunków polityki Miasta w obszarze polityki społecznej,
2. monitorowanie realizacji celów polityki Miasta w zakresie polityki społecznej,
3. rekomendowanie przyjęcia kierunków i celów w zakresie polityki społecznej do strategii rozwoju Miasta oraz rekomendowanie zmian w tym zakresie w przyjętych dokumentach,
4. zatwierdzanie założeń do planów rzeczowych i planów rozwoju w obszarze polityki społecznej i rekomendowanie zadań inwestycyjnych do wieloletniej prognozy finansowej,
5. wyznaczanie zadań o charakterze priorytetowym – na dany rok i w perspektywie wieloletniej,
6. monitorowanie procesu wykonania planów i zadań o charakterze priorytetowym,
7. uczestniczenie w ustalaniu wskaźników realizacji zadań planowych i zadań o charakterze priorytetowym,
8. dokonywanie oceny realizacji zadań na podstawie raportów zawierających ustalone wskaźniki,
9. dokonywanie oceny i interpretacji odchyleń od założeń planów, przyczyn ich powstania oraz inicjatyw podejmowanych w zakresie likwidacji odchyleń niepożądanych.

Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego (KRDP) to zespół opiniotwórczo-doradczy, który konsultuje i opiniuje dokumenty wydawane przez organy i jednostki Urzędu Miasta Krakowa.

²¹ W czasie prowadzenia badań doszło do zmiany na danym stanowisku. Większość opinii, jaką uzyskano od reprezentantów organizacji pozarządowych, dotyczyła osoby ustępującej ze stanowiska, co należy mieć na uwadze podczas analizy zamieszczonego fragmentu. A. Okońka-Wałkiewicz, w lutym 2015 r. objęła stanowisko doradcy ds. polityki senioralnej, zaś jej miejsce zajął Andrzej Kulig. W dniu 07.10.2015 zlikwidowano stanowisko pełnomocnika ds. polityki społecznej, natomiast A. Kulig objął stanowisko III Zastępcy Prezydenta ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji.

²² Zarządzenie nr 228/2015 Prezydenta Miasta Krakowa z 03.02.2015 w sprawie określenia zakresu uprawnień i obowiązków Pełnomocnika Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, dokument elektroniczny, dostęp 18.10.2015.

Rady działalności pożytku publicznego powoływane są na mocy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (rozdz. 6, art. 41a–41j)²³. Stanowią formę rozwijania dialogu obywatelskiego na linii obywatele – lokalna władza publiczna²⁴. Ponadto realizują funkcje²⁵:

- **reprezentacji** – forma uczestnictwa w procesach decyzyjnych adekwatna do funkcji pełnionej w danym obszarze życia publicznego;
- **polityczną** – zdolność do artykulacji potrzeb i interesów danego środowiska;
- **edukacyjną** – płaszczyzna uczenia się sztuki dialogu i negocjacji;
- **instrumentalną** – posiadanie wpływu na kształtowanie określonych decyzji w zakresie pożytku publicznego;
- **integracyjną** – stanowienie szczególnej, komplementarnej w stosunku do zinstytucjonalizowanych form dialogu społecznego, formuły współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych;
- **komunikacyjną** – narzędzie komunikacji społecznej w relacjach władza publiczna – obywatele;
- **kontrolną** – szczególny instrument nadzoru współpracy międzysektorowej.

Pierwsza KRDPK została powołana w 2012 r. na mocy uchwały Rady Miasta z dnia 21 grudnia 2011 r.²⁶. Dotychczas dwukrotnie krakowskie organizacje pozarządowe mogły dokonywać wyboru składu kolejnych kadencji na lata 2012–2014 oraz 2014–2016. Rada składa się z reprezentantów urzędów Miasta Krakowa i przedstawicieli organizacji pozarządowych. Zasiada w niej łącznie 16 osób, w tym przedstawiciele Rady Miasta (4), Prezydenta (4) oraz sektora pozarządowego (8). Jej posiedzeniom przewodniczy 2 współprzewodniczących reprezentujących oba sektory²⁷. Rada realizuje w szczególności następujące zadania: opiniowanie projektów strategii i polityk miejskich, projektów uchwał i aktów prawa miejscowego, wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych. Regulamin pracy

²³ Ustawa z 24.04.2003 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2010 nr 234 poz. 1536).

²⁴ E. Bogacz-Wojtanowska, A. Hess, M. Lenzion, *Jak tworzyć i skutecznie działać w Radach Działalności Pożytku Publicznego? Praktyczne narzędzie dialogu obywatelskiego*, Świętokrzyskie Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, Kielce 2015, s. 12 i n.

²⁵ A. Wiktorska-Świąćka, *Ku dialogowi obywatelskiemu w Polsce... Rada Działalności Pożytku Publicznego – 10 lat doświadczeń*, MPiPS/DPP, Warszawa 2013; por. również: M. Sidor, *Rola rad działalności pożytku publicznego – na przykładzie największych miast w Polsce*, [w:] M.W. Sienkiewicz, M. Sidor (red.), *Dialog obywatelski. Formy, mechanizmy, bariery i perspektywy rozwoju*, Wydawnictwo Fundacji Centrum Rozwoju Lokalnego, Lublin 2014, s. 133–144.

²⁶ Uchwała nr XXXIV/432/11 Rady Miasta Krakowa z 21.12.2011 w sprawie powoływania członków oraz organizacji i trybu działania Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, dokument elektroniczny, dostęp 21.10.2015.

²⁷ Skład KRDPK zob. załącznik 3.

KRDPP²⁸ wskazuje 10 zadań leżących w jej gestii. Należą do nich:

- opiniowanie projektów strategii i polityk miejskich,
- opiniowanie projektów uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących zadań publicznych,
- opiniowanie programów współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych,
- udzielanie pomocy i wyrażanie opinii w razie sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi,
- wyrażanie opinii w sprawach dotyczących zadań publicznych (określanie zadań oraz standardów realizacji zadań publicznych),
- promowanie dobrych praktyk współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi,
- współpraca z Komisjami Dialogu Obywatelskiego,
- współpraca z Małopolską Radą Działalności Pożytku Publicznego,
- rekomendowanie przedstawiciela organizacji pozarządowej do komisji konkursowej ds. opiniowania ofert.

Komisje Dialogu Obywatelskiego (KDO) to gremia inicjatywno-doradcze tworzone przez organizacje pozarządowe oraz przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oprócz rad działalności pożytku publicznego wskazuje na możliwość realizacji współpracy między organizacjami pozarządowymi a organami administracji publicznej w oparciu o tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym (art. 5.1 pkt.5 UoDPiW). Zarówno doświadczenia RDPP, jak i pozostałych instytucji dialogu obywatelskiego stanowią przykład znikomego odsetka powoływania owych zespołów.

W opracowaniu poświęcono uwagę Komisjom Dialogu Obywatelskiego, które funkcjonują przy Urzędzie Miasta Krakowa. Podobne nazewnictwo przyjęto również w Łodzi i Poznaniu. Natomiast w Warszawie na poziomie całego miasta funkcjonują Komisje Dialogu Społecznego (KDS), których sieć uzupełniają Dzielnicowe Komisje Dialogu Społecznego (DKDS)²⁹.

O ile czas ich funkcjonowania i liczebność, zakres działalności i oddziaływanie są zróżnicowane, podobnie jak umocowanie w sieciach instytucji dialogu obywatelskiego poszczególnych gmin, o tyle ich wspólnym mianownikiem jest cel istnienia – współdziałanie w kształtowaniu lokalnych polityk publicznych, kon-

²⁸ Załącznik do uchwały nr 7/2014/II KRDPP/3 Regulamin prac Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego z 25.08.2014, dokument elektroniczny, dostęp 18.10.2015.

²⁹ M. Bąk, P. Bednarz, P. Kulawczuk, A. Szcześniak, *Praktyczne zastosowanie modelu współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji samorządowych. Raport podsumowujący wdrażanie modelu w siedmiu jednostkach samorządu*, Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, Warszawa 2015, s.11 i n., dokument elektroniczny, dostęp 29.10.2015.

sultowanie dokumentów i aktów prawa oraz wypracowywanie rozwiązań w ramach współpracy międzysektorowej. Są to zatem gremia inicjatywno-doradcze o charakterze tematycznym. Z jednej strony, są silnie wyspecjalizowane, ograniczające się do problematyki określonej obszarem działalności – branżowej i terytorialnej. Z drugiej strony, analiza procedur ich powoływania wskazuje, że nie powstają na skutek powszechnych wyborów, ale na drodze „poszukiwania” podmiotów, których liczba na początkowym etapie pozwoliłaby spełnić wymagane minimum potrzebne do ich powołania³⁰. Z powodu braku dokładnych opracowań poświęconych ogólnie komisjom warto jednak przytoczyć interesującą charakterystykę komisji warszawskich, organizacji wchodzących w ich skład oraz osób je reprezentujących³¹. Istnieje bowiem w praktyce kilka typów komisji, które w pewnym stopniu można potraktować jako punkt wyjścia do dyskusji nad ich rolą i sposobami działania:

- grupy focusowe,
- loże,
- pola bitwy,
- agory.

W Krakowie KDO tworzone są przez organizacje pozarządowe oraz Miasto Kraków. Powołuje się je na podstawie ustawy o samorządzie gminnym³² oraz ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³³, w tym programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Prace realizowane w ich ramach mają odbywać się na zasadach samorządności oraz równości stron.

Do zadań krakowskich KDO należy m.in. opiniowanie projektów uchwał RMK i innych dokumentów, określanie potrzeb społecznych w zakresie działalności danej KDO i przedstawianie propozycji ich rozwiązania, opiniowanie dokumentów strategicznych, współpraca z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego³⁴. Komisje Dialogu Obywatelskiego są w Krakowie powoływane od 2011 roku, kiedy to w życie weszło zarządzenie w sprawie przyjęcia Regulaminu tworzenia oraz zasad funkcjonowania Komisji Dialogu Obywatelskiego

³⁰ Wniosek na podstawie analizy regulaminów powoływania KDO oraz rozmów prowadzonych w ramach badań.

³¹ M. Bargielski, *Jak rozmawiać o dialogu obywatelskim? Działalność Komisji Dialogu Społecznego w Warszawie*, raport w ramach realizacji projektu „Społeczne Centrum Współpracy Obywatelskiej 2012–2012” prowadzonego przez Stowarzyszenie BORIS, Warszawa 2010. Wśród organizacji tworzących komisje wyodrębniła: usługowe, misyjne, lobbingowe, komanda, uniwersalne oraz sektorowe, zaś osoby zasiadające w nich dzieli na: weteranów sektora, sektorowych przedsiębiorców, misjonarzy, ekspertów, maszynistów zmiany oraz praktyków-wizjonerów.

³² Art. 30 ust. 1, *op.cit.*

³³ Art. 5 ust. 2 pkt 5, *op.cit.*

³⁴ Za: Regulamin tworzenia oraz zasad funkcjonowania Komisji Dialogu Obywatelskiego, dokument elektroniczny.

w Krakowie³⁵. W okresie prowadzonych badań funkcjonowało sześć Komisji Dialogu Obywatelskiego³⁶:

- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Rewitalizacji Nowej Huty (2011),
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Kultury (2012),
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Środowiska (2012),
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Zdrowia (2014),
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych (2014),
- Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Bezpieczeństwa (2015).

³⁵ Zarządzenie Prezydenta Miasta Krakowa nr 759/2011 zmienione zarządzeniem nr 2638/2014 z 19.09.2014 w sprawie przyjęcia Regulaminu tworzenia oraz zasad funkcjonowania Komisji Dialogu Obywatelskiego, on-line: www.bip.krakow.pl, dostęp 20.09.2015.

³⁶ Dla porównania w Warszawie funkcjonuje 31 Komisji Dialogu Społecznego (stan na 20.10.2015), on-line: <http://ngo.um.warszawa.pl/komisje-dialogu-spolecznego/wykaz-komisji>; w Łodzi – 11 (stan na 20.10.2015), on-line: http://aktywniobywatele.uml.lodz.pl/palio/html.run?_Instance=novus&PageID=1&CatID=269&Checksum=-816393619.

CZĘŚĆ I.
DIALOG OBYWATELSKI
W KRAKOWIE W OPINII
MIESZKAŃCÓW

METODOLOGIA BADAŃ I DOBÓR PRÓBY BADAWCZEJ

Wywiady z mieszkańcami Krakowa przeprowadzono w okresie od listopada 2014 do lutego 2015 r. W badaniach uczestniczyli studenci studiów stacjonarnych II stopnia z Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej oraz z Instytutu Spraw Publicznych UJ, którzy zostali przeszkoleni w zakresie problematyki badań i techniki prowadzenia wywiadów pogłębionych. W badaniach wzięli udział: Agata Grzybek, Adrianna Furczyk, Aleksandra Czekaj, Paulina Jarosz, Łukasz Dankiewicz, Joanna Grzechnik, Michał Gwiżdż, Marta Jaromin, Wioletta Klyta, Grzegorz Like, Kacper Podsjedlik, Ewa Powroźnik, Paweł Ronij, Krzysztof Sadowski, Daniel Śmiech, Krzysztof Witek.

Przeprowadzono łącznie 100 wywiadów z mieszkańcami Krakowa, za których uznano osoby, które od co najmniej 5 lat mieszkają w Krakowie. Ze względu na jakościowy charakter badań przy doborze próby uwzględniono jedynie dwa kryteria wyboru: płeć oraz wiek (18–25, 25–40, 40–60, powyżej 60). W badaniach wzięło udział 49 kobiet i 51 mężczyzn w różnych grupach wiekowych.

Wywiady pogłębione wymagają od respondenta poświęcenia sporej ilości czasu oraz zaangażowania przy udzielaniu odpowiedzi. Dlatego w doborze próby wspierano się metodą „kuli śnieżnej”. Respondentów, którzy udzielili wywiadu, proszono o skontaktowanie ankietera z kolejną osobą, która mogłaby udzielić odpowiedzi na przygotowane pytania.

W związku z tym, że badania przeprowadzane były na podstawie wywiadów jedynie częściowo ustrukturyzowanych i nie ustalono minimalnego ani maksymalnego czasu trwania rozmowy, odpowiedzi na kolejne pytania są bardzo zróżnicowane pod względem szczegółowości i istnieją między nimi spore rozbieżności. Przeciętny wywiad trwał około 30 minut, najdłuższy zajął ponad 2 godziny, najkrótszy – 19 minut. Wielu rozmówców wskazywało w odpowiedziach na liczne aspekty zagadnień, o które byli pytani, i podejmowało wątki poboczne, które często wzbogacały pozyskany materiał empiryczny. Z drugiej strony, wśród respondentów znalazły się też osoby, które nie były zorientowane w tematyce lub nie były zainteresowane odpowiedzią na niektóre pytania. Jakościowy charakter badań determinuje zatem opisowy charakter opracowania.

POSTRZEGANIE DIALOGU OBYWATELSKIEGO

Omówienie wyników przeprowadzonych wywiadów w kontekście rozpoznawalności i rozumienia przez mieszkańców Krakowa samego pojęcia dialogu obywatelskiego należy poprzedzić krótką refleksją na temat różnorodności i wieloznaczności jego użycia w literaturze naukowej i publicystyce³⁷. Specyfika dialogu obywatelskiego w Polsce jest słabo określona w rodzimych regulacjach prawnych i dokumentach programowych tworzonych przez instytucje publiczne³⁸. Istotnym problemem jest wymienne stosowanie pojęć dialogu społecznego i dialogu obywatelskiego przez autorów publikacji i raportów³⁹. Warto zaznaczyć również, że w Polsce nadal trwa dyskusja nad kształtem nowego instytucjonalnego dialogu między władzą a obywatelami. I choć nabrała ona tempa i można ją uznać za zaawansowaną, nie weszła jeszcze w decydującą fazę, która oznaczałaby rzeczywistą deliberację.

To wszystko sprawia, że „zwykły obywatel” nie otrzymuje jednorodnego przekazu dotyczącego tego, czym jest dialog obywatelski, czy też czym być powinien. Zamiarem autorów projektu było więc nie tyle określenie stopnia poinformowania mieszkańców na ten temat, ale raczej sprawdzenie, czy pojęcie dialogu obywatelskiego jest obecne w świadomości mieszkańców. Istotnym zadaniem badawczym było również zidentyfikowanie sposobów rozumienia tego pojęcia przez osoby, które udzieliły wywiadów.

Analizując ilościowo uzyskane wyniki badań (czyli, zestawiając liczbę osób, które twierdząco i przecząco odpowiedziały na pytanie, czy spotkały się z pojęciem dialogu obywatelskiego), można stwierdzić, że zagadnienie dialogu obywatelskiego nie jest mieszkańcom znane. Jedynie 19% respondentów przyznało, że zetknęło się z tym pojęciem. Pozostałe osoby twierdziły, że nie spotkały się z nim (22%) lub nie są pewne, czy się z nim zetknęły (59%).

Analiza jakościowa pozyskanych w wywiadach treści wskazuje jednak, że większość respondentów (66%) dobrze zidentyfikowała co najmniej jedną for-

³⁷ Na ten temat zob. m.in: E. Bogacz-Wojtanowska, *Zdolności organizacyjne a współdziałanie organizacji pozarządowych*, Monografie i Studia ISP, Kraków 2013; A. Hess, *Spoleczni uczestnicy medialnego dyskursu politycznego w Polsce. Mediatyzacja i strategie komunikacyjne organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, rozdz. 1.4; J. Sroka, *Dialog obywatelski w Wojewódzkich Komisjach Dialogu Społecznego – na przykładzie Dolnośląskiej WDKS*, [w:] M. Rymśza (red.), *Organizacje pozarządowe. Dialog obywatelski. Polityka państwa*, ISP, Warszawa 2007.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Więcej czytaj w: W. Misztal, *Dialog obywatelski we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011, s. 149–152.

mę dialogu obywatelskiego lub opisała go zgodnie z przyjętą w projekcie definicją operacyjną⁴⁰.

Mieszkańcy na wiele sposobów postrzegają, czym jest dialog obywatelski. Stosunkowo często (w 30 przypadkach) respondenci skojarzyli dialog obywatelski z działalnością społeczną i/lub oddolnymi inicjatywami, które mają na celu poprawę życia obywateli. W wypowiedziach pojawiły się trzy różne opinie na temat uczestników tak rozumianego dialogu.

Po pierwsze, respondenci wyrażali przekonanie, że to mieszkańcy biorą sprawy społeczności lokalnej w swoje ręce i tym samym włączają się i/lub są włączani w procesy decyzyjne na poziomie miasta. Rozmówcy wskazywali tym samym na mieszkańców jako najważniejsze ogniwo dialogu:

Moim zdaniem, jest to współpraca społeczności lokalnej dla polepszenia własnego życia i życia innych osób, które są w danym środowisku w danej przestrzeni, np. w danej dzielnicy Krakowa. Jest to emancypacja tych ludzi, włączenie się ich w proces decyzyjny. Bierze się pod uwagę ich zdanie w tworzeniu nowych projektów. Jest to poznanie potrzeb ludzi, żeby żyło się im lepiej w danej społeczności i żeby mogli wspólnie działać dla polepszenia bytu w danym środowisku.

Dialog obywatelski to uczestnictwo obywateli w podejmowaniu decyzji przez organy samorządowe. Tak rozumiem to w wymiarze samorządowym. Jest to rzeczywisty, faktyczny udział obywateli w podejmowaniu decyzji przez miasto, czyli w wymiarze formalno-prawnym przez samorząd.

Po drugie, w wypowiedziach respondentów można było odnaleźć ideę dialogu obywatelskiego opartego na wymianie doświadczeń, porozumieniu i uzgadnianiu stanowisk między mieszkańcami i władzami samorządowymi/miasta:

[Dialog obywatelski] Czyli porozumienie wśród społeczeństwa danego miasta z władzą. Dialog obywatelski na jednym poziomie to dialog między ludźmi w społeczeństwie, w jednym mieście. Mieszkańcy różnych dzielnic wymieniający się swoimi doświadczeniami. Albo dialog obywatelski to dialog między władzą lokalną lub krajową a obywatelami. Dialog obywatelski to znaczy [...]. Czyli jest to współpraca pomiędzy władzami miasta a obywatelami. Wiem o projektach obywatelskich. Wiem, że są pewne fundusze przeznaczone na projekty obywatelskie, czyli, jeżeli projekt zyska odpowiednie poparcie, może zostać zrealizowany z funduszy.

Po trzecie, niektórzy rozmówcy wskazywali na władze samorządowe jako inicjatora dialogu obywatelskiego. Postrzegali go bardziej jako proces komunikowania jednokierunkowego, w którym władza ma na celu „wysłuchiwanie się” w głos obywateli:

⁴⁰ Zob. rozdz. „Metodologia badań”

Rozumiem to jako rozmowę władzy, lub jakichkolwiek organów władzy, z obywatelami na temat danej sprawy.

Jest to wsłuchanie się w głos społeczeństwa, spotkanie z jego mieszkańcami, wysłuchanie ich poglądów i oczekiwań. Zawiera również spostrzeżenia, jak funkcjonuje życie w Krakowie, w jakich obszarach należy podjąć działania i komu udzielić pomocy. Władza wysłuchuje tego, co mają do powiedzenia obywatele, i wychodzi naprzeciw ich żądaniom.

Stosunkowo rzadko, bo w 14% wypowiedzi, dialog obywatelski postrzegany był w kontekście współpracy władzy publicznej/samorządowej i organizacji pozarządowych. Na podstawie analizy pozyskanych treści można stwierdzić, że osoby określające w ten sposób istotę dialogu obywatelskiego są zaangażowane w działalność trzeciego sektora lub znają osoby, które należą do organizacji pozarządowych.

Dialog obywatelski to rozmowa, szeroko pojęta współpraca pomiędzy władzami rządowymi a organizacjami pozarządowymi. Polega ona na rozmowach dotyczących różnych kwestii, m.in. na opracowywaniu budżetów, decydowaniu, na co wydać pieniądze publiczne, a także opiniowaniu projektów.

Współpraca organizacji pozarządowych z instytucjami państwowymi. Wymiana informacji, opracowywanie wspólnych rozwiązań i działanie dla wspólnego dobra w granicach prawa. To także różne formy komunikacji między władzą a obywatelami. Myślę, że takie działania powinny opierać się na wypracowaniu partnerstwa między podmiotami dialogu, a także na wzajemnym zaufaniu.

Dialog obywatelski to rozmowa władzy z organizacjami pozarządowymi, m.in. z takimi, do których należy moja babcia. Jest to rozmowa między różnymi stronami, której celem jest wyrażenie swoich opinii i poglądów, a na koniec wspólne dojście do kompromisu, aby każda ze stron była jak najbardziej zadowolona. Jest to rozmowa głosu ludu z władzami.

Dość często (w 20% wypowiedzi) dialog obywatelski był utożsamiany z którąś z jego form. Osobną kwestią pozostaje to, że respondenci w wielu wypadkach błędnie opisywali idee i procedury konkretnych instytucji dialogu obywatelskiego. Rozmówcy dość często odwoływali się do doświadczeń własnych, przywoływali konkretne wydarzenia, takie jak udział (głosowanie) w budżecie obywatelskim czy, rzadziej, konsultacjach społecznych:

[Dialog obywatelski] Kojarzy mi się na zasadzie inicjatyw obywatelskich, czy budżetu obywatelskiego. Jest to pytanie do społeczeństwa: co można poprawić, aby żyło się lepiej, na tym lokalnym terenie osiedla, dzielnicy, gminy [...]. Rozmawiamy, czy z naszych pieniędzy remontowych robimy ścieżkę dookoła bloku, czy monitoring, czy plac zabaw.

[Dialog obywatelski] *Kojarzy mi się to z budżetem obywatelskim, bo o tym ostatnio trochę się mówiło.*

Rozumiem to [dialog obywatelski] *jako konsultowanie się władzy, lub jakichkolwiek organów władzy, z obywatelami na temat danej sprawy. Byłam raz na takim spotkaniu.*

[Dialog obywatelski to] *Konsultowanie przez rząd, względnie administrację samorządową, różnego rodzaju decyzji, które zamierzają podjąć w przyszłości, a co do których uważają, że powinno się wypowiedzieć społeczeństwo. [...] Być może podczas tych konsultacji czegoś istotnego dla podejmowania konkretnych decyzji dowiedzą się te instytucje, które uczestniczą w tym dialogu.*

W pozostałych wypowiedziach powtarzały się jeszcze dwa podstawowe skojarzenia z dialogiem obywatelskiego. Respondenci odwoływali się wprost do słów tworzących pojęcie, interpretując je jako rozmowę, dyskusję, lub kojarzyli dialog obywatelski z jakimś rodzajem protestu wobec władzy:

Prawdopodobnie jest to dyskusja między dwiema osobami. Inaczej, dyskusja pomiędzy szerszą grupą mającą na celu dojście do jakiś obopólnych wniosków. Pewnie jest związane z jakimś charakterem społecznym, może z działalnością społeczną, rozwiązywaniem pewnych problemów o szerszej skali.

Pojęcie dialogu obywatelskiego rozumiem jako rozmowę społeczną, jako rozmowę, dzięki której mamy coś osiągnąć.

Analiza materiału zebranego w trakcie wywiadów świadczy o tym, że mieszkańcom Krakowa temat organizacji pozarządowych nie jest obcy. Aż 97% respondentów spotkało się z tym pojęciem. Najczęściej utożsamiają je z wszelkiego rodzaju stowarzyszeniami, fundacjami, organizacjami pożytku publicznego. Ponad jedna czwarta respondentów potrafiła wyjaśnić to pojęcie na wysokim poziomie ogólności. Ale tylko połowa z nich była w stanie doprecyzować swoje wypowiedzi o wyliczenie cech charakterystycznych organizacji pozarządowych. Do najczęściej wymienianych należały:

- Są to organizacje **non-profit**, charytatywne, nienastawione na zysk swoich członków (16% respondentów):

Są to wszelkiego rodzaju organizacje, które skupiają obywateli, organizacje non profit, które mają za zadanie niezarobkowe działanie na rzecz danego projektu;

- Są to organizacje **pomocowe**, które pomagają ludziom, zwierzętom w sprawach, które są często zaniedbywane przez władzę (16% respondentów):

Człowiek, natura, organizacje na rzecz zwierząt, na rzecz ochrony wody („Czysta woda w kranach”), organizacje dotyczące rodzin zastępczych, przemocy w rodzinie – to obszary działania organizacji pozarządowych. One często działają tam, gdzie nie działa władza;

- Są to organizacje **apolityczne**, nie związane ideowo z żadną partią polityczną (14% respondentów):

To są tego rodzaju instytucje, które nie mają nic wspólnego z inspiracją przez administrację rządową, czyli działają poza strukturami administracji rządowej, wojewody, w pewnym sensie również samorządu;

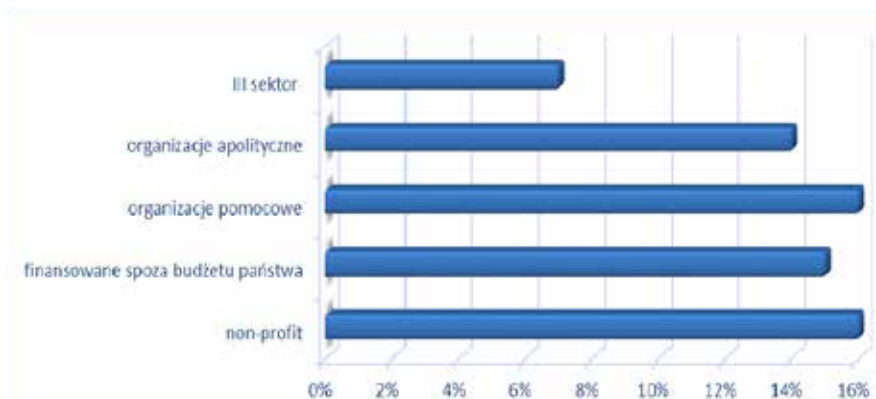
- Są to organizacje **finansowane spoza budżetu państwa**, najczęściej utrzymywane z dobrowolnych datków (15% respondentów):

Nie jest sponsorowana przez państwo, przez polityków itd. Z dotacji i pomocy od ludzi zainteresowanych ich działaniami czerpią swoje fundusze. Fundusze czerpią przede wszystkim ze składek członkowskich. Występują również dotacje, zyski z działalności gospodarczej, jeśli ją prowadzą, zbiórki publiczne, akcja 1%, darowizny;

- Są to organizacje tzw. **trzeciego sektora** (7% respondentów):

Jest to trzeci sektor, czyli organizacje pomocowe, stowarzyszenia, fundacje.

Rys. 1.1. Cechy charakterystyczne organizacji pozarządowych w opinii mieszkańców Krakowa (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z mieszkańcami. Respondenci mogli wymienić więcej niż jedną cechę.

Mieszkańcy w zdecydowanej większości (97%) **pozytywnie oceniają** organizacje pozarządowe działające w Krakowie, postrzegając je jako bardzo aktywne, mocno zaangażowane w swoje statutowe cele, aktywnie pozyskujące nowych wolontariuszy i skutecznie odpowiadające na dane potrzeby społeczne:

W ostatnich latach bardzo dużo takich organizacji pojawiło się, a mimo nasycenia rynku i wielu organizacji, które mają już swoją renomę, te nowe również działają bardzo dobrze i zdobywają rzesze zwolenników oraz nowych wolontariuszy. Są jak najbardziej ciekawe i przydatne, gdyż dotyczą obecnych problemów, które w ostatnich latach rozrosły się, a także kładą nacisk na rozwój młodych ludzi.

Jedynie 3% ankietowanych ocenia trzeci sektor jednoznacznie negatywnie, jako interesowne, bezideowe podmioty nastawione na własny zysk:

To są sporadyczne przypadki, że ktoś faktycznie tak w pełni charytatywnie i zupełnie bezinteresownie działa. Są to przypadki godne podziwu i naśladowania, ale niestety sporadyczne.

Niestety, niektóre są zakładane tylko z pobudek finansowych – żeby „wyczesać” pieniądze, np. z Unii. Znam takie organizacje, które tylko po to zostały założone.

Ponad połowa mieszkańców (53%) potrafiła wymienić nazwy konkretnych organizacji pozarządowych działających w Krakowie. Do najczęściej wskazywanych należą duże, rozpoznawalne nie tylko w Krakowie instytucje, takie jak: „Mimo Wszystko” fundacja Anny Dymnej, Fundacja im. Brata Alberta, Stowarzyszenie „Wiosna” (kojarzone głównie dzięki akcjom „Szlachetna Paczka” i „Paczka Seniora”), Greenpeace⁴¹, Siemacha oraz Amnesty International.

Jednocześnie 8% ankietowanych w ogóle nie interesuje się tematem organizacji pozarządowych i uważa go za mało istotny z punktu widzenia życia miasta i mieszkańców.

Z pozyskanych treści można wnioskować, że w znaczącej większości przypadków respondenci są przekonani, iż u podstaw organizacji pozarządowych leży potrzeba włączenia się społeczeństwa w rozwiązywanie najistotniejszych dla niego problemów. Uważają oni, że organizacje te wypełniają lukę pomiędzy mieszkańcami a władzami samorządowymi, podejmują zadania, z którymi miasto sobie nie radzi albo którymi się nie interesuje:

Organizacje działające na rzecz społeczeństwa w tych obszarach, w których władza nie potrafi się zająć albo którymi się nie zajmuje.

Organizacje pozarządowe powstają z tego, że w kimś jest jakaś potrzeba i ktoś chce pewien problem rozwiązać. One nie mogą powstawać na skutek tego, że ktoś sobie popatrzy i powie – „o, brakuje nam organizacji ekologicznych, to wy zróbcie teraz organizację na rzecz ochrony środowiska”. To musi wynikać z tego, co jest w mieszkańcach.

Respondenci potrafili wymienić również najważniejsze **obszary działania** krakowskich organizacji pozarządowych, do których zaliczali:

ogólnie pojętą **pomoc społeczną** – pomoc (również materialną) osobom bezdomnym, ubogim, niepełnosprawnym (11% ankietowanych):

W Małopolsce jest taki specjalny dom, w którym osoby niepełnosprawne umysłowo są uczone samodzielnego życia. Ich rodzice są świadomi, że nie będą mogli się nimi do końca życia opiekować. To są takie, można powiedzieć, na wpół dorosłe osoby, które mogłyby po śmierci swoich rodziców trafić to jakichś przytułków, a dzięki tej fundacji uczą się życia;

- **kulturę (9%):**

Na przykładzie stowarzyszenia, w którym działałam, mogę powiedzieć, że [...] mieliśmy na celu pokazanie historii Krakowa, folklor okolic Małopolski. W skład Stowarzyszenia wchodziły osoby związane z oświatą, czyli nauczycielki, dyrektorzy, wizytatorzy. Organizowałyśmy wycieczki po Krakowie, konkursy tańca i recytatorskie, przeglądy piosenki;

⁴¹ Greenpeace jest jedyną ze wszystkich wymienianych organizacji pozarządowych, która kojarzy się respondentom głównie z natrętnymi wolontariuszami atakującymi przechodniów w centrum Krakowa, np. w przejściu przed Teatrem Słowackiego, nie zaś z międzynarodową organizacją proekologiczną.

- **edukację** – głównie młodzieży (8%):

W Krakowie istnieje fundacja „Parasol”, która pomaga dzieciom wychowującym się na ulicy. Mają świetlicę, do której dzieci mogą przyjść. Mają pomysł na rozwój zainteresowań tych dzieci;

- **sport/kulturę fizyczną** (8%):

My teraz sfinansowaliśmy stowarzyszenie, które łączy związki zawodowe ze stowarzyszeniem. Dzięki stowarzyszeniu organizujemy fitness, szukamy sponsorów;

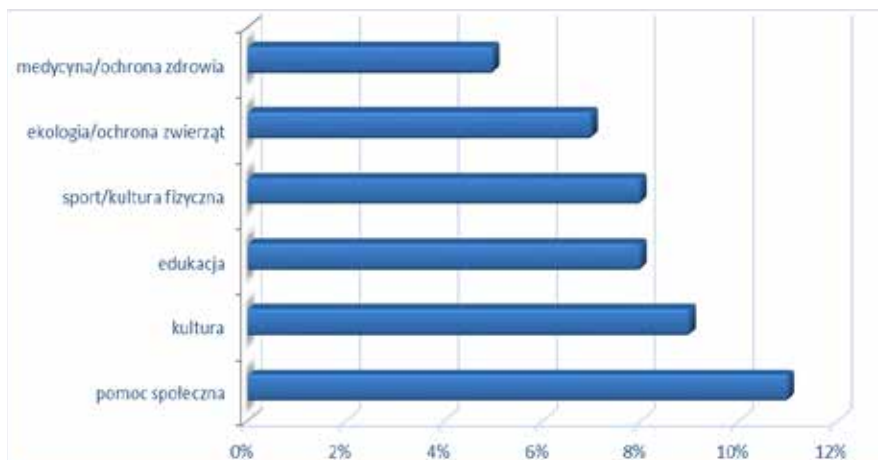
- **ekologię/pomoc zwierzętom** (7%):

Mój znajomy jest założycielem fundacji „Psi Los”. Pomaga ona zwierzętom. Dobrze się wie o tej fundacji, choć jest to mała fundacja;

- **medycynę/ochronę zdrowia** (5%):

Przy Kopernika powstało stowarzyszenie Unicorn. Założyła je Barbara Stuhr. Ma ono pomagać osobom chorym na nowotwory i ich rodzinom. Myślę, że jest to bardzo trafiony pomysł, bo sama miałam taki problem w rodzinie i wiem, że zarówno dla samej osoby chorej, jak i jej bliskich jest to bardzo trudne.

Rys. 1.2. Najważniejsze według mieszkańców Krakowa obszary działań krakowskich organizacji pozarządowych (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z mieszkańcami. Respondenci mogli dać więcej niż jedną odpowiedź.

Wypowiedzi rozmówców świadczą o stosunkowo dobrej orientacji mieszkańców Krakowa w kwestii organizacji pozarządowych działających w ich otoczeniu. Jedynie 8% respondentów nie potrafiło uszczegółowić odpowiedzi na temat konkretnego obszaru działań instytucji pozarządowych ani wskazać wydarzenia, które kojarzą z aktywnością trzeciego sektora.

Warto zwrócić uwagę, że podstawą wiedzy na temat aktywności instytucji obywatelskich (w 23% przypadków) było zaangażowanie własne w działalność organizacji pozarządowej lub znajomość z kimś, kto w niej działa. Co czwarty respondent uczestniczył w jakimś wydarzeniu organizowanym przez organizację pozarządową z Krakowa. Aż 6% z nich wskazało na jedną z akcji Stowarzyszenia „Wiosna”, wśród których wymieniano akcje „Szlachetna Paczka” oraz „Paczka Seniora”:

Biorę udział w nowym projekcie „Paczka Seniora”, który jest organizowany przez stowarzyszenie „Wiosna”. Celem projektu jest aktywizacja osób starszych. Jestem wolontariuszem. Moja praca wymaga sporego zaangażowania i polega na kontakcie z osobą „1 na 1”.

Jednocześnie 75% ankietowanych przyznało, że nie współpracuje z żadną organizacją pozarządową. W zdecydowanej większości respondenci nie podawali przyczyn braku zaangażowania w działalność charytatywną (44%):

Czasami, jeśli ktoś przychodzi, jest potrzebujący i zbiera pieniądze na leczenie jakiegoś dziecka, to wtedy uczestniczę w tym, ale generalnie nie.

Ci zaś, którzy wymieniali powody, najczęściej wskazywali na: brak czasu (6%), brak ciekawej organizacji (2%) i brak zainteresowania tego typu działalnością (2%):

Nie i sam nie wiem czemu. Zawsze było coś innego do roboty – uczelnia, praca. Nie miałem też jakiegoś wyższego celu, nie czułem powołania.

2% ankietowanych w przeszłości aktywnie angażowało się w działalność organizacji pozarządowych, ale obecnie już tego nie robią:

Aktualnie, odkąd zacząłem mieszkać w Krakowie, nie, ale wcześniej w moim mieście rodzinnym angażowałem się w działalność stowarzyszeń lokalnych. Były to, z jednej strony, kluby kibicowskie, z drugiej, organizacje badające relacje pronarodowe. Była to pomoc doraźna, przede wszystkim pomoc w pisaniu pism urzędowych oraz pisaniu artykułów na strony internetowe.

Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że podstawowym ograniczeniem dla angażowania się mieszkańców Krakowa w działalność pozarządową jest zbyt mała ilość wolnego czasu:

W zasadzie w moim przypadku jest to jedynie kwestia braku czasu. Również w wakacje jestem zajęta, ale chciałabym pracować np. w „Siemasze”, oczywiście jeśli tylko czas mi na to pozwoli. [...] Te ostatnie wybory trochę dały mi do myślenia na ten temat. Chciałabym zobaczyć, że większej ilości osób się chce brać w tym udział. Bo tak jak wspomniałam, te inicjatywy oddolne, budżet obywatelski – wszystkie te rzeczy są bardzo potrzebne, natomiast nie mają one jeszcze takiego odzewu w społeczeństwie lokalnym. Ludzie są bardzo bierni.

Poza tym respondenci uzależniają swój czynny udział w organizacjach od znalezienia takiej, która ich interesuje, wskazując jednocześnie na niedostateczną promocję trzeciego sektora:

Musiłabym się dowiedzieć, że jest coś takiego, co odpowiada moim potrzebom, chęciom i co znam. Sama z siebie nie chciałabym być w takiej organizacji. Zdecydowałaby tutaj moja potrzeba.

Mieszkańcy mają dość rozbieżne **opinie** na temat tego, czym są konsultacje społeczne. Na podstawie wypowiedzi respondentów można wyróżnić kilka kategorii, którymi posługują się oni w opisie tej instytucji dialogu obywatelskiego (rys. 1.3):

- konsultacje społeczne utożsamiane z sytuacją, w której władze miasta zasięgają opinii mieszkańców na temat pomysłów bądź projektów, np. związanych z nowymi, ważnymi dla mieszkańców inwestycjami w mieście; tak wypowiedziało się 37% respondentów, którzy konsultacje społeczne odnieśli do **szczebla lokalnego**:

Władza ma jakiś pomysł na projekt, który ingeruje w przestrzeń miejską albo angażuje większą ilość osób. Byłby on konsultowany z mieszkańcami miasta czy dzielnicy, której miałoby to dotyczyć. Potrzebne jest wysłuchanie ich opinii, żeby rozwiązać dylematy czy problemy, wypracować jakiś konsensus tak, żeby projekt przebiegał sprawnie i żeby zadowolili wszystkich realizatorów i odbiorców;

- konsultacje społeczne postrzegane jako instytucja wykorzystywana jedynie na **centralnym szczeblu władzy**; w opinii respondentów dotyczą one sytuacji, w której władze państwa konsultują swoje pomysły z obywatelami (18% respondentów):

Kontakt z obywatelami, zapoznanie się z opinią obywateli na dany temat. Przedstawienie ewentualnych powodów jakichś decyzji, zapytanie się obywateli, co oni o danym projekcie sądzą;

- konsultacje społeczne utożsamiane z **dialogiem obywatelskim**, rozumiane jako „węższa część dialogu” (14% respondentów):

Zakładam, że konsultacje społeczne to jest węższa, bardziej wyspecjalizowana forma dialogu obywatelskiego. [...] Ja chyba nie odróżniam konsultacji społecznych od dialogu obywatelskiego. Wydaje mi się jednak, że konsultacje społeczne związane są z referendum – tak to przynajmniej było ładnie nazywane. Może się to też różnić tym, że nie mają one bezpośredniego wpływu na to, czy dana inwestycja powstanie, czy nie. Pełnią raczej funkcję informacyjną, sondują nastroje;

- konsultacje społeczne utożsamiane z **instytucją referendum**, często nazywane w wypowiedziach „referendum obywatelskim” (6% respondentów):

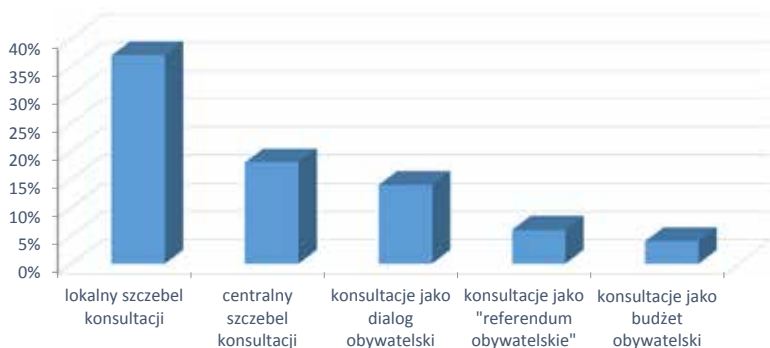
Referendum kojarzy mi się z konsultacjami społecznymi. Jest temat, jest jakaś inicjatywa, dlatego władza za pomocą referendum pyta społeczeństwo, co o tym sądzi. Obecnie jest więcej możliwości – można zrobić np. sondę internetową. Jest to badanie opinii społeczeństwa, oczywiście poprzez pytania zamknięte – tak, nie, bo gdyby każdy miał napisać coś od siebie, to później ciężko byłoby dojść do ładu;

- konsultacje społeczne utożsamiane z **budżetem obywatelskim**; budżet obywatelski jest jednym z przejawów prowadzonych konsultacji społecznych (4% ankietowanych):

nie jestem pewna, ale może mieć to jakiś związek z głosowaniem nad budżetem obywatelskim. Na pewno jest to forma dialogu, podczas którego władze miasta pytają obywatele, jak powinny być rozwiązane pewne sprawy.

Prawie jedna piąta respondentów stwierdziła, że nigdy nie słyszała o konsultacjach społecznych, ani nie potrafiła nic na ten temat powiedzieć.

Rys. 1.3. Najważniejsze kategorie używane przez mieszkańców Krakowa do opisu konsultacji społecznych (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z mieszkańcami. Respondenci mogli dać więcej niż jedną odpowiedź.

Opinie na temat organizowanych w Krakowie konsultacji społecznych są wśród mieszkańców podzielone. 21% respondentów uważa, że krakowskie konsultacje społeczne mają niewielką siłę sprawczą (charakter fasadowy), twierdząc nawet, że nie mają one nic wspólnego z prawdziwą ideą tej instytucji. W ten sposób wypowiadały się najczęściej osoby, które otwarcie przyznały, że nie biorą udziału w konsultacjach społecznych (10% respondentów):

Spotkałem się z opiniami o fasadowości krakowskich konsultacji społecznych. Chociaż ja w sumie 6, 7 lat temu też organizowałem konsultacje społeczne z obywatelami w sprawie Rynku Podgórskiego. Te akurat konsultacje doprowadziły absolutnie do niczego. ZIKiT urządził inwestycje na terenie objętym właśnie wcześniejszymi negocjacjami i nie przyniosło to [konsultacje] żadnego efektu. Było to zorganizowane fajnie, ale nikt nie popatrzył na to, czego sobie ludzie życzyli w tym temacie. Ludzie przyszli, zabrali głos, nikt ich nie słuchał. Odnoszę wrażenie, że do niedawna konsultacje nie miały przełożenia na to, co się realizuje ostatecznie. Chociaż ostatnio wydaje mi się, że rzeczywiście zdarza się, że głos ludzi jest jakoś reprezentowany w tych decyzjach.

Jednocześnie prawie połowa (46%) badanych mieszkańców pozytywnie ocenia organizowane w Krakowie konsultacje społeczne, dostrzegając ich potencjał w procesie konsultowania ważnych dla społeczeństwa spraw:

Jest dobrze, że istnieją. Władza nie zna dokładnie wszystkich potrzeb mieszkańców miasta, a ludzie są po to, aby im pomóc wybrać, podsunąć jakieś pomysły i wspólnie podjąć decyzje o przyszłych przedsięwzięciach. Ludzie pokazują władzy, gdzie jest problem, a władza podejmuje działania, aby go rozwiązać i poprawić komfort życia mieszkańców miasta. Dotyczą w zasadzie wszystkiego. Każda kwestia dotycząca mieszkańców miasta jest na nich przedstawiana.

Wśród **obszarów tematycznych konsultacji** społecznych przeprowadzonych w Krakowie respondenci najczęściej wymieniali (rys. 1.4):

- **architekturę** miasta, budowę nowych i rewitalizację starych obiektów/budynków (8% respondentów); w wypowiedziach stosunkowo często powtarzały się konsultacje dotyczące Rynku Podgórskiego:

Ja osobiście spotkałam się z konsultacjami dotyczącymi inwestycji mających na celu rozwój dzielnicy Podgórze. Obecnie remontowany był Rynek Podgórski, odbyły się renowacje kamienic, co skutkowało ożywieniem życia w dzielnicy, w której od dłuższego czasu niewiele się działo, a w tej chwili widać postęp;

- **infrastrukturę** miasta, budowę nowych dróg, usprawnienie komunikacji w mieście (5% respondentów); najczęściej wymienianym przez respondentów przykładem okazały się konsultacje dotyczące budowy nowych ścieżek rowerowych i linii tramwajowych:

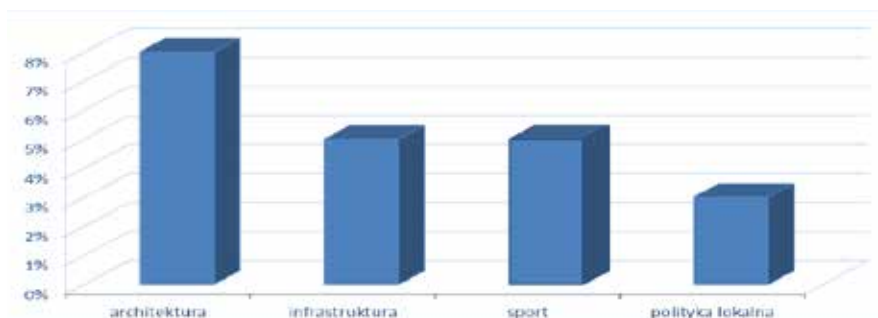
Konsultacje społeczne kojarzą mi się przede wszystkim z budową tramwaju w kierunku Górki Narodowej. Ma on przebiegać od Krowodrzy Górki przez Prądnik Biały po Górkę Narodową. Miałam okazję brać udział w takich konsultacjach, ponieważ mieszkam w bloku, znajdującym się zaraz obok planowanej trasy tramwaju. Uważam, że informacja o konsultacjach została dość dobrze przekazana i dotarła do

mnie. Na każdym bloku były wywieszane kartki. W Internecie, na stronie naszpradnik.pl też pojawiła się taka informacja;

- **sport**, a dokładnie planowaną w Krakowie organizację Zimowych Igrzysk Olimpijskich (5% respondentów):

Ja nie zabierałem głosu, ale wydaje mi się, że powinno być więcej takich inicjatyw. Inicjatyw, gdzie bezpośrednio idziemy głosować, popierać projekty miasta. Np. bardzo dobra była inicjatywa dotycząca odwołania igrzysk w Krakowie. Takie wydarzenia pokazują właśnie siłę tego typu działań;

Rys. 1.4. Najważniejsze w opinii mieszkańców Krakowa obszary tematyczne konsultacji (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z mieszkańcami. Respondenci mogli dać więcej niż jedną odpowiedź.

- **politykę lokalną** – „konsultacje odbywają się najczęściej przed wyborami samorządowymi” (3%):

Na pewno konsultacje społeczne są przed wyborami, wtedy każdy z nas jest nimi zasypany na ulicy (ulotki), w domu, w radiu, w telewizji, w tramwaju i autobusie. W sposób werbalny i niewerbalny. Na pewno są potrzebne, żeby każdy był lepiej uświadomiony o tym, co się dzieje albo co zamierza się zrobić. Są one równie ważne jak dialog obywatelski.

Jednak zaledwie 3% ankietowanych przyznało, że brało udział w konsultacjach społecznych.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że mieszkańcy Krakowa dobrze znają pojęcie budżetu obywatelskiego. Zetknęło się z nim 89% respondentów, spośród których 7% stwierdziło, że słyszało o budżecie obywatelskim, ale nie byli oni w stanie nic więcej na ten temat powiedzieć. Pozostali (11%) nie kojarzyli takiego terminu.

Pod pojęciem budżetu obywatelskiego respondenci najczęściej rozumieją pewną sumę pieniędzy wydzieloną z budżetu miasta na realizację konkretnych projektów zaproponowanych miastu przez samych mieszkańców. W poszczególnych odpowiedziach zaakcentowane zostały różne aspekty zagadnienia budżetu obywatelskiego. Respondenci wyrażali je w formie postulatów, stwierdzenia faktów lub opinii:

- finansowanie z budżetu obywatelskiego dotyczy zadań, co sprawia, że **nie** powinien on być utożsamiany z finansowaniem jakiegoś **konkretnego rodzaju inwestycji** (19% respondentów):

Jest jakaś pula w budżecie, którą obywatele mogą przegłosować na jakiś cel;

- z budżetu obywatelskiego finansuje się **konkretne typy projektów** (13% respondentów),

Budżet obywatelski są to pieniądze przeznaczone przez władzę na potrzeby obywateli, np. na plac zabaw lub remont parkingu;

- budżet obywatelski finansuje **projekty**, najczęściej dzielnicowe, wymyślone przez **mieszkańców** i odpowiednio wcześniej przez nich zgłoszone (10% respondentów):

Można zrealizować jakieś wybrane przez mieszkańców danego miasta projekty;

- **doceniono sposób głosowania**, zwracano uwagę na możliwość szybkiego i wygodnego głosowania na wybrane przez siebie projekty za pośrednictwem Internetu (12% respondentów):

[...] można sobie zgłaszać w wyborach prowadzonych w sposób wirtualny, na co będą przeznaczone pieniądze;

- to **mieszkańcy** miasta **decydują**, na co wydać pieniądze z budżetu obywatelskiego (7% respondentów):

Jest to pewna suma pieniędzy, która jest do rozdysponowania przez obywateli, którzy są organem decyzyjnym;

- budżet obywatelski to **spotkania mieszkańców**, podczas których decyduje się, na co przeznaczyć pieniądze z budżetu miasta (3% respondentów):

Spotkania, na których mieszkańcy miasta decydują, na co przeznaczyć środki z budżetu. Spotkania powinny odbywać się regularnie.

O zakorzenieniu się idei budżetu obywatelskiego wśród mieszkańców Krakowa świadczy to, że zdecydowana większość respondentów (72%) **pozytywnie** odniosła się w swoich wypowiedziach do tego przedsięwzięcia. Wyrazili oni ogólne poparcie dla samej instytucji budżetu obywatelskiego (37%):

Mieszkańcy wiedzą, czego im potrzeba. Jeżeli mają prawo wyboru, to inaczej na to patrzą. Pomysły zgłaszają mieszkańcy, to oni wychodzą z inicjatywą. Można zrealizować pomysły, na które nie wpadnie np. rada miasta.

Respondenci zwracali poza tym uwagę na integrujący walor budżetu obywatelskiego, dzięki któremu mieszkańcy mają poczucie współdecydowania o sprawach dla nich najistotniejszych:

Projekty te mają szansę połączyć ludzi we współpracy, więc uważam że to jest bardzo cenne. Tego nam brakuje.

W **ocenie budżetu obywatelskiego** mieszkańcy są raczej zgodni. Tylko 21% respondentów negatywnie ocenia budżet obywatelski, z czego 16% źle ocenia go w samym Krakowie. Wśród tych ostatnich wypowiedzi pojawiły się trzy zarzuty wobec różnych podmiotów dialogu obywatelskiego. Po pierwsze, respondenci wskazywali na słabą promocję tego przedsięwzięcia przez władze miasta Krakowa, po drugie, dostrzegali niski poziom zainteresowania budżetem wśród mieszkańców oraz, po trzecie, zwracali uwagę na niedostateczne nagłaśnianie tej inicjatywy w lokalnych mediach. Poniższy cytat dobrze obrazuje zarzuty przytaczane przez respondentów:

Po prostu się tym interesuję, ale takich ludzi, którzy się tym interesują jest mało i powinno to być bardziej nagłośnione. Wielu mieszkańców nie ma pojęcia, że coś takiego było, że w czymś można było uczestniczyć. Media o tym nie piszą.

Stosunkowo niewielki odsetek respondentów (5%) negatywnie ocenił samą ideę budżetu obywatelskiego. W wypowiedziach tych zaobserwowano przede wszystkim brak zaufania do władz samorządowych:

Uważam, że większość z tych pieniędzy i tak nie trafi do ludzi, którzy chcieliby coś zmienić.

Respondenci zwracali także uwagę na „nieobywatelskie” projekty, które wygrywają finansowanie na skutek głosowania. Zdaniem niektórych rozmówców efektem budżetu obywatelskiego jest często niepotrzebne rozdawnictwo pieniędzy, przeznaczane na projekty, które nie mają nic wspólnego z faktycznym rozwojem całego miasta:

Uważam, że powinna być szersza weryfikacja takich projektów, bo jeśli to ma służyć tylko 5, 10 osobom, to wówczas należy takie pomysły odrzucać. Projekt w założeniu powinien być dla ogółu społeczeństwa.

Często powtarzającym się zarzutem, jaki respondenci kierowali w swoich wypowiedziach pod adresem władz miasta Krakowa, była fasadowość procedowania instytucji budżetu obywatelskiego i traktowanie jej jako zło konieczne. Na potwierdzenie tego stanu rzeczy mieszkańcy wskazywali przede wszystkim nikłe środki finansowe, jakie zostały przeznaczone w ubiegłym roku (2014) na budżet obywatelski w stolicy Małopolski:

Jeśli budżet Krakowa to jest około 8 mld zł, to wygląda na to, że ten budżet obywatelski wynosił około 4 mln na całe miasto, to stanowi zaledwie ok. 1/1000 środków do wydania.

Jednocześnie prawie jedna czwarta rozmówców dobrze oceniała organizację budżetu obywatelskiego w Krakowie, a kolejnych 14% wyraziło się neutralnie na ten temat (nie zidentyfikowano ani jednoznacznie pozytywnych, ani jednoznacznie negatywnych cech).

Można było głosować stacjonarnie i przez Internet. Zajęło mi to chyba pół godziny. Opcji do wyboru było strasznie dużo, więc można było naprawdę wybierać do woli. Każda dzielnica miała swoje projekty i jeśli faktycznie dzielnice będą to realizować, to super.

Jednak przeważająca w większości wypowiedzi pozytywna ocena budżetu obywatelskiego w niewielkim stopniu przekłada się na **aktywny udział** mieszkańców w tej inicjatywie. Tylko 12% respondentów potwierdziło, że brali udział w głosowaniu nad budżetem obywatelskim. Najczęściej wybierali projekty, któ-

re były bezpośrednio związane z rozwojem ich najbliższego otoczenia (osiedla mieszkalnego, dzielnicy):

Przynajmniej tutaj w dzielnicy projekty, na które ja głosowałam, dotyczyły rozwoju placów zabaw, przedszkoli, żłobków, nauki pierwszej pomocy.

Ci zaś, którzy przyznali, że nie uczestniczyli w wyborze projektów w ramach budżetu, jako główny powód podawali najczęściej brak czasu, brak jasnych informacji na temat samej instytucji budżetu oraz problem z narzędziem do głosowania:

Próbowałam głosować, ale strasznie było skomplikowane zarejestrowanie się na stronę, przez którą można było głosować na te projekty, więc w końcu nie zagłosowałam.

Istotnym elementem analizy uczyniono także zbadanie, z jakich źródeł mieszkańcy Krakowa czerpią informację na temat tego, co się dzieje w mieście. Chodziło o zidentyfikowanie rodzajów mediów i innych kanałów komunikowania się, które pośredniczą w wymianie informacji dotyczących spraw miasta, oraz ustalenie konkretnych mediów, z których korzystają mieszkańcy poszukujący wiadomości lokalnych i obywatelskich.

Respondenci podali następujące **źródła** informacji, z których czerpią wiedzę na temat życia społecznego w Krakowie oraz wszelkiego rodzaju inicjatyw społecznych (rys. 1.5):

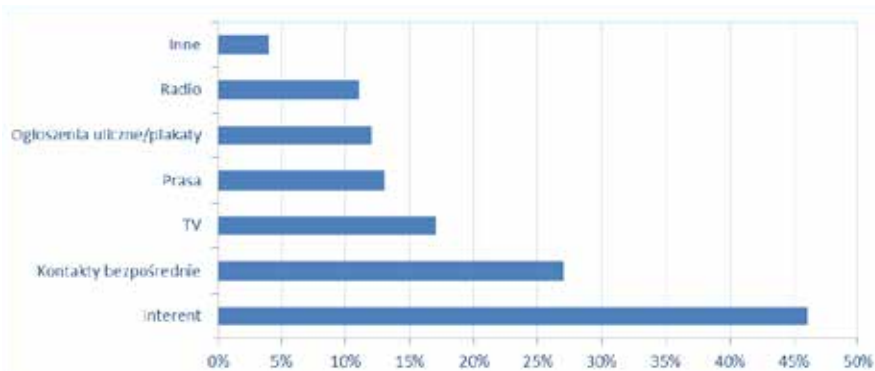
- **internet**, który jest wykorzystywany głównie w celu wyszukiwania konkretnych informacji na temat aktywności obywatelskich w mieście oraz przeglądania ulubionych stron, które są prowadzone przez podmioty dialogu obywatelskiego (46% respondentów);
- **kontakty bezpośrednie**, rozmowy ze znajomymi, z członkami rodziny oraz rozmowy i dyskusje prowadzone *face to face* w sferze publicznej (27%);
- **telewizja**, przede wszystkim programy o tematyce regionalnej lokalnej (17%);
- krakowska **prasa** codzienna, w tym prasa bezpłatna i gazety lokalne – dzielnicowe, osiedlowe itp. (13%);
- **ogłoszenia, plakaty** uliczne, **ulotki** rozdawane na ulicach i dostarczane do skrzynek pocztowych (12%);
- **radio**, przede wszystkim stacje regionalne (11%);
- **inne** (4%).

W celu uszczegółowienia badań respondenci zostali poproszeni o wymienienie konkretnych źródeł informacji w każdej z trzech kategorii – media tradycyjne, strony internetowe, portale społecznościowe.

Wśród **mediów tradycyjnych** respondenci najczęściej wskazywali TVP Kraków. Najczęściej wymienianym programem była Kronika Krakowska, która stanowi główne wydanie wiadomości regionalnych. Respondenci wskazywali także kanał TVN jako źródło informacji na temat aktywności społecznej krakowian. Jeśli zaś chodzi o radio, to dominującą rozgłośnią okazało się Radio Kraków. Rozmówcy wymieniali także RMF MAXXX, KRK.FM i RMF Classic wśród stacji radiowych, w których poszukują wiadomości na temat analizowanych zagadnień. Najpoczytniejszymi tytułami prasowymi dostarczającymi ankietowanym informacji o życiu społecznym w Krakowie są kolejno: „Gazeta Krakowska”, „Dziennik Polski”, „Metro” rozdawane za darmo na ulicach i dodatek krakowski „Gazety

Wyborczej”. Respondenci wymienili też ogólnopolski tygodnik opiniotwórczy „Newsweek” i krakowski „Karnet”. Dość istotne jako główne źródło informacji o aktywności lokalnej mieszkańców okazały się także informatory i biuletyny osiedlowe/dzielnice. Odsetek respondentów, którzy zadeklarowali, że nie korzystają z mediów tradycyjnych jako źródeł informacji lokalnej wyniósł 7%.

Rys. 1.5. Źródła informacji na temat aktywności społecznej i obywatelskiej popularne wśród mieszkańców Krakowa (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z mieszkańcami. Respondenci mogli podać więcej niż jeden rodzaj źródła informacji.

Wśród **stron internetowych** liderem okazał się portal miejski Magiczny Kraków (www.krakow.pl). Należy zwrócić uwagę, że wskazany został przez aż 22% respondentów, co plasuje go także na pierwszym miejscu w ogólnym rankingu kanałów komunikacyjnych, które są wykorzystywane przez krakowian do pozyskiwania informacji na temat aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców. Obok Magicznego Krakowa, respondenci wymienili także: zakładkę krakowską Onet.pl (13%), Krakow.NaszeMiasto.pl (9%), zakładkę krakowską Wp.pl (7%), zakładkę krakowską Interia.pl (5%), LoveKrakow.pl (5%), Ngo.pl (4%) oraz MMKrakow.pl (3%). Odsetek osób, które zadeklarowały, że nie korzystają z mediów tradycyjnych jako źródeł informacji lokalnej, wyniósł 10%.

Wśród **portali społecznościowych** jedynym wskazanym źródłem informacji i jednocześnie platformą wymiany opinii na temat aktywności społecznej i obywatelskiej mieszkańców Krakowa był Facebook. Wymieniło go aż 78% respondentów. Ponad jedna czwarta dodatkowo wskazała konkretne fanpage'e organizacji i inicjatyw obywatelskich, które polubiła. Pozostali ankietowani (22%) nie korzystają z portali społecznościowych.

INSTYTUCJE DIALOGU OBYWATELSKIEGO W KRAKOWIE

Istotnym elementem badań było sprawdzenie, czy i w jakim stopniu instytucje dialogu obywatelskiego, które działają w mieście, są zakorzenione w świadomości społecznej krakowian. Innymi słowy, czy mieszkańcy znają te instytucje?, czy potrafią wskazać obszary ich działalności i funkcje?, czy utożsamiają je ze współuczestnictwem obywateli w projektowaniu i dyskusowaniu zmian i rozwiązań?, i wreszcie, jak oceniają ich działalność? Systematyczna analiza poinformowania i opinii mieszkańców w tym zakresie jest ważnym elementem diagnozy i oceny funkcjonowania dialogu obywatelskiego w Krakowie, co stanowi długoterminowy cel projektu.

Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS)

Z analizy przeprowadzonych wywiadów wynika, że Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych jest instytucją słabo rozpoznawalną wśród mieszkańców Krakowa. Tylko 26% respondentów zetknęło się z nazwą tej instytucji. Jedynie 18% poprawnie wymieniło przynajmniej jeden z obszarów działalności ośrodka, a cztery osoby potrafiły podać jego nazwę. Pozostałe 74% respondentów stwierdziło, że nie słyszało o tej instytucji.

Można wyróżnić dwa podstawowe obszary działania, z którymi respondenci identyfikują MOWIS. W pierwszej kolejności ośrodek jest kojarzony z działalnością na rzecz aktywizacji społeczności i inicjatyw lokalnych. Wynika to jednak częściej z interpretacji nazwy ośrodka niż wiedzy na temat samej instytucji:

Szczerze mówiąc, nie spotkałem się z działalnością tego instytutu. Sama nazwa wskazuje, że ta instytucja jest od tego, by mobilizować do działania ludzi, którzy chcą coś zrobić dla miasta, dla społeczności.

Najprawdopodobniej zajmuje się skutecznym doradztwem i pomocą w temacie inicjatyw czy inwestycji, za które są współodpowiedzialni obywatele miasta.

Zajmuje się wspieraniem wszelkich inicjatyw wychodzących od mieszkańców środowiska lokalnego działających na rzecz miasta.

Tak spotkałem się z tą instytucją. Jest to instytucja miejska, która ma na celu aktywizację społeczności lokalnej i ruchów miejskich. Daje też przestrzeń dla ruchów oddolnych różnego typu. Jeśli mieszkańcy mają jakieś sprawy, problemy, to mogą tam np. porozmawiać z prawnikami.

W drugiej kolejności Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych identyfikowany jest z działalnością na rzecz współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi:

[MOWIS] Wspiera finansowo i doradczo organizacje pozarządowe.

Jest to ośrodek zajmujący się wspieraniem organizacji pozarządowych. Wspieraniem przez Prezydenta Miasta Krakowa, przez władze z wyższych szczebli tego miasta.

Wspomniałam wcześniej o projekcie „Kraków rozwija konsultacje społeczne” i był on organizowany przez Wydział Spraw Społecznych referatu MOWIS-u. O ile dobrze pamiętam, to właśnie MOWIS zajmuje się monitorowaniem relacji i współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi.

Przy tak niskim poziomie rozpoznawalności MOWIS trudno wnioskować w kwestii nacechowania opinii na temat ośrodka. Porównując opinie o konotacji jednoznacznie pozytywnej i jednoznacznie negatywnej, można jednak stwierdzić, że opinie krytyczne budowane są częściej na podstawie wyobrażeń o funkcjonowaniu instytucji w strukturach miasta, natomiast opinie pozytywne są związane z oceną konkretnych aktywności MOWIS, z którymi mieszkańcy osobiście się zetknęli lub o których wiedzą:

Jest to część miejskiego ośrodka, całej tej biurokracji urzędniczej, która ma teoretycznie wspierać inicjatywy społeczne, funkcjonowanie organizacji pozarządowych.

Wiem, że prowadzi bazę danych o krakowskich organizacjach pozarządowych, więc musi mieć coś wspólnego z III sektorem. Dobrze, że istnieją takie instytucje, które wspierają organizacje pozarządowe i pomagają im się rozwijać.

Fantastyczne miejsce, robią genialne szkolenia. Korzystałam u nich z dwóch szkoleń. Korzystałam też z pomocy, kiedy 10 lat temu tworzyliśmy nasze stowarzyszenie. Oni nas skontaktowali z ludźmi, którzy mogli nam dalej pomóc, z prawnikami itd.

Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej

Jak pokazują wyniki prezentowanych badań, instytucja Pełnomocnika Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej nie zdążyła zakorzenić się w świadomości mieszkańców. Jedynie 15% respondentów zadeklarowało, że miało kontakt z informacją na temat jego działalności. Żaden z rozmówców nie odniósł się jednak do konkretnych zadań, sytuacji lub wydarzeń, w których Pełnomocnik brał udział. Jedynie dwie osoby wymieniły nazwisko Anny Okońskiej-Walkowicz, która w okresie prowadzenia badań pełniła tę funkcję.

Przeciętne, bardzo chaotyczne wyobrażenia respondentów na temat roli Pełnomocnika obrazują poniższe fragmenty wypowiedzi:

Coś kiedyś słyszałem, że utworzono takie stanowisko i działa. On się zajmuje kontaktami ze społecznością lokalną. Może bada opinie na temat różnych działań? Podejrzewam, że taka osoba jest do tego oddelegowana.

Ogólnie jeżeli chodzi o pełnomocników prezydenta to każda działka społeczna, czy gospodarstwo, infrastruktura, tak jak profilaktyka społeczna, ma swojego pełnomocnika. Prezydent nie byłby w stanie sam załatwiać wszystkich spraw. Dlatego jeżeli chodzi o politykę społeczną, to istnieje oczywiście taki pełnomocnik.

A o tym [pełnomocniku], to w „Dzienniku Polskim” czytałem, ale nie wiem, jak to stanowisko funkcjonuje.

Tylko jedna osoba wskazała, że zadania Pełnomocnika Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej obejmują także kontakty z sektorem pozarządowym:

Chodzi chyba o to, żeby pełnomocnik prezydenta wiedział, czym każda organizacja pozarządowa się zajmuje, jakie ma problemy i jak można ją wspomóc. Nie ukrywajmy, organizacje pozarządowe muszą radzić sobie z dużą ilością problemów, przez które trudno fundacji przebrnąć [...] organizacje pozarządowe działają na korzyść obywateli i powinny być wspierane przez władzę.

W trakcie trwania projektu, w październiku 2015 r., doszło do zmian organizacyjnych i stanowisko pełnomocnika zostało „włączone” w zakres merytoryczny III Zastępcy Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta.

Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego (KRDPP)

Również wyniki badań dotyczące Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego wyraźnie wskazują, że informacje o tej instytucji dialogu obywatelskiego nie przebijają się do sfery publicznej i nie są zakorzenione w świadomości krakowian. Stanowcza większość, bo aż 87% respondentów, stwierdziła, że nigdy nie słyszała o tej instytucji. Jedynie 7% respondentów potrafiło, bardzo ogólnie, określić, czym ona się zajmuje. Kolejnych 6% stwierdziło, że nazwa jest im znana, ale nie byli w stanie nic o niej powiedzieć. Żaden z respondentów nie odniósł się do tego, w jaki sposób Rada jest powoływana. Jedynie dwie osoby wiedziały, że KRDPP ma coś wspólnego z organizacjami pozarządowymi, ale tylko jeden rozmówca wskazał, że jest to instytucja, której członkami są przedstawiciele władz miasta i organizacji pozarządowych. W żadnej wypowiedzi nie znaleziono informacji o jakiejś konkretnej sprawie, którą opiniowała lub zajmowała się KRDPP.

Analiza pojedynczych cytatów, w których respondenci odnieśli się do działalności Rady, wskazuje, że jest ona postrzegana jako organ opiniujący, pomocniczy dla instytucji miasta:

[KRDPP] Zajmuje się opiniowaniem projektów Rady Miasta i innych dokumentów. Tworzy również ustawy dotyczące organizacji pozarządowych. Myślę, że jest to ważne, że istnieje taka instytucja, która pośredniczy między władzą a organizacjami pozarządowymi i tworzy dla nich podłoże prawne.

To jest miejsce, w którym zasiadają władze samorządowe i przedstawiciele organizacji pozarządowych. Do ich zadań należy ocena i opiniowanie danych projektów i jakichś problemów dotyczących polityki miejskiej.

Bardzo niski poziom wiedzy i poinformowania respondentów na temat Rady uniemożliwia wnioskowanie na temat ich ocen odnoszących się do działalności KRDPP. Wśród wypowiedzi jednoznacznie nacechowanych (12%), przeważały opinie negatywne, ale wynikały one z ogólnej niechęci rozmówców do instytucji publicznych, z którą utożsamiali oni KRDPP, lub z nastawienia do polityki publicznej. W ani jednym przypadku ocena nie była powiązana bezpośrednio z działalnością, kompetencjami, sposobem powoływania itp. Rady.

Komisje Dialogu Obywatelskiego (KDO)

Wyniki badań odnoszące się do rozpoznawalności Komisji Dialogu Obywatelskiego przez mieszkańców Krakowa są zbieżne z tymi, które dotyczą Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego. Znacząca większość rozmówców (86%) stwierdziła, że nigdy nie zetknęła się z informacją na temat KDO. Jedynie 6% wskazało, czym są komisje. Warto zaznaczyć, że były to te same osoby, które wiedziały, co to jest KRDPP. Kolejnych 8% rozmówców stwierdziło, że słyszało coś na temat komisji, ale nie potrafiło nic o nich powiedzieć.

Pojedyncze wypowiedzi na temat KDO zawierały bardzo powierzchowne i niespójne informacje. Poziom ich ogólności obrazują poniższe cytaty:

[KDO] Współpracują z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego. Współpraca polega na tworzeniu dialogu, wypracowywaniu wspólnych rozwiązań między organizacjami.

Komisje odpowiadające na potrzeby społeczne. Podmiotami są strony dialogu obywatelskiego, czyli władze i organizacje pozarządowe.

Zbierają informacje, analizują i przedstawiają je władzom miasta.

Jedynie dwóch respondentów wymieniło konkretne KDO działające w Krakowie:

Przygotowują różne porozumienia i opinie dokumentów, a także projekty spotkań z ludźmi. Z tego, co słyszałam, jedna z Komisji dotyczy Nowej Huty, jednak nie potrafię powiedzieć, na czym dokładnie jej działanie w tym obszarze polega.

Tu chodzi o te komisje, które powstały przy pełnomocniku. One są komisjami z konkretnie dookreślonym obszarem działania, w którym działają komisje np. do spraw edukacji, kultury itd. W tych komisjach zasiadają ludzie z organizacji pozarządowych i zawsze musi być w nich chyba jeden jakiś przedstawiciel samorządowy.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Na podstawie zaprezentowanych w niniejszym raporcie badań można wskazać najważniejsze wnioski odnoszące się do wiedzy i sposobu postrzegania dialogu obywatelskiego przez mieszkańców Krakowa.

Sposób postrzegania dialogu obywatelskiego

- Samo pojęcie dialogu obywatelskiego nie zakorzeniło się w świadomości społecznej mieszkańców Krakowa, ale większość z nich identyfikuje przynajmniej jedną jego formę, instytucję lub potrafi opisać go zgodnie z definicją.
- Mieszkańcy Krakowa najczęściej rozumieją lub kojarzą dialog obywatelski z szeroko pojętą aktywnością społeczną i/lub oddolnymi inicjatywami, które mają na celu poprawę życia obywateli. W tym sensie aktywni mieszkańcy postrzegani są jako najważniejsze ogniwo dialogu.
- Dialog obywatelski przyjmuje w opiniach mieszkańców formę albo partnerskiej współpracy między mieszkańcami i władzami miasta, albo kontaktu inicjowanego przez władze miasta w celu poznania opinii mieszkańców.
- Mieszkańcy Krakowa rzadko opisują dialog obywatelski zgodnie z jego podstawową definicją, w przypadku miasta, jako formę kontaktu między władzą samorządową a organizacjami trzeciego sektora.
- Organizacje pozarządowe rzadko są identyfikowane przez mieszkańców Krakowa jako ich reprezentanci i wyraziciele opinii w kontaktach z władzami miasta.
- Najbardziej rozpoznawalną formą dialogu obywatelskiego jest instytucja budżetu obywatelskiego. Mieszkańcy znają również termin „konsultacje społeczne” i potrafią, zazwyczaj na bardzo ogólnym poziomie, opisać ich ideę i założenia.

Organizacje pozarządowe

- Mieszkańcy Krakowa zdają sobie sprawę z obecności i działalności organizacji pozarządowych w przestrzeni miejskiej. Są one najczęściej utożsamiane z różnego rodzaju stowarzyszeniami, fundacjami i organizacjami pożytku publicznego, które wokół nich funkcjonują. Sporej grupie mieszkańców pewną trudność sprawia sprecyzowanie, czym się zajmują i jak działają organizacje pozarządowe.

- Organizacje pozarządowe są przez mieszkańców postrzegane zazwyczaj jako instytucje potrzebne, podnoszące jakość życia w mieście. Przypisuje się im zasługi jako instytucjom aktywnym, odpowiadającym na potrzeby społeczne i działającym na rzecz mieszkańców. Zwraca się uwagę, że są one mocno zaangażowane w swoje cele statutowe. Istnieje przekonanie, że wypełniają one lukę między mieszkańcami a władzami samorządowymi, realizują zadania, z którymi miasto albo sobie nie radzi, albo się nimi nie interesuje. Z drugiej strony, nie są odosobnione opinie, że organizacje pozarządowe działają przede wszystkim na rzecz własnych członków, a ich podstawowym celem jest pozyskiwanie funduszy z budżetu miasta lub Unii Europejskiej.
- Większość mieszkańców potrafi podać chociaż jedną nazwę organizacji pozarządowej oraz wymienić najważniejsze obszary działalności krakowskich organizacji pozarządowych, w tym pomoc społeczną, kulturę i edukację, sport, ekologię, ochronę zdrowia.
- Ważnym źródłem informacji na temat działalności organizacji pozarządowych jest zaangażowanie własne lub znajomość z osobami, które posiadają doświadczenie w obszarze aktywności trzeciosektorowej. Jednocześnie aż trzy czwarte respondentów, którzy wzięli udział w badaniu, nie było zaangażowanych w żadną działalność obywatelską.
- Na podstawie zebranych wypowiedzi można zatem stwierdzić dość wysoki poziom poinformowania o działalności pozarządowej i jednocześnie stosunkowo niski poziom zaangażowania obywatelskiego wśród mieszkańców Krakowa.

Konsultacje społeczne

- Mieszkańcy Krakowa różnorodnie identyfikują konsultacje społeczne. Są one często utożsamiane albo z dialogiem obywatelskim w ogóle, albo z jedną z jego form, np. z instytucją referendum czy budżetem obywatelskim. Konsultacje społeczne są też czasami rozpoznawane jedynie jako instytucja dialogu obywatelskiego na centralnym szczeblu władzy.
- Konsultacje społeczne w Krakowie są oceniane pozytywnie przez osoby, które widzą w nich potencjał w procesie konsultowania ważnych dla mieszkańców spraw. Jednocześnie dość słabo oceniana jest siła sprawcza mieszkańców w konsultacjach, które – ich zdaniem – nie przekładają się na decyzje, podejmowane ostatecznie przez władze miasta.
- Wśród obszarów tematycznych konsultacji społecznych mieszkańcy identyfikują najczęściej: sprawy związane z architekturą, infrastrukturą miasta, obszar sportu i szeroko pojętej polityki lokalnej.

Budżet obywatelski

- Mieszkańcy Krakowa dobrze znają pojęcie budżetu obywatelskiego.
- Budżet obywatelski jest postrzegany przede wszystkim z perspektywy zasad przyznawania środków na projekty oddolne w budżecie miasta, jako tzw. „mały budżet”. Mieszkańcy zazwyczaj posiadają ogólne informacje na temat procedur zgłaszania projektów obywatelskich i sposobu ich głosowania. Dostrzegają w budżecie obywatelskim funkcje aktywizujące i integrujące obywateli. Natomiast jedynie stosunkowo wąska grupa mieszkańców posiada bardziej szczegółowe informacje, np. na temat dotychczasowych projektów, rozdziału środków itd.
- Znacząca większość respondentów pozytywnie ocenia samą ideę dialogu obywatelskiego, a także jego organizację w Krakowie.
- Sporadyczne zarzuty wyrażane przez respondentów wobec budżetu obywatelskiego w Krakowie dotyczyły trzech kwestii. Po pierwsze, wskazywano na słabą promocję tego przedsięwzięcia przez władze miasta Krakowa, po drugie, dostrzegano niski poziom zainteresowania budżetem wśród mieszkańców oraz, po trzecie, zwracano uwagę na niedostateczne nagłaśnianie tej inicjatywy przez krakowskie media.
- Często powtarzający się zarzut respondentów był kierowany do władz miasta Krakowa. U jego podstaw leżało przekonanie o fasadowości procedowania instytucji budżetu obywatelskiego i traktowanie go przez władze miasta jako zła konieczne. Na potwierdzenie tego stanu rzeczy mieszkańcy wskazywali przede wszystkim nikłe środki finansowe, jakie zostały przeznaczone w 2014 r. w stolicy Małopolski na budżet obywatelski⁴².
- Pozytywne opinie na temat budżetu obywatelskiego w niewielkim stopniu przekładają się na aktywny udział mieszkańców w tym przedsięwzięciu. Z badań wynika, że głównymi przyczynami absencji w głosowaniu nad budżetem obywatelskim w Krakowie są: brak czasu, niewystarczająca wiedza i poinformowanie mieszkańców na temat samej instytucji budżetu oraz problemy z wypełnieniem internetowego arkusza do głosowania.

Źródła informacji

- Mieszkańcy Krakowa, poszukując źródeł informacji na temat aktywności społecznej w mieście, korzystają przede wszystkim z internetu. Jest to medium, które służy im przede wszystkim do sprawdzania wiadomości dotyczących konkretnych wydarzeń, przeglądania „ulubionych” stron o tematyce trzeciosektorowej oraz funpage’ę instytucji obywatelskich. Najczęściej

⁴² Badania przeprowadzone zostały przed głosowaniem nad budżetem obywatelskim w 2015 r.

wykorzystywanym przez mieszkańców kanałem komunikacji dotyczącej aktywności obywatelskiej nie tylko w internecie okazał się portal miejski Magiczny Kraków.

- Na poziom poinformowania mieszkańców o inicjatywach obywatelskich w Krakowie istotny wpływ mają kontakty bezpośrednie, takie jak rozmowy ze znajomymi, z członkami rodziny oraz dyskusje prowadzone *face to face* w sferze publicznej.
- Wśród mediów tradycyjnych największą popularnością cieszy się nadal telewizja – mieszkańcy Krakowa przyzwyczajeni są przede wszystkim do oglądania Kroniki Krakowskiej, głównego wydania wiadomości regionalnych. W drugiej kolejności respondenci wskazywali na krakowską prasę codzienną jako źródło wiedzy o tematyce dialogu obywatelskiego. W szczególności wymieniano „Gazetę Krakowską”, „Dziennik Polski” oraz bezpłatne „Metro”. Na trzeciej pozycji uplasował się *outdoor*, typu ogłoszenia i plakaty uliczne, a także ulotki rozdawane na ulicach i dostarczane do skrzynek pocztowych. Ostatnim z wymienianych, w kontekście pozyskiwania przez mieszkańców informacji na tematy obywatelskie, rodzajów mediów było radio, w szczególności stacja Radio Kraków.

Instytucje dialogu obywatelskiego

- Instytucje dialogu obywatelskiego, które zostały powołane i funkcjonują w strukturach Gminy Miejskiej Kraków, są słabo lub bardzo słabo rozpoznawalne czy identyfikowane przez mieszkańców z ich funkcjami oraz zadaniami.
- Stosunkowo najlepiej rozpoznawalny jest Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych, o którym słyszało 26% respondentów. Ze względu na skojarzenia z nazwą ośrodek jest przede wszystkim utożsamiany z działalnością na rzecz aktywizacji społeczności i inicjatyw lokalnych. Dopiero w drugiej kolejności jest on identyfikowany z aktywnością na rzecz współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi. O słabym zakorzenieniu MOWIS w świadomości mieszkańców świadczy to, że jedynie czterech respondentów potrafiło podać jego nazwę i że formułowane przez nich opinie na temat ośrodka opierały się bardziej na wyobrażeniach dotyczących jego działalności niż na wiedzy.
- Pozostałe instytucje dialogu obywatelskiego, których rozpoznawalność została poddana analizie, wypadają bardzo słabo. Wydaje się, że decyzja o likwidacji stanowiska Pełnomocnika Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej i włączeniu jego kompetencji w zakres merytoryczny III Zastępcy Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta była słuszna. Instytucja pełnomocnika nie tylko nie zakorzeniła się w świadomości mieszkańców, ale też nie była wcale wiązana z obszarem trzeciego

sektora. Co więcej, utrudniała rozumienie struktur instytucji miasta, których kompetencje związane były z działalnością na rzecz rozwoju organizacji pozarządowych.

- Również informacje na temat istnienia i działalności Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego i Komisji Dialogu Obywatelskiego oraz ich kompetencji nie przebijają się do sfery publicznej i nie są rozpoznawalne dla mieszkańców Krakowa. Tylko pojedynczy respondenci potrafili wskazać cele i obszar działalności tych instytucji czy np. wymienić choćby jedną z funkcjonujących Komisji Dialogu Obywatelskiego w Krakowie.

CZĘŚĆ II.
DIALOG OBYWATELSKI
W KRAKOWIE W OPINII
PRZEDSTAWICIELI
ORGANIZACJI
POZARZĄDOWYCH

METODOLOGIA BADAŃ I DOBÓR PRÓBY

Głównym celem tej części badań było rozpoznanie, jak organizacje pozarządowe w Krakowie rozumieją i realizują w praktyce idee i rozwiązania dialogu obywatelskiego. Istotne było także rozpoznanie roli i znaczenia różnych instytucji miejskich powołanych do rozwoju dialogu obywatelskiego w mieście. W szczególności chodziło o poznanie opinii krakowskich organizacji pozarządowych na temat Miejskiego Ośrodka Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS), Komisji Dialogu Obywatelskiego (KDO) czy Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego (KRDPP).

W ramach niniejszego projektu przeprowadzono wywiady z 27 przedstawicielami organizacji pozarządowych w okresie między listopadem 2014 a czerwcem 2015 r. Wywiady zostały przeprowadzone przez wcześniej przeszkolonych doktorantów Wydziału Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ. Kilka rozmów odbyły także kierujące projektem. W rezultacie wywiady przeprowadzili: Agnieszka Hess, Ewa Bogacz-Wojtanowska, Małgorzata Lendzion, Sylwia Wrona, Bartosz Kożuch, Jan Meisel Dobrzański, Aleksandra Radwan, Karolina Fiut.

Wywiady zrealizowano na podstawie przygotowanego scenariusza (zob. aneks), zakładającego w miarę ustrukturalizowaną rozmowę, w której badacz musi zadać wszystkie założone pytania, zachowując dowolną kolejność i w sposób dość swobodny pogłębiając rozmowę. Istotne było właśnie to rozszerzanie i pogłębianie rozmowy, pozwalające nie tylko na nieskrępowaną wypowiedź rozmówców, ale także często szczegółowy opis, wyjaśnienie czy definiowanie różnych problemów, widzianych z perspektywy organizacji pozarządowych. Długość trwania wywiadu zależała od stopnia zainteresowania rozmówcy i jego chęci do podzielenia się swoimi spostrzeżeniami i opiniami. Stąd zarejestrowano zarówno rozmowy trwające 30 minut, jak i takie, które trwały 2 godziny.

Rozmowy prowadzone były głównie z prezesami bądź członkami zarządów organizacji, a w wyjątkowych sytuacjach – z pracownikami lub wolontariuszami wskazanymi przez lidera organizacji. Trzy organizacje poprosiły o pełne zachowanie poufności, oznaczające nie tylko zwyczajowe utajnienie personaliów rozmówców, ale także nazwy organizacji pozarządowej.

Dobór organizacji był celowy, dokonany na podstawie następujących dychotomicznych kryteriów:

- organizacja współpracująca – organizacja nie współpracująca z miastem Kraków;

- organizacja należąca – organizacja nie należąca do ciał o charakterze konsultacyjno-doradczym;
- fundacja oraz stowarzyszenie;
- organizacja posiadająca status pożytku publicznego – organizacja nie posiadająca tego statusu (rys. 2.1);
- organizacje działające na różnych polach działalności (zgodnie z Międzynarodową Klasyfikacją Organizacji Pozarządowych⁴³);
- organizacja posiadająca swoich reprezentantów w krakowskich ciałach doradczo-konsultacyjnych – organizacja nie posiadająca takich reprezentantów.

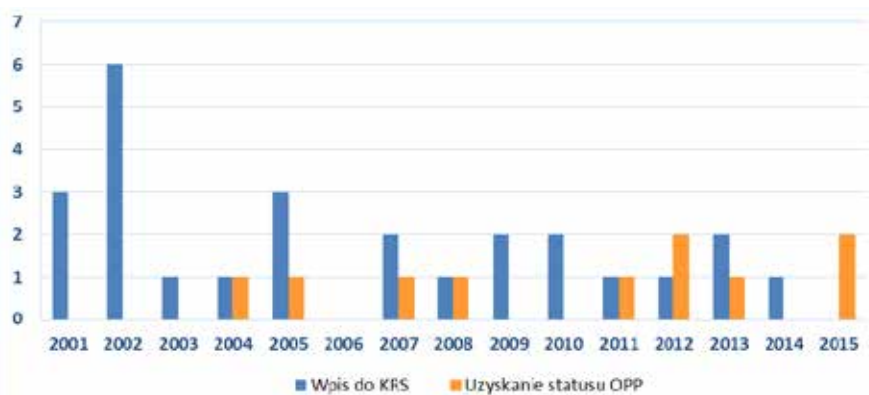
W związku z powyższymi ustaleniami wśród organizacji znalazło się 15 fundacji, 11 stowarzyszeń oraz 1 stowarzyszenie zwykłe. Połowa z nich funkcjonuje od co najmniej 10 lat. Spośród wszystkich tych organizacji status organizacji pożytku publicznego (OPP) posiada 37% (rys 2.1).

Do badań wybrano organizacje działające w różnych obszarach aktywności społeczno-gospodarczej, od pomocy społecznej przez ochronę zdrowia po integrację społeczną. Co istotne, każda z badanych organizacji posiadała co najmniej kilka zadeklarowanych obszarów aktywności, w skrajnych przypadkach nawet 27. Kolejno wśród deklarowanych pojawiły się:

- działalność na rzecz społeczeństwa obywatelskiego;
- kultura, sztuka;
- edukacja, nauka;
- przeciwdziałanie wykluczeniu;
- integracja społeczna;
- rozwój lokalny oraz ekonomiczny, w tym na rzecz przedsiębiorczości;
- działalność na rzecz wolontariatu;
- działalność na rzecz integracji międzynarodowej, europejskiej;
- ochrona zdrowia;
- pomoc społeczna;
- działalność charytatywna;
- przeciwdziałanie dyskryminacji;
- ochrona środowiska;
- prawa człowieka;
- działalność strażnicza;
- działalność na rzecz mniejszości, m.in. narodowych, etnicznych.

⁴³ L.M. Salamon, H.K. Anheier, *Defining the Nonprofit Sector: A Cross-National Analysis*, Johns Hopkins Nonprofit Sector Series, no. 4, Manchester University Press, 1997.

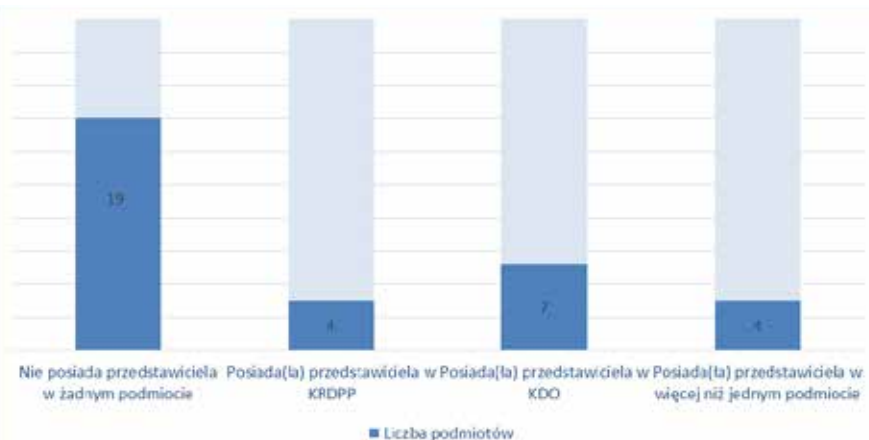
Rys. 2.1. Data wpisu do KRS oraz uzyskania statusu OPP przez organizacje pozarządowe (w liczbach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Krajowego Rejestru Sądowego, online: www.ems.ms.gov.pl.

Jak już zaznaczono, o doborze organizacji decydowało również to, czy ma ona swoich reprezentantów w podmiotach o charakterze konsultacyjno-opiniotawczym. Zdecydowana większość (70%) nie posiada swoich członków w tego typu strukturach. Są jednak i takie, które należą do kilku podmiotów, w tym Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego oraz Komisji Dialogu Obywatelskiego (rys. 2.2).

Rys. 2.2. Podział organizacji pozarządowych ze względu na posiadanie przedstawicieli w KRDP i KDO (w liczbach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji zamieszczonych na stronie www.bip.krakow.pl oraz załączniki 3 i 4 niniejszego opracowania.

Zaprezentowane poniżej wyniki badań dotyczące dialogu obywatelskiego z udziałem organizacji pozarządowych w Krakowie powstały jako rezultat analizy o charakterze jakościowym, w niektórych miejscach wzbogaconej dla lepszego uwypuklenia treści liczbowymi zestawieniami i schematami. Poszukiwano określonych prawidłowości i dokonywano próby wyjaśnienia problemów związanych z dialogiem obywatelskim w Krakowie, postrzeganym z perspektywy trzeciego sektora. Podstawowa analiza polegała na poszukiwaniu podobieństw i różnic pomiędzy analizowanymi rozmowami i określeniu wybranych kategorii. Analiza polegała na wielokrotnym czytaniu każdego wywiadu oraz stopniowej kategoryzacji danych i ich porównywaniu. Analiza ta pozwoliła na wprowadzenie pewnych uogólnień o charakterze eksplanacyjnym, które nie roszczą sobie jednak praw do uniwersalności. Należy także dodać, że poszczególne wywiady były przygotowane przez różnych badaczy, pracujących jednakże według ściśle określonych procedur i narzędzi badawczych.

POSTRZEGANIE I REALIZACJA DIALOGU OBYWATELSKIEGO W KRAKOWIE

Badani liderzy organizacji pozarządowych kreślą dość zróżnicowany obraz składający się na wyobrażenie dialogu obywatelskiego. Jednocześnie w podstawowym kształcie, w elementarnych wymiarach jest on dla organizacji dość spójny. **Przez dialog obywatelski** organizacje pozarządowe działające w Krakowie **rozumieją**:

- branie udziału w konsultacjach społecznych:

Dla mnie dialog obywatelski jest trochę niezrozumiałym pojęciem. Rozumie Pan przez to konsultacje na poziomie miasta czy na poziomie dzielnicy z organizacjami, czy z mieszkańcami? Ja bym to nazwał konsultacjami;

- podejmowanie rozmów między władzami a mieszkańcami (w tym organizacje, ruchy nieformalne, media) w celu znalezienia wspólnego rozwiązania:

[...] podejmowanie rozmów pomiędzy władzami miasta/dzielnicy/osiedla a mieszkańcami, ewentualnie pomiędzy stronami w obszarze wcześniej wymienionym. Rozmowy odbywają się w celu ustalenia kryteriów inicjatyw, rozwiązania sporów, odnalezienia najlepszego wyjścia z jakiejś sytuacji;

- pełnoprawne uczestnictwo w procesach decyzyjnych dotyczących funkcjonowania miasta:

[...] sytuacja, w której mieszkańcy i mieszkanki jakiegoś miasta czy jednostki są traktowani/traktowane jako pełnoprawni uczestnicy procesów decyzyjnych, które dotyczą życia np. miasta;

- współpracę i jej sformalizowane formy:

Są najrozmaitsze, różne formy. KDO mogłyby być takim miejscem dialogu; taka wymiana doświadczeń, wymiana poglądów, współpraca w ramach jakiegoś działania;

- informowanie obywateli o możliwości partycypacji, czyli inaczej partycypacja:

Najprościej rozumiem pojęcie „dialogu obywatelskiego” jako formę komunikacji, przepływu informacji między instytucjami administracyjnymi, szerzej mówiąc pań-

stwowymi, a organizacjami trzeciego sektora. Bo może równie dobrze być z pojedynczymi obywatelami;

- kompromis między dwoma osobami, instytucjami, uczestnikami, zmierzający do porozumienia:

[...] najbardziej „wspólniona” wersja, czyli by jak najwięcej osób zgadzało się z nią.

W definiowaniu dialogu obywatelskiego organizacje pozarządowe używają następujących określeń: udział i uczestnictwo, komunikacja i informowanie, a także: współpraca, partnerstwo, kompromis, porozumienie.

Badania wśród organizacji pozarządowych dowodzą pewnej polaryzacji opinii na temat **istnienia i rozwoju** dialogu obywatelskiego w Krakowie. Zdecydowana większość liderów twierdziła, że tego rodzaju dialog w Krakowie istnieje. Niektórzy oceniali go pozytywnie, prezentując następujące opinie:

Uważam, że w Krakowie istnieje dialog obywatelski. Dostrzegam wiele inicjatyw miasta w kierunku NGOśów. [...] Uważam, że krakowskie organizacje mają spory wpływ na to, jak chciałyby, żeby wspomniany kontakt wyglądał, nie mniej jednak nie jest to sprawa łatwa.

Zaangażowanie urzędu jest wysokie i widać, że chcą poprawić ten dialog, i zainteresowanie organizacji też jest bardzo wysokie i widać, że jest chęć nawiązania tego dialogu, konsultowania poszczególnych rozporządzeń, uchwał czy innych aktów. Trudno mi jest powiedzieć, jakie są tego wymierne efekty.

[...] Mam osobiste doświadczenia, że kilkakrotnie udało się nam doprowadzić do sytuacji, by w konkretnym kontekście wypracować wspólnie rozwiązanie. W mojej osobistej ocenie ten dialog zaistniał.

Liderzy pozarządowi, którzy byli w mniejszości i uważali, że nie ma dialogu obywatelskiego w Krakowie, zwracali przede wszystkim uwagę na takie jego cechy, które należy uznać za **dyskwalifikujące i przeczące** idei i prowadzeniu dialogu:

Z tym że faktycznie przez te ostatnie 4 lata jest antydialog.

Myszę, że w Krakowie nie ma woli politycznej i nie ma tak naprawdę dialogu obywatelskiego.

W pierwszym przypadku uważam, że nie są spełniane nawet minimalne standardy oraz zaproponowane rozwiązania dotyczące dialogu obywatelskiego. Trudno to nawet nazwać dialogiem.

Cały czas mówimy o pewnym systemowym programie organizowania dialogu. Jeśli przyjmujemy, że taki jest cel, to myślę, że w naszym mieście – Krakowie – nie mamy takiego systemu.

Ci, którzy twierdzili, że dialog istnieje, też zwracali uwagę na pewne jego **przywary**, które nie świadczą dobrze o jego stanie w naszym mieście (tabela 2.1). Zwracali uwagę:

Wydaje mi się, że dialog dopiero raczkuje w Krakowie.

pozytywne jest to, że widzę duże zmiany. Choć te często, mam wrażenie, są oddolne i bardziej mieszkańcom i organizacjom pozarządowym zależy na tym, bardziej niż miastu. Dla mnie jedynym działem, który jest chętny do współpracy, jest MOWIS. Technicznie czy też praktycznie koncepcja dialogu obywatelskiego wykorzystywana jest [raczej] jako PR niż jako rzeczywiście narzędzie budowania wspólnej wizji rozwoju miasta. Więc można byłoby szukać tego w jakichś dokumentach dotyczących promocji miasta. [...] W Krakowie dialog obywatelski istnieje na stronie dialoguj.pl, czy jakkolwiek ta strona się nazywa. Tzn. istnieją narzędzia czy istnieją zapisy mówiące o takich narzędziach jak Komisje Dialogu Obywatelskiego, których wykorzystanie w praktyce spotyka się z ogromnymi barierami.

Powiedziałbym, że ten dialog jest nikły tudzież bardziej, nie chcę mówić dla wybranych organizacji, ale wymaga silnej inicjatywy po stronie samej organizacji niż miasto by wychodziło do organizacji.

Mój podstawowy zarzut: tu w Krakowie stara się w z góry przyjęte wzorce wprowadzić organizacje, zupełnie jakby pomijając, jakie są pomysły ludzi, którzy tworzą te organizacje.

Tabela 2.1. Opinie przedstawicieli trzeciego sektora w Krakowie o dialogu obywatelskim w mieście

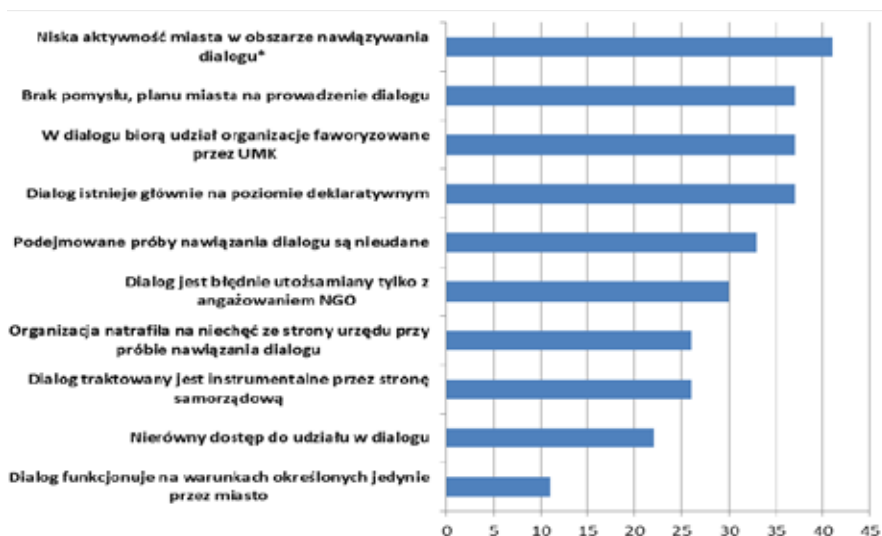
Dialog obywatelski istnieje w Krakowie (brak jednoznacznej oceny – pozytywnej bądź negatywnej)	Dialog nie istnieje	Dialog obywatelski istnieje głównie na poziomie deklaracyjnym	Podjęte próby nawiązania dialogu są nieudane	Negatywna ocena błędnego utożsamiania dialogu obywatelskiego tylko z organizacjami pozarządowymi	Odejście od idei dialogu obywatelskiego, samorządności	Wybiórcze traktowanie, wspieranie organizacji działających w wybranych obszarach	Zastrzeżenie co do nierównego dostępu do możliwości udziału w dialogu obywatelskim	Istniejący dialog funkcjonuje na warunkach określonych przez miasto, a nie obie strony
18	5	9	9	8	4	10	6	3
67%	19%	33%	33%	30%	15%	37%	22%	11%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z organizacjami pozarządowymi. Respondenci mogli dać więcej niż jedną odpowiedź.

Najważniejsze niedostatki dialogu obywatelskiego w naszym mieście są w opinii trzeciosektorowych liderów następujące (rys. 2.3):

- deklaratywność dialogu obywatelskiego – innymi słowy, retoryczne partnerstwo, znane od wielu lat, pojawiające się właściwie na całym świecie⁴⁴;
- UMK określa zasady i warunki funkcjonowania dialogu, co w rzeczy samej zaprzecza idei, ponadto podejmowane próby jego nawiązania są nieudane;
- marginalizacja lub wykluczanie niektórych organizacji czy grup społecznych z różnych form dialogu obywatelskiego;
- brakuje pomysłu na nowoczesny dialog obywatelski.

Rys. 2.3. Negatywne cechy dialogu obywatelskiego w Krakowie w opinii organizacji pozarządowych (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z organizacjami pozarządowymi. Respondenci wskazywali więcej niż jedną cechę.

Warto zauważyć, że większość organizacji zwraca uwagę na odejście w mieście od idei dialogu, pewne jej wypaczenie, zmianę, która prowadzi do wykluczenia nie tylko organizacji pozarządowych, ale także nieformalnych grup społecznych i mieszkańców. Kwestia mniejszości w wypowiedziach nie ma znaczenia, należy podkreślić, że zdecydowana większość organizacji,

⁴⁴ J.M. Brinkerhoff, *Government – Non-profit Partnership: a Defining Framework*, Public Administration and Development, 2002, vol. 22, no. 1, s. 19–30.

które wzięły udział w badaniu, ma duże zastrzeżenia do jakości dialogu w mieście. Jednocześnie należy zaakcentować, że zwykle te organizacje, które biorą aktywny udział w dialogu obywatelskim w Krakowie, jak również te, które są widziane w mieście jako aktywni przedstawiciele sprawy lub określonych grup społecznych, zwykle wskazują na istnienie dialogu obywatelskiego (za wyjątkiem jednego obszaru, który jest dość wrażliwy w Krakowie, czyli ochrony środowiska). Te organizacje, które z jakiegoś powodu zostały wykluczone z dialogu oraz nie mają tak dużej publiczności i powszechnego rozpoznania w mieście, zwykle wykazują wiele negatywnych skojarzeń z dialogiem obywatelskim w mieście.

Co oznaczają powyższe wyniki? Można stwierdzić, że istnieje pewna rysa w krakowskim dialogu obywatelskim. Są organizacje z niego wykluczone, gdyż czują się wykluczone, pewne działania UMK jawią się organizacjom jako pozorowane, deklaratywne. Część liderów wykazuje jednak pewne roszczeniowe postawy, zapominając, że kwestia dialogu leży po obu stronach „barykady”. Warto podkreślić, że choć poruszamy się w sferze deklaracji i opinii, to tego typu impresje i oceny, niestety, w konsekwencji wpływają na podejmowane, konkretne działania.

Rozwijając podczas rozmów kwestie pozytywnych i negatywnych atrybutów dialogu obywatelskiego w Krakowie, liderzy trzeciego sektora poruszyli kilka ważnych kwestii. Przede wszystkim zwracali uwagę na zwiększenie w ostatnim czasie liczby różnych dialogowych inicjatyw i rozwój dialogu w obszarze polityki publicznej (przy tworzeniu dokumentów). Do atrybutów negatywnych zaliczali: brak pomysłu na sposób prowadzenia dialogu ze strony UMK, deklaratywność i instrumentalne traktowanie procesu, niechęć urzędników i całego „systemu” do samej koncepcji dialogu.

Pozytywne dla rozwoju dialogu obywatelskiego w mieście są także:

- coraz liczniejsze inicjatywy oddolne ze strony mieszkańców, nieformalnych grup i ruchów;
- załączki dialogu w obszarach, w których zaczyna się kształtować wybrane polityki publiczne przy zaangażowaniu strony społecznej – mieszkańców i organizacji pozarządowych;
- powolna zmiana w postrzeganiu dialogu obywatelskiego przez stronę samorządową, w tym urzędników.

Badani wskazali także przyczyny braku zaangażowania wielu organizacji pozarządowych w dialog obywatelski w Krakowie (rys. 2.4). Połowa badanych twierdziła, że problem tkwi w bierności, wynikającej z braku poczucia sprawstwa obywatelskiego:

Większość mieszkańców nie ma poczucia, że cokolwiek może zmienić, mieć wpływ. Wiele osób czy wiele organizacji nie chce się w to angażować, bo właśnie nie wierzy, że to ma sens albo ma złe doświadczenia i zakłada, że to i tak nic nie da.

Inni zwracali uwagę na niedoinformowanie organizacji, wynikające z problemów komunikacyjnych na linii urząd – organizacje pozarządowe:

Sam szukałem, bo miałem ochotę wypowiedzieć się w pewnych kwestiach, ale nie znalazłem ani adresu mailowego, ani formularza, ani wniosku z prośbą o dołączenie mnie do tych konsultacji.

Myszę, że słabością jest przede wszystkim brak systematyczności, w tym permanentny brak informacji, wiedzy.

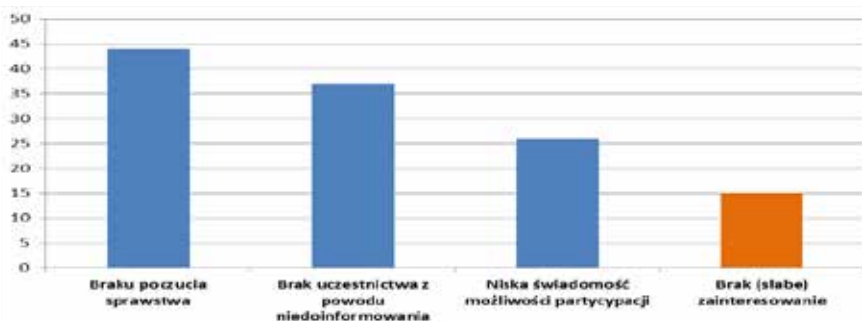
Część liderów zwraca uwagę na brak zainteresowania tematem współpracy oraz niewielką świadomość i brak potrzeb w tym zakresie wielu organizacji pozarządowych:

Jest tu wiele słabych punktów. [...] podstawowym problemem jest to, że organizacje się nie angażują. Z różnych powodów – nie mają czasu, kompetencji.

Może Kraków jest nawet trochę do przodu ze świadomością, że chociaż powinno się trochę w tej materii zmieniać; są też organizacje, które coś więcej robią. Często dostrzegam, że jedna strona chce, a druga nawet nie wie, że by mogła.

Innymi słowy, w opinii niektórych liderów pozarządowych, którzy wzięli udział w badaniu, część organizacji pozarządowych w Krakowie nie uczestniczy w dialogu nie dlatego, że jest on w Krakowie niedopracowany przez UMK, a raczej dlatego, że nie są nim zainteresowane.

Rys. 2.4. Przyczyny braku udziału mieszkańców i organizacji w dialogu obywatelskim w Krakowie w opinii organizacji (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z organizacjami pozarządowymi. Respondenci wskazywali więcej niż jedną cechę.

Najważniejsze obszary dialogu obywatelskiego w Krakowie w opinii badanych liderów organizacji pozarządowych to:

- transport i infrastruktura (w tym ścieżki rowerowe):

W Krakowie na pewno jakiś dialog ma miejsce w przypadku zakresu polityki z rowerów. [...] Na pewno wynika to ze względu na działalność organizacji, które tu się angażują, lobbują;

- zagospodarowanie przestrzenne:

Także zagospodarowanie przestrzenne [...] kuleje w nim to, że powstają budynki, które kompletnie nie wpasowują się w klimat;

- ochrona środowiska (smog, Zakrzówek):

To sama komisja ds. środowiska podejmuje istotne tematy mimo braku „rozumienia” ze strony urzędu;

- polityka społeczna:

Jest widoczna z zakresu dialogu miasta ze starszymi mieszkańcami;

- kultura:

Myslę, że zdarza się to w obszarze kultury. Mówię o tym, gdyż jest to główny obszar, który mnie (nas) interesuje;

- sprawy obywatelskie;

- nowe inwestycje:

[...] w obszarach społecznych, obywatelskich, najczęściej jednak w kwestii nowych inwestycji, które mają być realizowane w mieście.

Pojawiały się także – co ważne, nie pojedynczo – opinie, że dialog jest realizowany w obszarach medialnych lub tylko ustawowo koniecznych, jak również wskazano obszar całkowitego upadku dialogu: edukacja w mieście (zamykanie szkół):

Ponadto dialog pojawia się w przypadku tematów medialnych, które interesują mieszkańców w ostatnim czasie, czyli smog, rowery, ochrona zieleni – parki, Zakrzówek itd.

No, plusem na pewno trzeba pozytywnie ocenić sam fakt, jeśli część jest wymuszona prawem, ale że gdzieś to staje się taką rzeczą normalną.

Ostatecznie prezydent wycofał się z danego projektu oraz nie odbyło się nad nim

głosowanie. Był nacisk, który przyniósł efekt. Czy był to pozytywny przejaw dialogu? Wydaje się, że jednak nie.

Organizacje pozarządowe, które uczestniczyły w badaniu, wskazały także na główne warunki rozwoju dialogu obywatelskiego w mieście. Co ważne, liderzy byli dość zgodni w tej kwestii, podkreślając w szczególności trzy sprawy:

- swobodny dostęp do informacji, z wykorzystaniem różnych kanałów komunikacyjnych;
- odpowiedni czas na zapoznanie się z dokumentami i materiałami, które stanowią główny przedmiot debaty międzysektorowej w mieście;
- edukację w sferze dialogu obywatelskiego.

Należy podkreślić, że dwa pierwsze warunki mają dość techniczny charakter i wymagają zmiany czasu i podejścia do procesów dialogu. Natomiast kwestia edukacji dotyczy nie tylko UMK, ale także organizacji pozarządowych, które tego typu edukację mogą prowadzić. Należy zauważyć, że kwestia edukacji obywatelskiej stanowi jeden z najważniejszych warunków rozwoju dialogu obywatelskiego i partycypacji publicznej.

Dodatkowo część liderów zwróciła uwagę na jeszcze inne warunki tworzenia dialogu w mieście, takie jak: partnerskie traktowanie wszystkich uczestników procesu dialogu, tworzenie procedur i rozwiązań z myślą o mieszkańcach i organizacjach, a nie komforcie urzędu, wreszcie rozwój infrastruktury wsparcia (np. inkubatorów organizacji pozarządowych).

Przedstawiciele trzeciego sektora wskazali także na działania, które podejmuje się w sferze upowszechniania dialogu obywatelskiego w mieście. Najważniejsze z nich to: komisje i zespoły zadaniowe, spotkania z przedstawicielami różnych grup społecznych, warsztaty i spotkania z praktykami, formalne wnioski i zaproszenia do konkretnych instytucji oraz zaangażowanie mediów.

KONSULTACJE SPOŁECZNE W KRAKOWIE W ŚWIELE OPINII PŁYNĄCYCH Z TRZECIEGO SEKTORA

Jedną z najważniejszych form dialogu obywatelskiego są konsultacje społeczne. Organizacje pozarządowe, które wzięły udział w badaniu, rozumieją konsultacje społeczne jako (tabela 2.2):

- możliwość odniesienia się, dyskusji i opiniowania konkretnych polityk, decyzji i dokumentów powstających na poziomie jednostki samorządu terytorialnego:

[...] to forma dialogu obywatelskiego, gdzie obywatele – mieszkańcy i organizacje – mogą wypowiedzieć się na temat projektów prawa miejscowego, planów, strategii i odnieść się do nich. Lecz tu także różnie bywa z ich skutecznością oraz jakością [...];

- zasięganie przez urzędników opinii mieszkańców na konkretny temat:

Poddanie pod opinię mieszkańców czy właśnie grup społecznych danej sprawy;

- proces podejmowania istotnych decyzji na temat finansów, polityk publicznych, rozwoju miasta przez osoby tworzące samorząd:

Istotą konsultacji dla mnie jest zadanie pytania „co możemy z tym zrobić?“, wysłuchania tego i na tej podstawie budowanie propozycji.

Niektóre organizacje widzą konsultacje społeczne jako możliwość wymiany wiedzy, pewien rodzaj negocjacji czy kompromisu budowanego w ramach wspólnego dobra. Wskazują także na ich jasność i czytelność w ramach dialogu obywatelskiego. Co ciekawe, pojawiła się także opinia, że konsultacje społeczne to referendum. Warto podkreślić, że wiele organizacji traktuje konsultacje jako proces, rozumiejąc konieczność ich realizacji w ramach określonych etapów, w miejsce jednorazowych, punktowych działań. Co ważne, widzą także konieczność poświęcenia temu procesowi czasu, po obu stronach dialogu konsultacyjnego.

Tabela 2.2. Pojęcie konsultacji społecznych

Możliwość odnośnienia się do konkretnych polityk, decyzji, dokumentów	Referendum	Wprowadzenie pojęcia konsultacji publicznych	Proces podejmowania istotnych decyzji na temat finansów, polityk publicznych, rozwoju miasta przez osoby tworzące samorząd [lokalną społeczność]	Zasięgnięcie opinii mieszkańców	Jasny, czytelny i kontrolowany sposób dialogu	Możliwość wymiany wiedzy	Negocjacje	Kompromis z myślą o wspólnym dobru
14	1	1	5	12	2	3	1	1
52%	4%	4%	19%	44%	7%	11%	4%	4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z organizacjami pozarządowymi. Respondenci mogli dać więcej niż jedną odpowiedź.

Trudno precyzyjnie i jednoznacznie określić, co badane organizacje pozarządowe sądzą na temat procesów konsultacji społecznych w Krakowie. Zarówno pozytywne, jak i negatywne opinie są dość zróżnicowane. Można jednak wskazać opinie dominujące, które w dużej mierze odnoszą się do **technicznej** strony procesów konsultacji w mieście lub też **niewuwzględniania wyników** konsultacji. Prawie wszystkie badane organizacje (25) uważają, że:

- brak uczestnictwa organizacji wynika ze zniechęcenia, gdyż ich uwagi nie są uwzględniane, jak również nie widzą efektów konsultacji:

[...] czują się w pełni niewysłuchani. Zwłaszcza że konsultacje nie są wiążące. Dotyczy to np. inwestycji w danej dzielnicy i mimo pełnego i sensownego uzasadnienia wydania negatywnej opinii dotyczącej np. braku odpowiedniej infrastruktury. Coraz częściej słychać, jak sami radni mówią, że co z tego, że się wypowiedzą, jak i tak nikt ich nie słucha, i że to nie ma sensu;

- uwagi zgłaszane podczas spotkań konsultacyjnych nie są uwzględniane:

[...] nawet czasami zaglądałam gdzieś do tego typu dokumentów, no to tego jest więcej, ale niekoniecznie wnioski są wyciągane i są one brane pod uwagę.

Wskazanie słabości konsultacji w mieście jest przekonaniem badanych, ich zdaniem dominującym w całym trzecim sektorze i mieszkańcach, z którymi mają kontakt. Bierność, zniechęcenie, brak aktywności to wynik lekceważenia wyników konsultacji, braku uwzględniania ich w ostatecznych decyzjach czy dokumentach. Jest to wyraźny przekaz płynący z krakowskiego trzeciego sektora.

W kwestii sposobu zorganizowania procesów konsultacji w UMK organizacje wskazują (od połowy badanych organizacji do co najmniej 20% wskazań, więc nie są to opinie jednostkowe) na następujące sprawy:

- konsultacje są prowadzone na późnym etapie tworzenia dokumentu i polityki publicznej (ponad połowa badanych organizacji):

Ma to jednak miejsce na nazbyt późnym etapie. Bo kiedy przeglądam/przeglądamy dokumenty lub wchodzimy na stronę dialogu obywatelskiego, okazuje się, że jest to prowadzone na etapie gotowego dokumentu;

- czas przeznaczony na konsultacje jest bardzo krótki:

Jednak problemem jest zapoznanie się dokładnie z dokumentami i przygotowanie się do tego. Nie ma na to czasu;

- informacje na temat konsultacji i spotkań w ich ramach docierają do organizacji pozarządowych zbyt późno:

[...] na konsultacje jest przewidziane bardzo mało czasu. Mimo że został spisany cały kodeks konsultacji. Zdarzają się sytuacje, gdy dostajemy maila, że mamy trzy dni na skonsultowanie danego dokumentu;

- spotkania konsultacyjne organizowane są w godzinach pracy urzędu – bez dostosowania się do trybu pracy trzeciego sektora:

[...] również czas poddawania pewnych dokumentów pod głosowanie, np. na sesji Rady Miasta o godz. 10 rano, która nigdzie nie jest transmitowana;

- szttywna i sformalizowana procedura zgłaszania uwag do konsultowanego dokumentu czy polityki:

[...] tam jest taka szczegółowa, sformalizowana procedura „zapis taki i taki” zamieniam „na zapis taki i taki”. W ramach KSA także postulowaliśmy o zmiany w tym programie;

- ograniczony dostęp, bądź jego brak, na stronie www do dokumentu podlegającego konsultacjom:

Gdy chcieliśmy znaleźć dokument, który miał zostać poddany analizie, nie znaleźliśmy niczego takiego.

Niektórzy badani mówią ostro, wskazując na manipulacje w procesach konsultacji, usuwanie dokumentów lub pewnych ich fragmentów, instrumentalne traktowanie konsultacji i negatywne nastawienie do dialogu, także po stronie trzeciego sektora:

Plan likwidacji szkół był oparty na rankingu, na jakimś raporcie z badań, który przez długi czas nie był udostępniany. Więc ludzie nie wiedzieli, właściwie na podstawie czego dokładnie dyskutują. Co jakiś czas wypływały jakieś fragmenty oraz wersje tego raportu, które nie były ze sobą zgodne.

W tej chwili konsultacje jak wyglądają? Wymyślamy sobie w urzędzie, że chcemy, żeby było tak, tak i tak, a potem idziemy i pytamy się, czy to jest fajnie, czy niefajnie? Więc to nie są żadne konsultacje według mnie. Krótko mówiąc [...].

Często „najeżonych” wobec siebie, mających roszczenia oraz niechęć realizowania tych roszczeń.

Pozytywnych opinii jest, niestety, mało i dotyczą kwestii ogólnych. Liderzy trzeciego sektora twierdzą, że konsultacje dają mieszkańcom możliwość wypowiedzenia się, niektórzy widzą aktywność mieszkańców w obszarach, w których mogą się jasno wypowiedzieć, i wreszcie, że jest jakieś „światło w tunelu”, bo rośnie liczba konsultowanych spraw. Poprawia się także, zdaniem niektórych, proces informowania mieszkańców.

Organizacje pozarządowe, które wzięły udział w badaniu, sformułowały także dość spójne rekomendacje dla usprawnienia procesów konsultowania w mieście. Przede wszystkim większość lub połowa liderów wskazała na:

- stałe i szerokie komunikowanie o konsultacjach społecznych w Krakowie, informowanie o wszystkich elementach i etapach procesu:

Dla mnie to nie jest zbyt cenna informacja, nawet jak się na tym nie znamy, ale mamy wiedzę, zostaliśmy zaproszeni, i nie wzbudza właśnie takich złych odczuć.

Konsultacje powinny być przede wszystkim dłużej przygotowywane. Powinniśmy być informowani krok po kroku, na bieżąco, jakie są najbliższe spotkania, postępy, postanowienia w sprawach konsultacji. Wielka kampania społeczna na ten temat;

- proces konsultacyjny ogólnodostępny i jawny:

Powinny być jawne, ogólnodostępne dla wszystkich obywateli. Społeczeństwo powinno być odpowiednio informowane o tego typu inicjatywach i zachęcane do uczestniczenia w nich;

- konieczność uwzględniania wyników konsultacji i zgłaszanych uwag i traktowanie ich jako źródło nowych pomysłów, zaś w razie odrzucania propozycji obywateli, czynienie tego z uzasadnieniem:

Jeżeli złożono wiele poprawek i żadne nie zostały wzięte pod uwagę, to człowiek się zniechęca;

- stałe zachęcanie do uczestnictwa w procesach konsultacji:

Chodzi o zapraszanie mieszkańców i organizacji pozarządowych. Pojawiają się zarzuty, że wybrane organizacje są zapraszane.

Zwracano także uwagę na potrzebę odbiurokratyzowania konsultacji społecznych, zatrudnianie zewnętrznych ekspertów i mediatorów.

Jedną z podstawowych form dialogu obywatelskiego jest budżet partycypacyjny, zwany także obywatelskim⁴⁵.

Przedstawiciele organizacji pozarządowych, którzy uczestniczyli w badaniu, budżetem obywatelskim najogólniej określali część wydatków w budżecie miasta, na których ułożenie obywatele mają wpływ poprzez głosowanie na zgłoszone w jego ramach projekty przygotowane przez mieszkańców, grupy, organizacje (63%). Definiując w sposób szczegółowy, akcent kładziono przede wszystkim na:

- możliwość współdecydowania przez mieszkańców o rozdysponowaniu wydzielonej części budżetu miasta:

Jest to część budżetu miasta, na którego sposób ułożenia mają wpływ mieszkańcy;

- aktywizację i wzrost zainteresowania społeczności budżetem obywatelskim, z podkreśleniem, że autorami wniosków są głównie mieszkańcy;
- traktowanie budżetu jako możliwości finansowania inicjatyw poszczególnych podmiotów, w tych samych organizacjach pozarządowych:

To możliwość wyboru i finansowania projektów mieszkańców, grup, organizacji. Dzięki budżetowi, my jako fundacja możemy wnioskować o przeznaczenie pieniędzy na coś, co naszym zdaniem jest ważne, przekazać wyżej własne priorytety działania;

- okazję do wyrażenia w pośredni sposób potrzeb, jakie dostrzegane są przez krakowian, zarówno na poziomie ogólnomiejskim, jak i dzielnic:

To powinny być projekty, które rozwiązują problemy tu i teraz... Pokazują one, które problemy są ważne dla mieszkańców. To mieszkańcy identyfikują, gdzie jest problem, i gdyby nie ten budżet, to nikt z urzędu nie wiedziałby o tym, że jest taki właśnie problem;

- realizację funkcji edukacyjnej:

⁴⁵ W opracowaniu stosowane jest głównie pojęcie budżetu obywatelskiego, taką nazwę przyjęto bowiem w aktach prawa miejscowego oraz taką posługuje się większość rozmówców.

Jest narzędziem włączającym mieszkańców w decydowanie o wydatkowaniu budżetu (miejskiego, dzielnicowego). To również narzędzie konsultacyjne i będące elementem edukacji obywatelskiej.

Co piąta organizacja zwróciła uwagę na to, że budżet obywatelski traktowany jest w kategorii pewnej „mody”. Ponadto wskazywano, że jego realizacja nie ma rzeczywistego poparcia ze strony przedstawicieli samorządu. Podkreślano także, że są to działania wynikające raczej z tego, że w wielu polskich miastach budżet taki jest wdrażany i lokalne władze nie chcą, by Kraków pozostawał „w tyle”:

[Budżet obywatelski] Stał się modny. Niektóre gminy i samorządy już go wcześniej uruchamiały, więc Kraków też uznał, że trzeba.

Myszę, że to działa na tyle, na ile pozwala urząd i siła organizacji.

Opinie na temat sposobu organizacji i przeprowadzenia dotychczasowych edycji budżetu obywatelskiego w Krakowie są wśród przedstawicieli organizacji trzeciego sektora podzielone. Spośród wszystkich respondentów 22% stwierdziło, że raczej pozytywnie ocenia jego organizację, choć także wskazało obszary wymagające poprawy. Tylko dwóch przedstawicieli dostrzegło ujęcie w drugiej edycji pewnych wytycznych zamieszczonych w ewaluacji z 2014 r. Są to jednak podmioty znacznie zaangażowane w działania związane z budżetem obywatelskim w Krakowie. Co trzeci rozmówca stwierdził, że w istniejącej formie nie jest on zadowolający:

Obecny model nie jest idealny z racji inicjatorów – władz miasta. Jak już jest, to należy go tak ukształtować, by zachęcał, a nie zrażał.

[...] boję, że ten budżet w pewnym momencie będzie właśnie łątał dziurę budżetu miasta. Czyli właśnie naprawmy chodnik i coś jeszcze. Te chodniki i tak musimy naprawiać, a środki są ograniczone.

Co piąty badany lider organizacji pozarządowych uznał, że budżet jest przez lokalne władze traktowany w sposób instrumentalny:

Byłem na spotkaniach dzielnic i co sprytniejsi politycy wykorzystywali ideę budżetu, argumentując, że „przecież tego chcą mieszkańcy – więcej parków, ścieżek rowerowych”. Radni czuli oddech na plecach, wiedząc, że jeśli chcą być wybierani, to muszą popierać projekty, których chcą mieszkańcy.

Jednak większość traktuje budżet obywatelski jako sposób, by organizacje, obywatele, ruchy miejskie nie buntowały się.

Miało miejsce znaczne napięcie pomiędzy stronami biorącymi udział w spotkaniach. Zarówno o wysokość środków – mniej lub więcej, a także o czas. Radni bardzo naciskali, by wszystko odbyło się i zostało zrealizowane do wyborów [wypowiedź dotycząca edycji BO 2014].

Przedstawiciele organizacji wskazali następujące obszary, które ich zdaniem można uznać za najsłabsze w realizacji całej procedury budżetu obywatelskiego, od etapu informowania o uruchomieniu procesów po wybór projektów przez mieszkańców⁴⁶.

Rys. 2.5. Słabe strony budżetu obywatelskiego w Krakowie (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z przedstawicielami organizacji pozarządowych. Rozmówcy mogli dać więcej niż jedną odpowiedź.

Kładziono duży nacisk na konieczność zachowania przejrzystości działania w całej procedurze organizacji BO z usprawnieniem przepływu informacji i komunikacji z mieszkańcami:

Zabrakło promocji, informacji, większej liczby spotkań z mieszkańcami, szkoleń i zaangażowania Radnych Dzielnicowych.

Na rysunku 2.5 wyróżniono interesującą kategorię: „sceptyczną ocenę wybranych projektów w BO”. Jest to jednak obszar leżący poza działaniami, strony samorządowej. Kategoria jest związana przede wszystkim z poziomem wiedzy na temat roli budżetu obywatelskiego jako narzędzia partycypacji oraz z oczekiwaniami mieszkańców, którzy wybierają projekty. Jednak w trakcie wywiadów wśród liderów krakowskiego trzeciego sektora wielokrotnie powracał temat konieczności prowadzenia działań edukacyjnych w zakresie szeroko rozumianej partycypacji obywatelskiej poszczególnych grup mieszkańców. Pozostałe

⁴⁶ Opinie dotyczyły głównie pierwszej edycji budżetu. W trakcie badań prowadzono działania związane z realizacją BO 2015. Powyższe uwagi były także przywoływane w kontekście drugiej edycji.

wyróżnione na rysunku 2.5 kategorie leżą w gestii urzędu, gdyż są związane z wysokością środków finansowych, przepływem informacji oraz kampanią promującą budżet:

Kampania skierowana do mieszkańców i mieszkank Krakowa związana z „Płać podatki w swoim mieście” była bardziej intensywna niż ta dotyczącego budżetu [...].

Część respondentów zwracała uwagę, że nie ma jasnych zasad dotyczących przeprowadzania kampanii promujących wybrane projekty ani odpowiedniej informacji na temat tego, „kto” rzeczywiście stoi za danym projektem⁴⁷.

Kolejną są zasady promowania budżetu partycypacyjnego, które stanowią istotną kwestię. Mogę o tym mówić też na przykładzie tego, co dzieje się, co można było obserwować w innych miastach. Dla mnie w Krakowie była to wręcz „wolna amerykanka”. Takie opinie panują także wśród innych działaczy, przedstawicieli organizacji [...]. Druga kwestia to właśnie promowanie danych projektów i brak jakichkolwiek regulacji w tym temacie. Przez co dochodziło do nadużyć. [...] nadmierna anonimowość może wpływać jakoś na wyniki głosowania, np. poprzez dostęp do czyichś numerów PESEL. [...] Niekoniecznie muszą dane osoby być rzeczywiście zaangażowane i wystarczy wykorzystać np. Facebooka do popierania czyjegoś projektu i w ten sposób pozyskać głosy.

Przedstawiciele organizacji wskazali szereg koniecznych i najważniejszych, ich zdaniem, działań, które należałoby przeprowadzić w ramach budżetu obywatelskiego, aby zwiększyć satysfakcję obywateli Krakowa (rys. 2.6).

Najważniejsze propozycje usprawnień tej formy dialogu dotyczyły:

- zapewnienia transparentności procesu – w szczególności jawności procedur konstrukcji budżetu oraz dostępu do informacji;
- zwiększenia puli finansowej;
- realizowania projektów, które leżą poza sferą obowiązkowych zadań własnych gminy (można się domyślić, że w opinii organizacji pozarządowych, część projektów budżetu obywatelskiego ma taki charakter);
- zwiększenia jakościowego i ilościowego spotkań i szkoleń w zakresie budżetu obywatelskiego;
- zwiększenia aktywności radnych i organizacji pozarządowych.

Warto tutaj podkreślić, że zwiększenie satysfakcji, zdaniem liderów trzeciosektorowych, nie zależy tylko od możliwości i zaangażowania UMK.

⁴⁷ Chodzi np. o projekty, które były propagowane przez osoby pełniące funkcje publiczne na terenie szkół, bądź takie, które mogły być „wspierane” przez podmioty prywatne świadczące usługi lub produkujące instalacje będące przedmiotem projektu.

Rys. 2.6. Najczęściej wskazywane działania z zakresu usprawnienia realizacji budżetu obywatelskiego w Krakowie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z przedstawicielami organizacji pozarządowych. Rozmówcy mogli dać więcej niż jedną odpowiedź.

Wielu przedstawicieli trzeciego sektora wskazało na to, że należałoby zwiększyć udział strony społecznej, zwłaszcza mieszkańców czy też „ekspertów”, m.in. w procesie oceniania wniosków⁴⁸:

[...] Powinno to przebiegać przede wszystkim przy większym udziale strony społecznej, w tym organizacji, które dokonywałyby oceny projektów, tak by można było je bronić.

Ponadto rozmówcy podkreślali, że warto byłoby nagłaśniać projekty, które zostały zrealizowane i odniosły sukces. Większość informacji pojawiających się w lokalnych mediach poświęcona jest negatywnym doświadczeniom związanym z realizacją budżetu obywatelskiego w Krakowie. Także działania ze strony władz związane z przesunięciami terminów realizacji projektów czy zmianą kwot przeznaczanych na budżet dodatkowo utrwalają negatywne opinie. Są one też wzmacniane złym doświadczeniem poszczególnych organizacji składających wnioski w ramach budżetu, które zostały odrzucone z często nie do końca jasnych przyczyn.

⁴⁸ Odnosiło się to również do włączenia danych osób do Rady Programowej Budżetu Obywatelskiego czy Zespołu ds. Budżetu Obywatelskiego.

Wśród dodatkowych zagadnień, które mogą stanowić element dyskusji nad kształtem budżetu obywatelskiego w Krakowie, pojawiały się również:

- procedury organizacji budżetu – organizacje sugerują, że procedura powinna trwać co najmniej sześć miesięcy, by można było przygotować zarówno spotkania informacyjne, jak i te o charakterze warsztatowym, służące pomocy przy opracowywaniu projektów;
- zasadność istnienia całorocznego punktu zajmującego się wyłącznie organizacją budżetu (przy MOWIS);
- realizacja budżetu w trybie dwuletnim, z ujęciem czasu realizacji inwestycji (budżet obywatelski traktowany jako część budżetu inwestycyjnego);
- przeciwdziałanie nadużyciom, np. wprowadzenie zasad kampanii (promocji) projektów zgłaszanych do budżetu obywatelskiego;
- podział budżetu na fundusze dla organizacji pozarządowych oraz na pomysły mieszkańców;
- podanie w wątpliwość zasadności składania wniosków przez podmioty publiczne – szkoły, biblioteki, muzea itp.;
- charakter przedmiotu projektu, zapewniający ogólnodostępność w miejsce zaspakajania potrzeb bardzo wąskiej grupy osób.

POZYSKIWANIE INFORMACJI PRZEZ ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Przedstawiciele organizacji pozarządowych określili także podczas badań sposoby pozyskiwania informacji o działaniach innych organizacji trzeciego sektora w mieście. Wskazywali przede wszystkim na sprawdzone źródła informacji oraz bezpośrednie kontakty, zarówno z innymi organizacjami, jak i reprezentantami lokalnych władz. Właściwie wszyscy (93%) podkreślali, że najważniejsze jest pozyskiwanie informacji z wykorzystaniem bezpośrednich, prywatnych kontaktów osobistych pomiędzy reprezentantami organizacji. Są to w dominującej części relacje budowane latami i oparte na zaufaniu, zarówno te o charakterze formalnym, jak i nieformalnym. Wpływ mają również doświadczenia wyniesione z realizacji wspólnych przedsięwzięć, projektów oraz działalność w podobnych obszarach, np. z zakresu ochrony zdrowia, ochrony środowiska, przeciwdziałania dyskryminacji.

Kolejno, jako sprzyjające pozyskiwaniu informacji oraz nawiązywaniu kontaktów wymieniane są inicjatywy sieciujące, platformy współpracy, wspólne panele, kongresy czy fora. Jednak, o ile samo sieciowanie organizacji pozarządowych i wynikające z tego konsekwencje wzbudzają wśród organizacji wiele emocji, to spotkania służące tej inicjatywie traktowane są właśnie jako możliwość rozbudowywania własnych sieci kontaktów oraz posiadanie dostępu do potencjalnych źródeł informacji. Z wywiadów wynika, że organizacje pozarządowe w Krakowie działają zarówno w sformalizowanych, jak i niesformalizowanych sieciach kontaktów. Także te ostatnie sprzyjają wypracowywaniu wspólnych stanowisk, skutkując przekazaniem ich do poszczególnych instytucji dialogu obywatelskiego, Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, czy bezpośrednio do osób reprezentujących samorząd, np. prezydenta, wiceprezydentów, pełnomocników. Organizacje, które wybierają taką formę aktywności, wskazują, że nie odczuwają potrzeby tworzenia sformalizowanych struktur, takich jak np. KDO, by móc reprezentować własne zdanie, stanowisko, opinie czy interesy. Również dla połowy rozmówców różnego typu spotkania tematyczne, branżowe, seminaria czy konferencje angażujące przedstawicieli sektora pozarządowego i publicznego stanowią okazję do uzgadniania wspólnych stanowisk.

W kontekście pozyskiwania informacji oraz wymiany wiedzy pojawiła się również sprawa udziału w zespołach, komisjach czy paktach tworzonych w ramach współpracy międzysektorowej, czyli współdziałania z UMK i podległymi mu jednostkami organizacyjnymi. W tym wypadku pozytywną opinię wyrażali głównie przedstawiciele organizacji, którzy brali udziału w tego typu współpra-

cy. Mimo zróżnicowanych ocen efektów wspólnych prac i pojawiających się barier we współdziałaniu podkreślano, że dla obu stron stanowią one możliwość „uczenia się” nawiązywania dialogu obywatelskiego.

Na rysunku 2.7 wskazano najczęściej pojawiające się źródła pozyskiwania informacji przez krakowskie organizacje pozarządowe.

Rys. 2.7. Preferowane sposoby pozyskiwania informacji przez organizacje pozarządowe (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z przedstawicielami organizacji pozarządowych. Rozmówcy mogli dać więcej niż jedną odpowiedź.

Sposoby pozyskiwania informacji są zróżnicowane i zależą od celu, a więc tego, czego podmioty poszukują, np. bieżących informacji na temat działalności innych organizacji, partnera do projektu, lokalnych wydarzeń. Przeważają kontakty bezpośrednie oraz korzystanie ze stron internetowych wybranych organizacji pozarządowych (w tym o charakterze infrastrukturalnym), a także serwisy branżowe. Do bieżącego obserwowania tego, co dzieje się w lokalnym środowisku, korzystają także z profili informacyjnych i organizacyjnych w mediach społecznościowych.

Warto zwrócić uwagę, że wśród najważniejszych źródeł informacji nie pojawiają się lokalne media – radio, prasa, telewizja – zarówno te w formie tradycyjnej, jak i internetowej. Celem badania nie było poszukiwanie przyczyn takiego stanu rzeczy, jednak wśród rozmówców pojawiały się m.in. opinie, że organizacje pozarządowe mają utrudniony dostęp do mediów, tematyka działań trzeciego sektora nie zawsze jest atrakcyjna medialnie, a także brakuje dziennikarzy szczególnie angażujących się w tę tematykę. Jeżeli już nawiązują kontakt, to najczęściej w sytuacji patronatu medialnego, w tym promocji kon-

kretnego wydarzenia, i kierują się do „zaprzyjaźnionych” dziennikarzy. Znikomy odsetek stanowią wskazania o korzystaniu z serwisów internetowych oraz prowadzonych przez nie profili w mediach społecznościowych skupiających się na problemach poszczególnych dzielnic⁴⁹.

W kwestii dostępu do informacji pojawiły się też wypowiedzi dotyczące przepływu informacji i skuteczności docierania z informacją przez Urząd Miasta do potencjalnie zainteresowanych stron. Wśród adresów stron internetowych utożsamianych z Urzędem Miasta, w tym poszczególnych komórek oraz jednostek mu podległych, wskazano:

- stronę Miejskiego Ośrodka Wspierania Inicjatyw Społecznych⁵⁰,
- stronę Magiczny Kraków⁵¹,
- Biuletyn Informacji Publicznej Urzędu Miasta Krakowa⁵².

Co trzeci rozmówca podawał jako źródło informacji stronę www.ngo.krakow.pl oraz stronę MOWIS. Zważywszy, że jest to ten sam serwis internetowy, najprawdopodobniej portal www.ngo.krakow.pl nie jest utożsamiany z działalnością MOWIS.

Zwracano uwagę na niedoskonałości bazy organizacji pozarządowych dostępnej na stronie www.ngo.krakow.pl⁵³. Najczęściej podkreślano przydatność bazy, zwracając jednocześnie uwagę na nieaktualne lub niepełne dane o organizacjach oraz wątpliwości co do sposobu pozyskiwania umieszczonych w niej informacji⁵⁴.

Wskazano także na konieczność rozbudowania i przede wszystkim rozpropagowania bazy ogłoszeń organizacji zamieszczonej na stronie www.ngo.krakow.pl⁵⁵.

Co ważne, strona internetowa, która z założenia ma służyć wspieraniu i rozwijaniu dialogu obywatelskiego w Krakowie – www.dialogspoleczny.krakow.pl – nie funkcjonuje w świadomości przedstawicieli organizacji pozarządowych. Jeżeli już o niej wspominało w rozmowach, to przede wszystkim w kontekście negatywnej oceny jej aktualności, użyteczności i przejrzystości dla osób z niej korzystających:

Nawet jest portal internetowy „Dialog społeczny”, jakoś tak to się nazywa, który prowadzi Urząd Miasta, który dokładnie tym się zajmuje. No, ale mam wrażenie, że to wszystko dalej jest jakieś takie niedostępne i niedoskonałe.

⁴⁹ Dotyczy to również fanpage’a konkretnego wydarzenia. Ponadto wśród odpowiedzi znalazły się: serwis „Gazety Wyborczej”, „Gazety Krakowskiej”, Kroniki TVP Kraków, www.krowoderska.pl, www.krknews.pl, www.interia.pl.

⁵⁰ <http://ngo.krakow.pl/mowis/1756,glowna.html>.

⁵¹ <http://krakow.pl>.

⁵² <https://www.bip.krakow.pl>.

⁵³ http://ngo.krakow.pl/2911,ma,0,artykul,organizacje_pozarządowe.html.

⁵⁴ Jakie jest źródło i sposób pozyskiwania danych oraz według jakiego „klucza” dokonywano doboru podmiotów wpisanych do bazy.

⁵⁵ http://ngo.krakow.pl/2911,ma,0,artykul,organizacje_pozarządowe.html, stan na 02.10.2015: brak aktualnych ogłoszeń (2 ogłoszenia z 23.06.2015 oraz 21.01.2015).

INSTYTUCJE DIALOGU OBYWATELSKIEGO W KRAKOWIE

Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS)

Z przeprowadzonych badań wynika, że MOWIS jest najlepiej rozpoznawalną instytucją, którą ze strony Urzędu Miasta można zaliczyć do podmiotów biorących udział w kształtowaniu i wzmacnianiu dialogu obywatelskiego w mieście. Ponad 70% badanych przedstawicieli trzeciego sektora podało jego pełną nazwę i pozytywnie się do niej odniosło, podkreślając znaczenie instytucji nie tylko dla organizacji pozarządowych, ale wszelkich działań rozumianych jako „inicjatywy społeczne”.

Uczestnicy badań potrafili wskazać lokalizację ośrodka w Nowej Hucie, nadając jednocześnie tej lokalizacji różne znaczenie. Niektórzy podkreślali, że MOWIS jest ważny w ramach rewitalizacji Nowej Huty oraz wzmocnienia w tej dzielnicy pozarządowej aktywności. Inni zaś mówili o symbolicznym, w negatywnym rozumieniu, umieszczeniu ośrodka mającego za zadanie współpracę z organizacjami pozarządowymi na peryferiach miasta:

[...] symbolicznie pokazuje umiejscowienie myślenia o wsparciu inicjatyw społecznych w myśleniu urzędników oraz w kategoriach dostępności, bliskości.

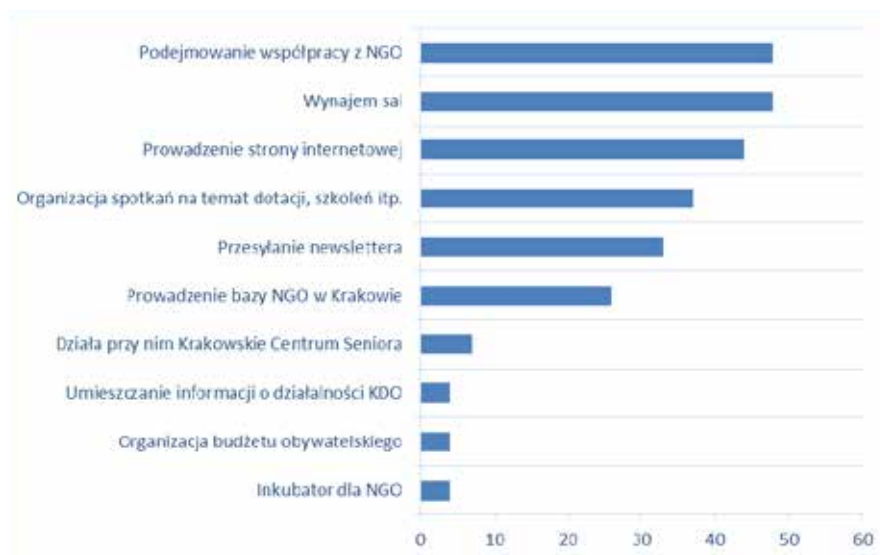
Jednocześnie podkreślano, że w takim mieście jak Kraków powinny istnieć 2–3 punkty (ośrodki) tego typu, zlokalizowane w jego różnych częściach, zwłaszcza w centrum⁵⁶.

Rozmówcy podczas określania funkcji i zadań MOWIS wskazali jedynie wąski wycinek aktywności podejmowanych przez ośrodek. Tylko 15% osób przyznało, że nie ma jakiegokolwiek wiedzy na temat działalności ośrodka, a w wypadku jednej trzeciej organizacji jest ona znacznie ograniczona.

Na rysunku 2.8 nie umieszczono jednej z najczęściej pojawiających się wypowiedzi na temat MOWIS. Ponad połowa badanych przedstawicieli organizacji pozarządowych twierdzi bowiem dość ogólnie, że MOWIS świadczy „pomoc w organizacji różnych działań” lub „zajmuje się sprawami społecznymi na lokalnym gruncie”. Połowa wskazuje także działania określane jako „podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi”. Do innych zadań MOWIS badani zaliczali: wynajem sal, prowadzenie strony internetowej, organizację szkoleń i spotkań informacyjnych, a także przesyłanie newslettera.

⁵⁶ Badanie zbiegło się w czasie z pracami nad organizacją Centrum Obywatelskiego zlokalizowanego w obiekcie Stadionu Miejskiego im. Henryka Reymana, które funkcjonuje od sierpnia 2015 r.

Rys. 2.8. Zakres działań przypisywanych MOWIS przez przedstawicieli organizacji pozarządowych (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z przedstawicielami organizacji pozarządowych. Rozmówcy dawali więcej niż jedną odpowiedź.

Spśród badanych organizacji ponad połowa nie korzystała z oferty świadczonej przez MOWIS, jednocześnie zdarza im się z nim pracować, głównie przy realizacji wspólnych projektów lub organizacji szkoleń na rzecz trzeciego sektora w Krakowie. Natomiast organizacje, które skorzystały z usług, ograniczały się do traktowania MOWIS jako pośrednika w przekazywaniu informacji do innych organizacji na temat realizowanego projektu oraz wynajmu sal. Nie uzyskano danych, na podstawie których można by jednoznacznie określić jakość świadczonej pomocy. Pojawiły się jednak pojedyncze głosy na temat pewnych negatywnych doświadczeń organizacji, dotyczące:

- udzielania błędnych lub sprzecznych informacji,
- skomplikowanych procedur związanych z zapisem na wybrane szkolenia (np. dokonywanie kilkietapowej rekrutacji, niedopasowanie terminów i godzin do osób działających jako wolontariusze w organizacjach),
- sztywnego i nieuzasadnionego trzymania się formularzy rejestracyjnych oraz budowy statutu (opinia osoby z wykształceniem i praktyką prawniczą). Uczestnicy badań postrzegali także inne słabości MOWIS:
- niewystarczająca liczba pracowników w stosunku do realizowanych działań, co przekłada się na efekty pracy;

- umiejscowienie MOWIS w strukturze WSS, co w opinii respondentów powoduje, że ostatecznie nie ma on samodzielności decyzyjnej, przez co marginalizowana jest jego rola (ostatecznie i tak konieczne jest poszukiwanie kontaktu z wyższym kierownictwem – dyrektorem wydziału czy pełnomocnikiem ds. polityki społecznej⁵⁷);
- brak jasno określonych obszarów działalności;
- oferta przeznaczona głównie dla podmiotów młodych, niedoświadczonych, natomiast organizacje z zapleczem, zarówno finansowym, jak i ludzkim, nie widzą dla siebie atrakcyjnej oferty odpowiadającej ich potrzebom;
- brak strategii i planu działania w dalszej perspektywie, co powoduje działania *ad hoc* i coroczny dobór priorytetów, a nie na podstawie dokładnej diagnozy potrzeb;

[...] dobieranie priorytetów na dany rok opiera się na koncepcji poszczególnych osób, które wpadają na dany pomysł, „może w takim roku wybierzemy ten priorytet”, a nie w oparciu o diagnozę rzeczywistych potrzeb. Są to priorytety wybierane ad hoc;

- prawdopodobna słaba widoczność instytucji i niska świadomość jej istnienia wśród organizacji i mieszkańców Krakowa;
- istnienie sprzecznych opinii na temat MOWIS powiązanych z brakiem aktywności w zakresie kreowania wizerunku;

MOWIS kojarzy mi się z ośrodkiem, wokół którego jest wiele kontrowersji, nie wiem dokładnie, czego one dotyczą, ale słuchając wypowiedzi osób, które bardziej się tym interesują, słyszałam różne opinie.

Inicjatywa jako inicjatywa miasta jest przeze mnie uważana za słuszną i dobrą. Tam powinny być osoby autentyczne, a nie literalne. Niekoniecznie urzędnicy.

Nic złego o MOWIS nie słyszałam, ale chyba słabo się promują.

Pod względem wymiany informacji działa to fajnie, a poza tym to nie wiemy, dlaczego to jest.

Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej

Na początku należy podkreślić, że zdecydowana większość trzeciosektorowych uczestników badań (75%) stwierdziła, że zna stanowisko Pełnomocnika Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej. Przede wszystkim zwracano jednak uwagę na incydentalny kontakt z tym stanowiskiem w mieście (44%). Co piąta organizacja miała styczność z pełnomocnikiem z powodu realizacji konkretnych

⁵⁷ Od 07.10.2015 w ramach struktur Urzędu Miasta funkcjonuje stanowisko III Zastępcy Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta.

projektów we współpracy z Urzędem Miasta. Ponadto połowa badanych pozarządowych liderów przyznała, że nie posiada wiedzy na temat zakresu przypisanych pełnomocnikowi obowiązków lub posiada tę wiedzę na bardzo wysokim poziomie ogólności.

W odniesieniu do osoby pełniącej funkcję pełnomocnika do lutego 2015 r. wskazywano głównie na brak przejawów dobrej woli czy podejmowania współpracy (41%) oraz negatywnie oceniano jej kompetencje i stosunek do organizacji pozarządowych (37%). Natomiast w przypadku nowego pełnomocnika – obecnie III Zastępcy Prezydenta – osoby, które miały możliwość podjęcia z nim współpracy, wyrażały pozytywne opinie, wskazując na jego przychyłność, reagowanie na zgłaszane pomysły oraz podejmowanie stosownych działań. Do tego grona należały głównie organizacje działające w obszarze ochrony zdrowia, w tym zaangażowane w prace w ramach KDO ds. Zdrowia i Osób Niepełnosprawnych.

Warto zauważyć, że stanowiska pełnomocnika w Krakowie nie utożsamia się ze współpracą z organizacjami pozarządowymi. Jeżeli organizacje starają się dotrzeć do pełnomocników w UMK, to częściej kierują się do osób odpowiedzialnych z dokładniej opisanym zakresem obowiązków, np. pełnomocnika ds. osób niepełnosprawnych. Rozmówcy podkreślali, że należałoby powołać pełnomocnika ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi. Jednak dotychczasowe doświadczenia w tym obszarze i przywoływanie okoliczności związanych z powołaniem na krótki czas stanowiska pełnomocnika ds. organizacji pozarządowych w 2010 r., które w krótkim czasie po wyborach samorządowych zostało zlikwidowane, wpływają na brak przekonania, że jest to możliwe⁵⁸. Generalnie, wiele organizacji pozarządowych twierdzi, że nie jest to po prostu w Krakowie możliwe.

Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego

O istnieniu Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego słyszało ponad 90% rozmówców z trzeciego sektora, zaś 20% przyznało, że nie wie, kto w niej zasiada. Procedury wyboru do RDPP są znane przedstawicielom organizacji pozarządowych, a przynajmniej dotarły do nich informacje na ten temat. Okazuje się, że niestety, co trzecia badana organizacja pozarządowa nie podejmowała do tej pory współpracy z samą KRDP. Jednocześnie tyle samo organizacji

⁵⁸ Zarządzenie nr 1590/2010 Prezydenta Miasta Krakowa w sprawie szczegółowego zakresu działania, uprawnień i obowiązków Pełnomocnika Prezydenta Miasta Krakowa ds. Organizacji Pozarządowych uchylone Zarządzeniem nr 24/2011 Prezydenta Miasta Krakowa z 13.01.2011 w sprawie utraty mocy obowiązującej niektórych zarządzeń, pełnomocnictw i upoważnień Prezydenta Miasta Krakowa dotyczących Pełnomocników Prezydenta Miasta Krakowa, dokumenty elektroniczne.

miało możliwość współdziałania z organizacjami wchodzącymi w jej skład. Stąd wyraźnie można dostrzec pewną polaryzację trzeciego sektora w Krakowie – mamy tutaj organizacje aktywne w relacjach z KRDP, mamy także takie, które nie współpracują ani z UMK, ani z KRDP.

W przypadku opinii na temat oceny działania KRDP ponad 40% badanych organizacji uznało, że pełni ona funkcję głównie fasadową. Co interesujące, stanowisko takie reprezentują głównie osoby mające z nią kontakt. Ponadto 44% osób stwierdziło, że właściwie nie mają wiedzy na temat działalności Rady oraz efektów jej prac⁵⁹.

Wśród zadań, jakie w opinii rozmówców pełni (lub powinna pełnić) Rada, wymieniano: opiniowanie uchwał związanych z działalnością pożytku publicznego, reprezentowanie trzeciego sektora w kontaktach z miastem i opiniowanie polityki prowadzonej przez UMK (rys. 2.9). Te trzy najczęściej wskazywane przez rozmówców obszary aktywności KRDP wymieniali także reprezentanci organizacji, które wchodziły w jej skład i biorą czynny udział w pracach Rady.

Rys. 2.9. Zakres najczęściej przypisywanych zadań KRDP (w procentach)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie analizy wywiadów z przedstawicielami organizacji pozarządowych. Rozmówcy dawali więcej niż jedną odpowiedź.

Równocześnie liderzy organizacji pozarządowych, które wzięły udział w badaniu, sformułowali uwagi dotyczące funkcjonowania KRDP, w szczególności:

⁵⁹ Analizę działalności RDPP przeprowadził zespół opracowujący Raport z ewaluacji Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2012–2014 (Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych, Kraków kwiecień 2014, dokument elektroniczny).

- słaby dostęp do informacji na temat jej działalności, wynikający z małej aktywności Rady w tym zakresie;
- brak spójności podejmowanych działań;
- ograniczona inicjatywa w stosunku do organizacji krakowskich, a nawet podkreślenie przez niektórych liderów braku jakiegokolwiek inicjatywy w nawiązywaniu kontaktów z trzecim sektorem;
- izolacja Rady w stosunku do małych organizacji pozarządowych, w tym stowarzyszeń zwykłych;
- ograniczony zakres kompetencji i brak realnego wpływu Rady na kształtowanie polityk miejskich oraz aktów prawnych.

Komisje Dialogu Obywatelskiego

KDO są dla badanych organizacji pozarządowych najmniej rozpoznawalne, jednocześnie w ich opinii stanowią instytucjonalną formę rozwijania dialogu obywatelskiego (74%). Co ważne, to w nich krakowski trzeci sektor upatruje możliwości uzyskania realnych efektów współpracy.

Połowa rozmówców była w stanie wymienić z nazwy istniejące komisje dialogu, a wśród najczęściej wskazywanych znalazły się KDO ds. Kultury oraz KDO ds. Środowiska. Jednocześnie przedstawiciele organizacji zaznaczali, że są one w środowisku dostrzegane oraz uznawane za najprężniej działające. Jednak badani przeciętnie byli w stanie wymienić najwyżej 2–3 komisje. Natomiast KDO ds. Bezpieczeństwa – najmłodsza z nich – ani razu nie została wymieniona, co więcej, jej istnienie wzbudzało największe zaskoczenie wśród rozmówców⁶⁰.

Połowa badanych liderów potrafiła wskazać ogólny zakres aktywności KDO, przy czym często nie należeli oni do żadnej komisji. O KDO w Krakowie potrafią dużo powiedzieć ci liderzy, których organizacje spotkały się w swojej działalności z działalnością komisji bądź w przeszłości same były zainteresowane jej powołaniem. Ponadto 41% badanych uznało, że jest to sformalizowane ciało partycypacyjne. Jednak tylko co czwarty rozmówca dokładnie określił zakres ich kompetencji, podając, że jest to przede wszystkim konsultowanie i opiniowanie dokumentów związanych z obszarem ich działalności, np. z zakresu zarządzania zielenią, ochrony zdrowia czy kultury.

W trzeciosektorowym wyobrażeniu KDO traktowane są jako fora przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz miasta, mające na celu wpływanie na wybrane polityki, decyzje dotyczące jego rozwoju, a także służące wymianie wiedzy i uczeniu się „stylu pracy” obu sektorów.

W autorefleksji liderzy krakowskich organizacji przyczyn niewielkiej liczby KDO przy UMK upatrują głównie w słabej motywacji organizacji oraz bardzo pro-

⁶⁰ Skład wszystkich komisji zob. załącznik 4.

ceduralnym, wręcz formalistycznym stosowaniu zapisów przez Urząd. Jednocześnie niektórzy badani, posiłkując się własnym doświadczeniem w pracach wybranych komisji oraz lekturą sprawozdań, które są udostępniane na stronach Urzędu, stwierdzili, że aktywność KDO jest niewystarczająca, a w niektórych przypadkach znikoma. Są one jednak „łagodniej” oceniane przez reprezentantów organizacji pozarządowych niż Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego, o której 41% podmiotów mówiło wprost, że pełni jedynie fasadową funkcję:

Natomiast ta miejska [RDPP], w ocenie ze strony komisji, z perspektywy prowadzonych obrad, działań, głosowań i konsultacji i jak przełożyło się to na ich efekt [...]. Ten wynik nie będzie jednak korzystny dla RDPP na poziomie miasta.

Również część organizacji, w tym m.in. te, którym udało się powołać KDO, wskazywało, że ich powstanie nierzadko uzależnione jest od woli politycznej osób reprezentujących Urząd:

[...] pod warunkiem, że jest wola polityczna na dialog. Jeśli jej nie ma, to osoby, które reprezentują wydział w tej komisji z komórki, do której jest przypisane KDO, to wówczas takie osoby czują się w obowiązku pilnowania interesu prezydenta i w ogóle w żaden dialog z nikim nie wchodzi [...].

Podkreślano także konieczność zwiększenia roli KDO działających przy Urzędzie, a na pewno traktowanie ich w sposób otwarty przez stronę publiczną. Przez określenie „otwarty” rozumiano przede wszystkim uczestniczenie urzędników w posiedzeniach KDO, odpowiadanie na zaproszenia pełnomocników prezydenta i/lub dyrektorów poszczególnych wydziałów oraz ujmowanie uwag, opinii i wniosków komisji w procesie decyzyjnym. Wskazywano także na ograniczenia finansowe i organizacyjne, które utrudniają komisjom realizowanie zadań w pełni, m.in. korzystanie z ekspertyz, konsultowanie aktów prawa i docieranie z informacjami do innych organizacji pozarządowych, uczestniczenie w pracach komisji, zespołów powoływanych w ramach realizacji konkretnych działań oraz przy Radzie Miasta.

Ponadto negatywnie oceniano przepisy regulujące funkcjonowanie KDO. Wymieniono m.in. zapisy dotyczące umocowania komisji przy wybranej komórce Urzędu odpowiedzialnej merytorycznie za zakres działalności, jaką komisja chciałaby się zajmować. Te bowiem w opinii badanych ostatecznie utrudniają, a w niektórych przypadkach całkowicie uniemożliwiają powołanie KDO⁶¹. Zwrócono także uwagę na to, że pierwotnie powoływanie komisji nie

⁶¹ Przypadek podmiotów, które chciały powołać komisję, która według urzędników nie mogła, ze względu na zakres tematyczny, zostać przypisana do konkretnej komórki w Urzędzie. Sprawa trafiła do Rzecznika Praw Obywatelskich. Według organizacji rezultatem była zmiana regulaminu wprowadzająca zapis pkt. 6: „Jeśli zakres tematów powoływanej KDO obejmuje jednocześnie

miało wiązać się ze ściśle określonym obszarem czy działalnością branżową, a raczej z pewną problematyką, tematem, który wymaga podjęcia przez zainteresowane strony:

Był pomysł, żeby były [komisje] interdyscyplinarne, by włączały radnych, by nie był to tylko podmiot do komunikacji z konkretnym wydziałem. Przecież pierwsze KDO dotyczyło rewitalizacji Nowej Huty [...], a nie mamy wydziału ds. Nowej Huty [...] to miało być forum wymiany [...]. Idea była taka, żeby nie były branżowe. A interpretacja poszła w kierunku branżowego podejścia.

działania podejmowane przez różne merytorycznie wydziały/biura/miejskie jednostki organizacyjne, wniosek kieruje się do Prezydenta Miasta Krakowa, który wskazuje właściwego Pełnomocnika lub Zastępcę Prezydenta Miasta Krakowa, przy którym KDO zostanie utworzone”.

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Na podstawie zaprezentowanych w niniejszym raporcie badań można wskazać najważniejsze wnioski odnoszące się do wiedzy o dialogu obywatelskim, jego rozumienia i sposobu oceniania przez krakowskie organizacje pozarządowe.

Dialog obywatelski i konsultacje społeczne

1. Występuje polaryzacja opinii liderów pozarządowych na temat dialogu obywatelskiego: ci, którzy uważają, że dialog istnieje, wskazują na jego poważne ułomności, są też i tacy liderzy trzeciosektorowi, którzy twierdzą, że dialogu obywatelskiego nie ma.
2. Organizacje pozarządowe podkreślają nadal niewielką świadomość wśród mieszkańców oraz części organizacji możliwości udziału w dialogu obywatelskim. Małe zaangażowanie lokalnej społeczności może wynikać z błędów komunikacyjnych, nikłej wiedzy oraz ostatecznie braku poczucia sprawstwa. Organizacje pozarządowe postulują poprawę komunikacji ze strony Urzędu, w tym procesów informowania o bieżących i planowanych działaniach, a także podejmowania działań z zakresu edukacji na temat dialogu obywatelskiego. Edukacja powinna być realizowana przez projekty, które będą skierowane do konkretnych grup odbiorców, od dzieci i młodzieży po osoby starsze, z uwzględnieniem specyfiki i ich oczekiwań.
3. Pałaca i coraz bardziej istotna wydaje się potrzeba włączania w procesy dialogu ruchów nieformalnych i oddolnych społecznych inicjatyw, które „nie mieszczą się” w dotychczas funkcjonującym schemacie współpracy.
4. Konsultacje społeczne w Krakowie są przez organizacje pozarządowe oceniane w dużej mierze negatywnie.
5. Najwięcej negatywnych opinii na temat konsultacji społecznych odnosi się do kwestii wykorzystania ich wyników – panuje powszechne przekonanie, że UMK lekceważy wyniki lub nic z nimi nie robi, co w efekcie powoduje zniechęcenie mieszkańców i trzeciego sektora do procesu konsultacyjnego.
6. Jednocześnie wiele uwag, które organizacje zgłaszają do konsultacji społecznych w Krakowie, w dość szybki sposób można zniwelować, doskonaląc określone procedury i poprawiając „technikę procesu”: czas i miejsce

konsultowania, wysyłanie informacji, jasność i precyzyjność dokumentów itp.

Budżet obywatelski

1. Komunikowanie na temat budżetu obywatelskiego w Krakowie jest bardzo słabe, w szczególności informowanie o kalendarzu wydarzeń i harmonogramach. Strona internetowa www.ngo.krakow.pl czy też www.bip.krakow.pl nie wywiązują się w tej sprawie ze swojej funkcji. Brakuje promocji rezultatów wdrażania budżetu obywatelskiego, głównie stałej aktualizacji stron internetowych na temat przebiegu prac dotyczących realizowanych projektów.
2. Istnieje paląca potrzeba przygotowania tzw. mapy komunikacyjnej dla budżetu obywatelskiego – określenia głównych osób, komórek biorących udział w przepływie informacji związanych z organizacją tej formy dialogu obywatelskiego.
3. Przydatne dla popularyzacji idei budżetu partycypacyjnego w Krakowie byłoby stworzenie sieci podmiotów zaangażowanych – zbudowanie bazy kontaktowej, w postaci profili w mediach społecznościowych, stron www, adresów mailowych organizacji rozpoznawalnych w środowisku, w celu przesyłania informacji na temat bieżących działań związanych z budżetem obywatelskim i konsultacjami społecznymi.

Komunikacja z organizacjami pozarządowymi

Z rozmów z przedstawicielami organizacji pozarządowych wynikają następujące wnioski:

1. W zbyt małym stopniu w komunikacji o dialogu obywatelskim wykorzystane są media miejskie oraz rzadkością jest udostępnianie w nich miejsca tematom działalności organizacji pozarządowych, np. Krakow.pl (dwutygodnik miejski wydawany przez UM Kraków), który jest poczytny i rozpoznawalny wśród mieszkańców, zdaniem części organizacji jest pismem promującym wybrane osoby związane z urzędem.
2. Istnieją pewne kłopoty z przejrzystością i aktualnością treści na stronie www.ngo.krakow.pl.
3. Potrzebna jest poprawa bazy organizacji zamieszczonych na stronie www.ngo.krakow.pl: dopracowanie jej i aktualizacja oraz uzupełnienie informacji na temat organizacji pozarządowych działających na terenie Krakowa.
4. Istnieje konieczność skoordynowania działań między MOWIS, www.dialogspoleczny.krakow.pl i Centrum Obywatelskim, gdyż zdarza się dublowanie spotkań czy konsultacji.

Institucje dialogu obywatelskiego w mieście

1. Organizacje pozarządowe wskazują na rozdrobnienie, niejasny podział kompetencji i brak skoordynowanej polityki współpracy z tymi organizacjami w ramach struktury Urzędu Miasta – podkreślają brak pełnomocnika ds. organizacji pozarządowych oraz niski zakres decyzyjności pozostałych pełnomocników czy doradców. W efekcie trudno prowadzić skoordynowany dialog obywatelski.
2. Brakuje *de facto* spójnego systemu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz realizacji dialogu obywatelskiego, mimo obowiązywania Zarządzenia Prezydenta Miasta Krakowa w sprawie koordynacji i współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi oraz usprawnienia przepływu informacji zewnętrznej i wewnętrznej dotyczącej tej współpracy⁶².
3. Rygorystyczne procedury i specyficzne technalia ze strony Urzędu wpływają na rezygnację organizacji z podejmowania współpracy. Kultura organizacyjna i tryb pracy w UMK są odmienne niż w trzecim sektorze, stąd problemem stają się godziny przyjęć czy spotkań.
4. Najlepiej rozpoznawana instytucja UMK spośród wszystkich badanych podmiotów, o jakie zostali zapytani rozmówcy, to MOWIS, potem kolejno: KRDP, KDO, Pełnomocnik ds. Polityki Społecznej.
5. Najsłabiej i najsurowiej zostało ocenione stanowisko oraz zakres zadań Pełnomocnika ds. Polityki Społecznej. Przede wszystkim negatywne opinie dotyczyły osoby do niedawna piastującej to stanowisko. Mimo zmiany personalnej okazuje się, że równocześnie brakuje wiedzy na temat nowo powołanego pełnomocnika (obecnie zastępcy prezydenta), gdyż nie jest on kojarzony ze współpracą z organizacjami pozarządowymi.
6. Wskazywano na potrzebę spotkania z organizacjami pozarządowymi na neutralnym gruncie, np. w siedzibie Centrum Obywatelskiego poza godzinami pracy urzędu – możliwość wykorzystania pisemnego zaproszenia wystosowanego przez samego zastępcę i w efekcie zmniejszenie jego „anonimowości” dla krakowskiego trzeciego sektora.

MOWIS

1. Działalność Miejskiego Ośrodka Wspierania Inicjatyw Społecznych jest oceniana pozytywnie w kontekście ogólnie raczej negatywnej opinii na temat

⁶² Zarządzenia nr 3373/2014 Prezydenta Miasta Krakowa z 24.11.2014 w sprawie koordynacji i współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z 24.04.2003 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz usprawnienia przepływu informacji zewnętrznej i wewnętrznej dotyczącej tej współpracy (dokument elektroniczny).

stosunku miasta do działalności organizacji pozarządowych. MOWIS jest uznawany za potrzebny, jednak dostrzeżono konieczność zwiększenia zakresu jego kompetencji oraz kadr, jakie posiada.

2. MOWIS traktowany jest jako „jedna” z nielicznych jednostek UMK, która ma potencjał, by przełamać panującą wśród badanych organizacji opinię o negatywnym nastawieniu miasta do organizacji pozarządowych. Jednak podkreślano, że bez zmiany stosunku i nastawienia osób decyzyjnych, zmiany w sferze dialogu obywatelskiego nie będą następowały.
3. W ramach działań MOWIS organizacje pozarządowe wskazują na potrzebę:
 - realizacji szkoleń dostosowanych do organizacji pozarządowych, świadczenie bardziej rozbudowanych usług i doprecyzowanie oferty na rzecz trzeciego sektora;
 - zmiany i ujednoczenia procedur konkursowych, w tym zamieszczania harmonogramu z informacjami o planowanych konkursach, układania planu działań i harmonogramu ogłoszeń z wyprzedzeniem;
 - opracowania listy koordynatorów ds. kontaktu z trzecim sektorem z poszczególnych wydziałów UMK w celu ułatwienia wzajemnych kontaktów; podejmowania współpracy przy realizacji konferencji, seminariów, jak również udostępniania przestrzeni na realizację trzeciosektorowych wydarzeń, np. sal;
 - aktualizacji informacji dotyczących konkursów, konsultacji, świadczonej pomocy, organizowanych szkoleń.

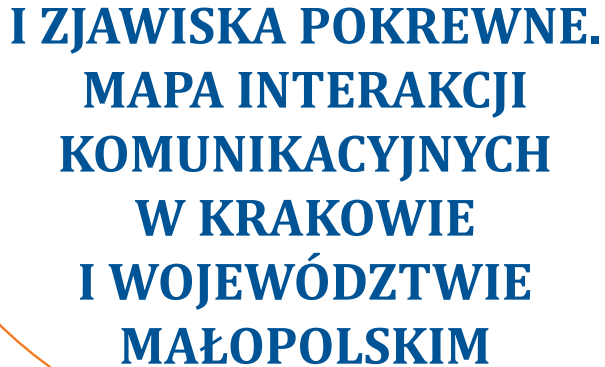
KDO

1. Komisje Dialogu Obywatelskiego są dla organizacji pozarządowych potencjalną instytucją pozwalającą na rzeczywiste działania w ramach dialogu obywatelskiego. Wyraźnie jednak w opinii organizacji działających w poszczególnych komisjach. Te organizacje, które nie działają w KDO, postulują większe zaangażowanie przedstawicieli w sprawę sektora.
2. KDO są podstawą dialogu obywatelskiego, gdyż dają możliwość wzmocnienia głosu środowiska, wypracowania wspólnego stanowiska, rozwiązań, propozycji dla miasta w zakresie wybranych polityk miejskich. Jednocześnie są traktowane przez niektóre organizacje jako platformy integracji trzeciego sektora, wymiany wiedzy.
3. Organizacje pozarządowe dostrzegają dzięki pracom w KDO zmiany postaw urzędników na bardziej otwarte, powolne, ale jednak sukcesywne, jak również podkreślają konieczność pracy nad zaufaniem wypracowanym m.in. podczas spotkań KDO.
4. Organizacje postulują możliwość udoskonalenia i zakresu działania KDO: wprowadzenie mechanizmu finansowania ekspertyz, szerszych konsultacji itp., nawiązanie stałej współpracy z radnymi miasta i dzielnic, jak również z komisjami rady miasta, doprecyzowanie obszarów działania poszczególnych KDO.

KRDPP

1. Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego nie jest w opinii organizacji pozarządowych główną reprezentacją interesów sektora.
2. Podkreśla się brak spójności działań Rady, brak informacji na temat jej aktywności, w tym np. o terminach i miejscach spotkań.
3. Istnieje jednak autorefleksja ze strony organizacji na temat małego zainteresowania organizacji działaniami podejmowanymi przez Radę. Badani członkowie KRDPP podkreślają odczuwalny brak wsparcia ze strony organizacji pozarządowych działających w Krakowie, słaby odzew na kierowane do nich pytania, zgłoszenia itp.

CZĘŚĆ III.
DIALOG OBYWATELSKI
I ZJAWISKA POKREWNE.
MAPA INTERAKCJI
KOMUNIKACYJNYCH
W KRAKOWIE
I WOJEWÓDZTWIE
MAŁOPOLSKIM

ZAŁOŻENIA, METODOLOGIA, PRZEBIEG BADAŃ

Celem badania było stwierdzenie, czy i w jaki sposób media lokalne w Krakowie informują i edukują obywateli w sprawach dotyczących dialogu obywatelskiego oraz związanych z nim instytucji i procesów komunikacyjnych. Jakość dialogu obywatelskiego i szerzej, jakość procesów komunikacyjnych pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami w mieście, a także jakość dialogu pomiędzy tymi instytucjami a obywatelami stanowi bowiem podstawę procesów demokratycznych, a także w istotny sposób wpływa na warunki życia obywateli.

Już wstępna lektura materiału wykazała niewielką obecność pojęcia dialogu obywatelskiego oraz pojęć pokrewnych w krakowskich mediach lokalnych. Na podstawie wstępnej lektury należało się spodziewać dużej dyspersji lub wręcz nieobecności przywołanych *explicite* pojęć i terminów związanych z dialogiem obywatelskim w tekstach dziennikarskich.

Zauważono jednocześnie, że materiały dziennikarskie zawierały pewną liczbę doniesień o rozmaitych przykładach dialogu obywatelskiego lub innych, pokrewnych zdarzeniach komunikacyjnych, a także działaniach podmiotów zaangażowanych w komunikację wokół istotnych spraw miejskich, jednak bez używania wprost wyrażeń i pojęć związanych ze sferą dialogu obywatelskiego i konsultacji społecznych.

Zdecydowano zatem, że cel badań musi być poszerzony do analizy medialnego obrazu wszelkich działań komunikacyjnych rozgrywających się w Krakowie pomiędzy podmiotami istotnie zaangażowanymi w dialog obywatelski oraz w poszukiwanie i negocjowanie rozwiązań problemów miejskich. Miało to ukazać główne dziedziny, którym poświęcają uwagę media lokalne, oraz usytuować dialog obywatelski na tle struktury miejskich procesów komunikacyjnych.

Planowane rezultaty badań stanowić miały:

- a) projekt badawczy ujmujący medialną reprezentację wydarzeń medialnych w Krakowie w wymiarze diachronicznym i porównawczym;
- b) zestaw porad praktycznych dla instytucji zaangażowanych w procesy komunikacyjne w mieście, dotyczący sprawnego i efektywnego używania mediów lokalnych w procesach komunikacyjnych oraz do informowania. W szczególności założono, że możliwe będzie wskazanie obszarów działań informacyjnych i edukacyjnych, jakie odpowiedzialne za dialog obywatelski podmioty w Krakowie mogą podejmować, by doprowadzić do jego bardziej pogłębionej i właściwej prezentacji.

Pytania badawcze brzmiały zatem następująco:

Czy media lokalne w Krakowie...:

- a) ujmują wydarzenia w mieście i powiatach w kategoriach interakcji, dialogu, negocjacji, uzgadniania stanowisk, czy też w kategoriach konfliktu i ścierania się rąj?
- b) piszą o dialogu obywatelskim, używając stosownej terminologii i przywołując nazwy zaangażowanych weń podmiotów?
- c) piszą o dialogu obywatelskim, jednak bez używania stosownej terminologii i/lub nie przywołując nazw zaangażowanych weń podmiotów?
- d) nie piszą na temat dialogu obywatelskiego?

W celu uzyskania odpowiedzi na wyżej wymienione pytania przeprowadzono ilościową analizę zawartości. Badaniom poddano publikacje:

- w trzech ukazujących się w Krakowie gazetach drukowanych: „Gazecie Krakowskiej”, „Dzienniku Polskim” oraz „Gazecie w Krakowie” – dodatku lokalnym do „Gazety Wyborczej”;
- w portalach internetowych poświęconych problematyce miejskiej: Magiczny Kraków, Love Kraków, Kraków Nasze Miasto – materiały kwalifikowano do badań na podstawie ich umiejscowienia pod zakładkami „Aktualności” lub „Zdarzenia”;
- w wydaniach Kroniki Krakowskiej – serwisu informacyjnego TVP Kraków; analizowano serwisy zarchiwizowane na stronie internetowej Kroniki;
- w Radiu Kraków; analizowano materiały zarchiwizowane na stronie internetowej Radia, pod zakładkami „Aktualności” lub „Zdarzenia”.

Próba obejmowała jeden tydzień konstruowany w maju oraz jeden tydzień ciągły w czerwcu 2015 r. – w sumie 11 dni.

Należy zaznaczyć, że o ile taki rozmiar próby pozwala na wnioskowanie co do ogólnych tendencji występujących w badanym okresie, o tyle osiągnięcie pełnego obrazu zjawiska oraz statystyczna wiarygodność są możliwe dopiero po przeprowadzeniu badań w dłuższym wymiarze czasu, w miarę możliwości – po kilkukrotnym powtórzeniu badań w podobnych do opisywanego okresach, w odstępach kilkumiesięcznych. Dlatego opisywane badanie ma jedynie charakter pilotażowy.

Jednostkę rejestracji stanowiły wszystkie publikacje dziennikarskie. Do analizy kwalifikowano wszystkie publikacje, w których była mowa o wydarzeniu medialnym (lista możliwych wydarzeń, zwanych także interakcjami komunikacyjnymi – zob. klucz kategorizacyjny), które zlokalizowane było w Krakowie oraz gminach województwa Małopolskiego, pod warunkiem, że w wydarzeniu (interakcji) tym brały udział co najmniej dwa z wymienionych w kluczu kategorizacyjnym podmiotów (z wyłączeniem dziennikarza – autora publikacji).

Przyjęcie tak szerokiego zakresu geograficznego (nie tylko Kraków, lecz także gminy) spowodowane było przypuszczeniem, że udział problematyki komuni-

kowania obywatelskiego w doniesieniach z gmin województwa małopolskiego może być większy niż w informacjach o procesach komunikacyjnych rozgrywających się w samym Krakowie, a to za sprawą głębszego osobistego zaangażowania dziennikarzy w gminach w lokalne zdarzenia (przypuszczenie to nie w pełni potwierdziło się w trakcie badań). Żeby to zweryfikować, a także uzyskać wstępną wiedzę o różnicach pomiędzy informacjami o procesach komunikacyjnych w mieście i w gminach, w obręb badań włączone zostały także dziennikarskie doniesienia i informacje o procesach komunikacyjnych odbywających się poza obrębem Miasta Krakowa, w gminach województwa małopolskiego.

W sumie wstępnej kwalifikacji do badań poddano 1014 tekstów pisanych oraz 130 materiałów audiowizualnych. W przygotowaniu materiału brano pod uwagę informacje, relacje reporterskie i reportaże oraz publicystykę. Wyłączono z badań recenzje i wiadomości kulturalne oraz całe działy sportowe analizowanych dzienników.

Próba publikacji prasowych w trzech gazetach drukowanych: „Gazecie Krakowskiej”, „Dzienniku Polskim” oraz „Gazecie w Krakowie” – dodatku lokalnym do „Gazety Wyborczej”⁶³ objęła w sumie 902 teksty; do analizy, na podstawie kryteriów wskazanych w operacjonalizacji, zakwalifikowano 95 tekstów dziennikarskich w prasie drukowanej: 18 w GW, 26 w GK oraz 51 w DP. Zdarzeniom komunikacyjnym związanym z problematyką miejską i lokalną poświęcone było zatem około 10,5% materiałów prasowych.

W badanym okresie zlokalizowano także 42 publikacje na temat rozmaitych zdarzeń komunikacyjnych w portalach internetowych Magiczny Kraków (13), Love Kraków (16), Kraków Nasze Miasto (14). Wobec faktu, że w badanym okresie w portalach tych opublikowano w sumie 204 teksty tagowane jako zdarzenia i aktualności, wymiarom komunikacyjnym zdarzeń, komunikowaniu pomiędzy obywatelami i instytucjami w mieście poświęcone zostało około 20% materiałów zamieszczonych w tych portalach.

W wydaniach internetowych Kroniki Krakowskiej – serwisu informacyjnego TVP Kraków – 26 spotów audiowizualnych i informacji czytanych zawierało odniesienia do zdarzeń komunikacyjnych; w tym czasie Kronika emitowała w swoich wydaniach 130 spotów i informacji, zatem wymiarom komunikacyjnym poświęcone było 20 proc materiałów.

Wreszcie, na stronach internetowych Radia Kraków na 70 zamieszczonych tam informacji znaleziono jedynie 5 takich, których ujęcie dostarczało wiedzy o zdarzeniach komunikacyjnych.

⁶³ W dalszym ciągu opracowania używamy skrótów: GW – „Gazeta w Krakowie”, dodatek lokalny do „Gazety Wyborczej”, DP – „Dziennik Polski”, GK – „Gazeta Krakowska”.

INTERAKCJE, KOMUNIKACJA I DIALOG OBYWATELSKI W PRASIE LOKALNEJ – WYNIKI BADAŃ

Jak już wspomniano, do analizy, na podstawie kryteriów wskazanych w operacjonalizacji, zakwalifikowano 95 publikacji prasowych: 18 w GW, 26 w GK oraz 51 w DP. Z tego 72 tekstom towarzyszyły ilustracje, 16 redakcja opatrzyła dodatkowymi zapowiedziami na okładkach; 9 publikacji miało charakter czysto informacyjny, aż 75 zaliczało się gatunkowo do reportaży i gatunków pokrewnych, tylko w 2 wypadkach interakcje komunikacyjne poddane zostały refleksji publicystycznej. Wynik ten wskazuje prawdopodobnie na to, że dziennikarze dopiero wówczas zwracają większą uwagę na procesy informowania i wymiany komunikacyjnej, gdy mogą poświęcić opisowi zdarzeń więcej czasu i uwagi. W czysto informacyjnych materiałach natomiast nie uwzględniają aspektów dialogowych ani komunikacyjnych.

Wszystkie publikacje były autorstwa własnych dziennikarzy redakcji; redakcje zatem nie odwoływały się tu do przedruków, ale też nie korzystały z informacji agencyjnych ani, co bardzo ważne, z publikacji autorstwa ekspertów. Eksperci nie byli też przywoływani jako uczestnicy procesów komunikacyjnych.

Charakter interakcji komunikacyjnych

Przyjęto, że interakcje komunikacyjne opisywane w analizowanych publikacjach mogą mieć rozmaity charakter – lista możliwości zawarta została w kluczu i instrukcji kodowej; autorów badań w największym stopniu interesowało jednak, czy opisywane procesy komunikacyjne mają charakter konfliktowy czy negocjacyjny. Z jednej strony zatem w badanym materiale poszukiwano wydarzeń komunikacyjnych, takich jak spotkanie (informacja, wymiana stanowisk, brak komponenty decyzyjnej lub konsultacyjnej), konsultacja społeczna, debata, negocjacje, uzgadnianie stanowisk, dochodzenie do wspólnego stanowiska, korespondencja, szkolenie, trening, wnioskowanie przez obywateli lub też konflikt, spór, kłótnia, kontrowersje, skargi, zażalenia, jednostronne decyzje instytucji i organizacji, proces sądowy, protest bez komponentu przemocy lub z jej udziałem (manifestacja, pikiet itp.).

Klucz uwzględniał jednocześnie takie zdarzenia komunikacyjne, które mogą stanowić komponent procesów budowania więzi społecznych, nie zawierają jednak elementu decyzyjnego: przemówienie publiczne, kazanie, nabożeństwo,

hołd, celebracja, pogrzeb, uczczenie (kogoś lub czegoś), zbiórka pieniędzy, gra miejska, konkurs, zabawa, zbiorowe wydarzenie o charakterze rozrywkowym (np. bal, festyn, juwenalia itp.).

W analizowanym materiale złożonym z 95 publikacji dziennikarze opisywali łącznie 128 zdarzeń komunikacyjnych. Znalazło się w nim 19 zdarzeń o charakterze konfliktu (spór, kłótnia, kontrowersja); również 19 tekstów zawierało opis różnych negocjacji i uzgadniania stanowisk. Dziennikarze dość konsekwentnie donosili też o skargach i zażaleniach mieszkańców na rozmaite zjawiska. Wyraźnie istotne miejsce wśród opisywanych przez krakowską prasę zdarzeń komunikacyjnych miały jednak zdarzenia o charakterze zabawowym i rozrywkowym (18)! Miejsce poświęcano także hołdom i celebracjom (9). Pozostałe zdarzenia komunikacyjne o różnym charakterze pojawiały się w badanym materiale po 4–5 razy lub rzadziej.

Można by z tego wnioskować, że dynamika konflikt/koncyliacja w sferze komunikowania w Krakowie i okolicach jest w optyce krakowskiej prasy raczej wyrównana. Obraz jednak staje się bardziej wyrazisty, gdy zagregować wyniki dotyczące zdarzeń ze sfery konfliktu, ze sfery koncyliacji i ze sfery rozrywki.

Ogólna suma interakcji o charakterze negocjacyjnym i koncyliacyjnym, takich, w których ważne sprawy lokalne są omawiane, dyskutowane, negocjowane, poszukiwane są rozwiązania itp., wyniosła 42. Odnotowanych zdarzeń komunikacyjnych o wymiarze konfliktu i kontrowersji było zaś w badanym materiale prasowym 49 – zatem dość wyraźnie więcej. Należy jednak dodać, że 39 z odnotowanych zdarzeń to wydarzenia o charakterze społecznie integrującym.

Czy odnotowano różnice między gazetami? Niewielka próba sprawia, że wnioski o charakterze statystycznym mogą jedynie wskazywać raczej na ogólną tendencję w materiale. Dopiero po dłuższym czasie powtarzanych, okresowych badań możliwe będzie precyzyjne wykazanie różnic pomiędzy redakcjami. Zatem wyniki tego projektu wskazują na obecnym etapie raczej na ogólny sposób ujmowania procesów komunikacyjnych przez prasę lokalną.

Tematyka interakcji komunikacyjnych

Jaki był temat opisywanych interakcji komunikacyjnych? Do jakiej sfery działalności obywateli i/lub instytucji miejskich się one odnosiły? Tabela 3.1 wskazuje na główne sfery zainteresowania prasy.

Prasa lokalna interesuje się zatem w największym stopniu procesami komunikacyjnymi dotyczącymi infrastruktury miejskiej – komunikacyjnej, budowlanej, terenów zielonych (w sumie około 50 publikacji), wydatków z budżetu miejskiego, bezpieczeństwa obywateli oraz kultury.

Tabela 3.1. Obszary zainteresowania prasy

Tematyka zdarzenia komunikacyjnego	Liczba publikacji
wydatki z budżetu miejskiego lub samorządowego	25
kultura	25
bezpieczeństwo i ochrona obywateli	25
budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej/budowlanej	21
styl życia, obyczajowość	17
porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej	15
pomoc społeczna, działania charytatywne, wsparcie jednostek i grup marginalizowanych	15
infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne	14
wartości patriotyczne i narodowe	13
ochrona środowiska naturalnego	12
sport	12
rozrywka	12
przestrzenie zielone i rekreacyjne	11
religia	9
edukacja	6
ochrona zdrowia	4
sądy i więzienia	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Uczestnicy interakcji komunikacyjnych

Kto jednak – w ujęciu prasy – jest najczęstszym uczestnikiem opisywanych wydarzeń komunikacyjnych? To, co może najbardziej zaskakuje, to opis procesów komunikacyjnych w kategoriach przede wszystkim działania indywidualnych obywateli (w 26 publikacjach), indywidualnych przedsiębiorców (23) oraz spontanicznie zawiązanych grup obywateli, komunikujących się w rozmaitych sprawach (26). W zasadzie być może świadczyłoby to o istnieniu aktywnej sfery

publicznej, gdyby nie to, że w ujęciu prasy komunikowanie to odbywa się przy dość wyraźnej nieobecności organizacji i instytucji miejskich oraz władz miejskich. W analizowanych wydarzeń komunikacyjnych odnotowano udział Rady Miasta (9), Prezydenta Miasta (6), wojewody (6), samorządów i radnych dzielnicowych (5), policji (6). Sporadycznie odnotowywana jest działalność Kościoła katolickiego (raptem 3). W publikacjach dotyczących sfery komunikacji w mieście nie są wymieniane: MOWIS, Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego czy Komisje Dialogu Obywatelskiego. To nie znaczy, że lista podmiotów zaangażowanych w procesy komunikacyjne w mieście jest uboga – oprócz wymienionych w kluczu podstawowych „graczy” odnotowano 48 rozmaitych podmiotów zaangażowanych w procesy komunikacyjne: szkoły, redakcje, firmy, jedna organizacja pozarządowa, OSP, straż miejska, ZIKiT, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska, Małopolska Organizacja Turystyczna, Centrum ds. Zsyłek, Korpus Obrony Wyborów, Stowarzyszenie Wspólnota Polska, Zarząd Rzemiosła, Zarząd Infrastruktury Sportowej, Małopolski Zespół Parlamentarny i wiele innych. Nie występują jednak w tym prasowym opisie procesów komunikacyjnych te instytucje, które są oficjalnie powołane do prowadzenia i inicjowania dialogu obywatelskiego w mieście.

Próba stwierdzenia, czy instytucje i organizacje miejskie są w optyce prasowej przedstawiane jako aktywne, podmiotowe, czy jako inicjatorzy działań i dyskusji lub decydenci, czy wreszcie jako bierni obserwatorzy, będzie musiała poczekać na czas, gdy dziennikarze prasowi będą wyraźniej identyfikowali udział tych podmiotów w procesach komunikacyjnych w mieście.

Terminologia i nazewnictwo

Nieobecność ważnych instytucji w tym dyskursie wiąże się w integralny sposób z całą sferą terminologii i języka, którego dziennikarze używają, opisując wydarzenia medialne. W badanym materiale, przy okazji analizy interakcji komunikacyjnych, poszukiwano bowiem terminów i określeń, związanych ze sferą komunikacji oraz dialogu obywatelskiego, takich jak: samorząd, organizacja pozarządowa, społeczność lokalna, obywatel, konsultacje społeczne, debata, dialog obywatelski, budżet obywatelski lub partycypacyjny, sfera publiczna, społeczeństwo obywatelskie, polityka społeczna, strategia rozwoju. W całym analizowanym materiale jeden raz wystąpiło wyrażenie „społeczność lokalna”; jeden raz mowa była o budżecie partycypacyjnym, jeden raz – o organizacji pozarządowej!

Dziennikarze prasowi piszą zatem o dialogu, koncyliacji, konflikcie, rozmaitych zdarzeniach komunikacyjnych w mieście, lecz bez używania terminologii związanej ze sferą publiczną.

Zastanówmy się jeszcze, gdzie dzieją się wspomniane zdarzenia komunikacyjne, a także, jakie są prezentowane ich rezultaty.

Umiejscowienie interakcji komunikacyjnych

Geograficzne umiejscowienie procesów komunikacyjnych rozgrywających się w mieście wskazuje na bardzo małą ruchliwość dziennikarzy i nierównomierność informacji na temat komunikacji w mieście. Zdarzenia rozgrywające się w publikacjach prasowych w 31 wypadkach ulokowane są w mieście Krakowie, bez podania precyzyjnej lokalizacji. Poza tym, odnoszą się do dzielnic. I tu aż 15 dotyczy dzielnicy I, 6 – dzielnicy II, V i VIII. Pozostałe dzielnice występują jednorazowo lub wcale. Spośród gmin województwa małopolskiego zainteresowaniem dziennikarzy cieszą się gmina tatrzańska i Skawina (po 5 wzmianek). Poza tym gminy województwa małopolskiego są w prasie lokalnej wspomniane jako miejsce wydarzeń komunikacyjnych rzadko, jednorazowo, sporadycznie.

Efekty interakcji komunikacyjnych

W 60 analizowanych publikacjach jest mowa o konkretnych rezultatach, jakie przynoszą wydarzenia komunikacyjne: 38 publikacji donosi o negatywnych konsekwencjach wydarzeń medialnych, 22 – o wynikach konstruktywnych, zadowalających, pozytywnych. W 2 publikacjach jest wprost mowa o nieskuteczności działań komunikacyjnych, w 2 innych – o niezadowoleniu obywateli; 9 rekordów odnosi się do zadowolenia obywateli.

Ogólny zatem obraz wydarzeń komunikacyjnych w Krakowie to obraz dość jałowej komunikacji, w zdecydowanie niezadowalającym stopniu prowadzącej do pozytywnych, praktycznych, konstruktywnych rezultatów.

INTERAKCJE KOMUNIKACYJNE I DIALOG OBYWATELSKI W MIEJSKICH PORTALACH INTERNETOWYCH

Badaniu poddano informacje lokalne (zdarzenia lub aktualności), które zostały zamieszczone w badanym okresie w miejskim portalu Magiczny Kraków oraz dwóch najwyżej sytuowanych w wyszukiwarkach portalach niezależnych od władz miejskich – Love Kraków oraz Kraków Nasze Miasto (uwzględniano publikacje datowane na dni tygodnia konstruowanego w maju oraz ciągłego tygodnia w czerwcu). Na podstawie wstępnej oceny materiałów założono, że prawdopodobnie jakość i częstotliwość opisu wydarzeń komunikacyjnych w mieście oraz fachowość języka i częstotliwość przywoływanych terminów fachowych będzie wyższa w oficjalnym portalu miejskim. Założenia te nie potwierdziły się.

W badanym okresie zlokalizowano 42 publikacje na temat rozmaitych interakcji komunikacyjnych w portalach internetowych Magiczny Kraków (13), Love Kraków (16), Kraków Nasze Miasto (14). Wobec faktu, że w badanym okresie w portalach tych opublikowano w sumie 204 teksty tagowane jako zdarzenia i/lub aktualności, należy wnioskować, że wymiarom komunikacyjnym poświęcone zostało około 20% materiałów zamieszczonych w tych portalach.

Wszystkie dalsze ustalenia poczynione zostały zatem na próbie 42 dziennikarskich tekstów internetowych. Podobnie jak w wypadku materiałów prasowych niewielka objętość materiału pozwala jedynie na wskazanie najważniejszych prawidłowości. 19 publikacji zawierało pewne komponenty reportażu, relacji reporterskiej itp.; 21 stanowiło proste informacje dziennikarskie; 31 tekstów było autorstwa własnych dziennikarzy redakcji, autorstwa 9 nie udało się zidentyfikować. I tym razem redakcje nie korzystały ani z informacji agencyjnych, ani, co ważne, z publikacji autorstwa ekspertów.

Charakter interakcji komunikacyjnych

I tym razem poszukiwano przede wszystkim odpowiedzi na pytanie, czy w badanych materiałach dominuje ukazywanie sfery komunikowania w mieście jako sfery konfliktu i kontrowersji czy jako sfery negocjacji i koncyliacji.

W analizowanym materiale odnaleziono łącznie 88 wydarzeń komunikacyjnych. Najwięcej z nich miało charakter informacji (spotkań o charakterze informacyjnym, wymiany opinii itp.) – 24 tego typu zdarzenia. Odnotowano 10 konfliktów i 8 negocjacji oraz 9 szkoleń i treningów.

Zagregowane wyniki dotyczące zagadnień ze sfery konfliktu, ze sfery koncyliacji i ze sfery rozrywki pozwalają na następujące wnioski:

Ogólna suma zdarzeń o charakterze negocjacyjnym i koncyliacyjnym, czyli takich, w których ważne sprawy lokalne są omawiane, dyskutowane, negocjowane i poszukiwane są rozwiązania itp., wyniosła aż 49.

Odnotowanych wydarzeń komunikacyjnych o wymiarze konfliktu i kontrowersji było w badanym materiale internetowym 24, czyli dwukrotnie mniej!

15 z odnotowanych wydarzeń to zdarzenia o społecznie integrującym charakterze. Internetowe publikacje zatem w znacznie większym stopniu niż prasa stawiają na integrujący oraz koncyliacyjny charakter komunikacji w mieście. Paradoksalnie natomiast znacznie mniej miejsca poświęcają zabawie i rozrywce.

Tematyka interakcji komunikacyjnych

Jaki był temat opisywanych wydarzeń komunikacyjnych? Do jakiej sfery działalności obywateli i/lub instytucji miejskich się one odnosiły? Tabela 3.2 wskazuje na główne sfery zainteresowania dziennikarzy internetowych oraz na to, które z prezentowanych w prasie sfer działalności ujmowane były w kategoriach konfliktu, które zaś jako sfera uzgadniania stanowisk lub społecznej integracji.

Tabela 3.2. Główne sfery zainteresowania dziennikarzy internetowych

Tematyka zdarzenia komunikacyjnego	Liczba publikacji
wydatki z budżetu miejskiego lub samorządowego	12
kultura	8
bezpieczeństwo i ochrona obywateli	13
budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej/budowlanej	5
styl życia, obyczajowość	8
porządek, czystość, estetyka przestrzeni publicznej	9
pomoc społeczna, działania charytatywne, wsparcie jednostek i grup marginalizowanych	6
infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne	9
wartości patriotyczne i narodowe	4
ochrona środowiska naturalnego	4

Tematyka zdarzenia komunikacyjnego	Liczba publikacji
sport	4
rozrywka	6
przestrzenie zielone i rekreacyjne	11
religia	5
edukacja	8
ochrona zdrowia	3
sądy i więzienia	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Jak widać, dla portali internetowych najważniejsza była komunikacja dotycząca bezpieczeństwa i ochrony obywateli, wydatków miejskich, a także porządku, czystości, przestrzeni zielonych i stylu życia w mieście.

Uczestnicy interakcji komunikacyjnych

Kto w ujęciu portali internetowych jest najczęstszym uczestnikiem opisywanych interakcji komunikacyjnych? I tutaj opis procesów komunikacyjnych odbywa się przede wszystkim w kategoriach działania indywidualnych obywateli (w 24 publikacjach – to blisko połowa), indywidualnych przedsiębiorców (9) oraz spontanicznie zawiązanych grup obywateli komunikujących się w rozmaitych sprawach (7). Obecność i widzialność organizacji i instytucji miejskich oraz władz miejskich jest w internecie nieco większa niż w prasie drukowanej. W analizowanych zdarzeniach komunikacyjnych odnotowano udział Urzędu Miasta (8), Rady Miasta i radnych miejskich (4), Prezydenta Miasta (5), Biura Prasowego Prezydenta Miasta, wojewody (2). Widoczna jest też policja (3) i straż miejska (8!); proporcjonalnie mniejszy niż w prasie jest udział w procesach komunikacyjnych kościoła katolickiego (3). W jednej publikacji wymieniany jest MOWIS oraz ciało o nazwie Rada Budżetu Obywatelskiego. To nie znaczy, że lista podmiotów zaangażowanych w procesy komunikacyjne w mieście jest uboga; znów odnotowano około 20 podmiotów „innych”, takich jak: ZIKiT, Centrum Młodzieży im. dr. H. Jordana, Małopolskie Centrum Edukacji, spółka parkingowa Miejska Infrastruktura, firma INQUISIO, która przygotowała założenia Barometru Krakowskiego, MPK itd.

Institucje, które są powołane do prowadzenia i inicjowania dialogu obywatelskiego w mieście, występują jednak w tym internetowym opisie procesów komunikacyjnych w zbyt małym stopniu.

Umiejscowienie interakcji komunikacyjnych

Gdzie dzieją się wspomniane zdarzenia komunikacyjne? I tutaj, podobnie jak w wypadku prasy, zaznacza się mała ruchliwość dziennikarzy i ich skupienie zasadniczo na centrum miasta: w analizowanych 40 tekstach jest aż 14 odnoszących się do dzielnicy I, poza tym wymieniane są dzielnice VIII, XIII, XVIII. Gminy (z wyjątkiem sporadycznego wspomnienia o tatrzańskiej) nie leżą w polu zainteresowania dziennikarzy portali krakowskich.

Efekty interakcji komunikacyjnych

W 37 z 42 analizowanych publikacji jest mowa o konkretnych rezultatach, jakie przynoszą zdarzenia komunikacyjne. 28 publikacji donosi o pozytywnych konsekwencjach wydarzeń komunikacyjnych, w pozostałych jest mowa o braku porozumienia, niezadowoleniu, nieskuteczności komunikacji. Ogólny zatem obraz interakcji komunikacyjnych w Krakowie w internecie jawi się w bardziej optymistycznym świetle – dziennikarze skupiają się głównie na pozytywnych rezultatach komunikowania pomiędzy obywatelami i różnymi podmiotami w mieście.

Terminologia i nazewnictwo

Nasycenie publikacji internetowych wyrażeniami i terminami odnoszącymi się do sfery dialogu obywatelskiego jest nieco większe niż w dyskursie prasowym. W badanym materiale, przy okazji analizy interakcji komunikacyjnych, poszukiwano – jak w wypadku prasy – terminów i określeń, związanych ze sferą komunikacji oraz dialogu obywatelskiego, takich jak: samorząd, organizacja pozarządowa, społeczność lokalna, obywatel, konsultacje społeczne, debata, dialog obywatelski, budżet obywatelski lub partycypacyjny, sfera publiczna, społeczeństwo obywatelskie, polityka społeczna, strategia rozwoju. W całym analizowanym materiale czterokrotnie (w 4 tekstach) dziennikarze pisali o budżecie obywatelskim (używając terminu „budżet obywatelski” lub „budżet partycypacyjny”), w 3 publikacjach była mowa o konsultacjach społecznych, w dwóch o strategii rozwoju.

INTERAKCJE KOMUNIKACYJNE I DIALOG OBYWATELSKI W LOKALNEJ TELEWIZJI

Badaniu poddano informacje zawarte w codziennym lokalnym serwisie informacyjnym Kronika Krakowska w Telewizji Kraków. Do analizy kwalifikowano zarówno spoty audiowizualne, jak i informacje czytane, mające postać całościowych komunikatów gatunkowo zaliczanych do informacji dziennikarskich. Pominięto zajawki, rekapitulacje itp. Na 130 jednostek rejestracyjnych do analizy na podstawie operacjonalizacji kwalifikowało się (czyli przedstawiało rozgrywane się w Krakowie zdarzenia komunikacyjne) jedynie 26 publikacji. Nasuwający się wstępny wniosek to małe zaangażowanie dziennikarzy w dynamiczny, uwzględniający wielostronne oddziaływania opis rzeczywistości.

Wymiarom komunikacyjnym poświęcone zostało niecałe 20% materiałów zamieszczonych w telewizji lokalnej. Wszystkie dalsze ustalenia poczynione zostały zatem na próbie 26 telewizyjnych tekstów multimedialnych. Podobnie jak w wypadku materiałów prasowych niewielka objętość materiału pozwala jedynie na wskazanie najważniejszych prawidłowości. Wśród tych publikacji 4 miały charakter *stricte* informacyjny, pozostałe 22 to formy reporterskie – co jest w znacznej mierze podyktowane formułą Kroniki, złożonej z krótkich spotów reporterskich, stwarza jednak szansę na bogate i zróżnicowane prezentowanie procesów komunikacyjnych w mieście; to dlatego zaledwie 19% materiałów poświęconych rzeczywistemu komunikowaniu między obywatelami wydaje się dalece niewystarczające. W oczywisty sposób wszystkie materiały były autorstwa dziennikarzy redakcji Kroniki.

Charakter interakcji komunikacyjnych

Czy w badanych materiałach telewizyjnych dominuje ukazywanie sfery komunikowania w mieście jako sfery konfliktu i kontrowersji czy jako sfery negocjacji i koncyliacji?

W analizowanym materiale odnaleziono łącznie 32 zdarzenia komunikacyjne. W bardzo wyraźny sposób dziennikarze lokalnej telewizji zainteresowani są przede wszystkim zdarzeniami o charakterze negatywnym: aż 14 (niewiele mniej niż połowa!) pokazywanych w Kronice wydarzeń komunikacyjnych ma charakter konfliktu, sporu, kontrowersji. Zagregowana liczba interakcji o charakterze konfliktowym wyniosła 15, interakcji o charakterze negocjacyjnym i koncyliacyjnym – 8, pozostałe to integrujące zdarzenia typu zabawa lub nabożeństwo.

Tematyka interakcji komunikacyjnych

Jaki był temat tych konfliktowych i negocjacyjnych wydarzeń komunikacyjnych? Do jakiej sfery działalności obywateli i/lub instytucji miejskich się one odnosiły? Tabela 3.3 wskazuje na główne sfery zainteresowania telewizji.

Tabela 3.3. Główne sfery zainteresowania telewizji

Tematyka zdarzenia komunikacyjnego	Liczba publikacji
budowa lub odnowienie infrastruktury miejskiej/budowlanej	12
infrastruktura i rozwiązania komunikacyjne	4
bezpieczeństwo i ochrona obywateli	3
religia	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Ponadto materiały telewizyjne były też sporadycznie poświęcone ochronie środowiska, terenom zielonym, ochronie zdrowia itp. Wyraźnie jednak najważniejszym tematem – gdy chodzi o procesy komunikacyjne w mieście – mają być w optyce telewizji kwestie infrastruktury miejskiej (budowlanej i komunikacyjnej); tu też ulokowana jest zasadnicza większość opisywanych konfliktów.

Uczestnicy interakcji komunikacyjnych

Kto w ujęciu Kroniki jest najczęstszym uczestnikiem opisywanych interakcji komunikacyjnych? Aż 22 materiały dotyczą komunikacyjnej działalności indywidualnych obywateli i grup obywateli, w zasadniczej większości pokazywanych jako podmioty aktywne, inicjatorzy komunikowania; aktywnie zaznacza się też obecność rady miasta lub rad dzielnicowych (w 8 publikacjach). Poza tym są to policja, ZiKiT, małopolski kurator oświaty, Lot oraz jedna organizacja pozarządowa. W ogóle natomiast Kronika nie odnotowała obecności podmiotów odpowiedzialnych za dialog obywatelski w mieście.

Umiejscowienie interakcji komunikacyjnych

Gdzie dzieją się wspomniane interakcje komunikacyjne? Dziennikarze skupiają się na zdarzeniach komunikacyjnych w Krakowie – tylko 7 materiałów rozgrywa się w gminach województwa małopolskiego (w tym 3 w nowotarskim); poza tym dominuje perspektywa „całego Krakowa”, co tym razem nie musi być

podyktowane małą ruchliwością dziennikarzy, lecz być może jest wymuszone formułą programu, skierowanego do wszystkich krakowian.

Efekty interakcji komunikacyjnych

W 7 z 26 analizowanych materiałów komunikowanie przynosi pozytywne, praktyczne rozwiązania. Poza tym doniesień o rezultatach i konsekwencjach brak lub też prezentowane są one jako nieskuteczne, pozbawione praktycznych rezultatów czy prowadzące do niezadowolenia.

Terminologia i nazewnictwo

Nasycenie tych publikacji wyrażeniami i terminami odnoszącymi się do sfery dialogu obywatelskiego jest właściwie żadne; w całym badanym materiale trzykrotnie była mowa o konsultacjach społecznych, w jednym materiale użyto wyrażenia „budżet partycypacyjny”.

INTERAKCJE KOMUNIKACYJNE I DIALOG OBYWATELSKI W LOKALNYM RADIU

Wobec braku dostępu do pełnej transkrypcji programu radiowego badaniu poddano te informacje o bieżących zdarzeniach w Krakowie (z dni tygodnia konstruowanego w maju i tygodnia ciągłego w czerwcu), które zostały utrwalone – jako istotne – na stronie internetowej Radia Kraków jako aktualności lub wiadomości. Na 70 jednostek rejestracyjnych rozgrywające się w Krakowie zdarzenia komunikacyjne prezentowało jedynie 5! Dotyczyły one przede wszystkim działań inspirowanych i aktywnie prowadzonych przez obywateli; tematyką było bezpieczeństwo obywateli i/lub porządku, czystości itp. W publikacjach Radia Kraków w ogóle nie znalazły się wyrażenia odnoszące się do sfery dialogu obywatelskiego.

WNIOSKI I PROPOZYCJE Z BADAŃ

Media lokalne – prasa, telewizja, radio – przedstawiają procesy komunikacyjne w mieście w większym stopniu w kategoriach konfliktu, sporu, protestu niż w kategoriach negocjacji, koncyliacji, dochodzenia do wspólnych stanowisk. Jedynie informacyjne miejskie portale internetowe kładą większy nacisk na dialog niż konflikt.

Odnosząc się do skutków działań komunikacyjnych, dziennikarze lokalni wskazują przede wszystkim na negatywne rezultaty komunikowania lub na brak możliwości porozumienia. Dziennikarze internetowi w większym stopniu niż prasowi i telewizyjni wskazują na pozytywne rezultaty komunikowania pomiędzy obywatelami i różnymi podmiotami w mieście.

Media lokalne w największym stopniu interesują się procesami komunikacyjnymi dotyczącymi:

1. wydatków z budżetu miejskiego,
2. infrastruktury miejskiej – komunikacyjnej, budowlanej, terenów zielonych,
3. bezpieczeństwa obywateli.

W opisie procesów komunikacyjnych przebiegających w mieście jedynie w minimalnym stopniu, bardzo rzadko, występują te instytucje, które są powołane do prowadzenia i inicjowania dialogu obywatelskiego. Jedynie w sporadyczny sposób dziennikarze przywołują MOWIS czy ciało o nazwie Rada Budżetu Obywatelskiego, niezwykle rzadko wspominają organizacje pozarządowe. Częściej opisywane są działania komunikacyjne władz miejskich i samorządowych, fundacji, organizacji, firm, uczelni. Media lokalne w największym stopniu prezentują procesy komunikacyjne inicjowane i prowadzone przez indywidualnych obywateli oraz małe, spontanicznie zawiązane grupy (mieszkańców, pracowników, rodziców itp.).

Dziennikarze lokalni bardzo rzadko używają określeń i nazw związanych ze sferą komunikacji i dialogu obywatelskiego (takich jak: organizacja pozarządowa, społeczność lokalna, obywatel, konsultacje społeczne, debata, dialog obywatelski, sfera publiczna, społeczeństwo obywatelskie, polityka społeczna, strategia rozwoju). W publikacjach mediów lokalnych sporadycznie występują wyrażenia „budżet obywatelski (partycypacyjny)” oraz „organizacja pozarządowa”. Nasycenie publikacji wyrażeniami i terminami odnoszącymi się do sfery dialogu obywatelskiego jest nieznacznie większe w internecie niż w dyskursie prasowym, radiowym i telewizyjnym.

Geograficzne umiejscowienie procesów komunikacyjnych rozgrywających się w mieście wskazuje na małą ruchliwość dziennikarzy i nierównomierność

informacji na temat procesów dialogu i komunikacji w Krakowie; publikacje mediów lokalnych skupiają się na zdarzeniach odbywających się w centrum miasta. Opisana wyżej sytuacja jest niekorzystna z punktu widzenia rozwoju dialogu obywatelskiego w mieście i działalności jego instytucji. Jak bowiem wskazują opisane wyżej wyniki badań nad postrzeganiem dialogu przez obywateli, uznają oni media lokalne za potencjalnie ważne źródło informacji i opinii na ten temat. Badania nad postrzeganiem dialogu przez organizacje pozarządowe dowodzą natomiast, że w chwili obecnej raczej nie widzą one w mediach lokalnych istotnego źródła informacji, a co za tym idzie, uznać należy, że nie używają też kontaktów z mediami jako narzędzia wspierania własnej działalności.

W związku z tym można sformułować najważniejsze wnioski i rekomendacje:

1. Media lokalne w Krakowie w niewystarczającym stopniu prezentują zachodzące w mieście zdarzenia w kategoriach dialogu obywatelskiego. Dziennikarze lokalni w Krakowie niedostatecznie znają i prezentują organizacje i instytucje dialogu obywatelskiego.

Niezbędne jest organizowanie spotkań szkoleniowych oraz opracowanie materiałów informacyjnych dotyczących dialogu obywatelskiego. Treść materiałów szkoleniowych winna się skupiać na następujących zagadnieniach:

- rola i funkcje dialogu obywatelskiego oraz jego znaczenie dla przebiegu procesów demokratycznych oraz dla jakości życia w mieście,
 - struktura i nazewnictwo instytucji dialogu obywatelskiego w mieście,
 - istotność wypracowania słownika dotyczącego dialogu obywatelskiego i procesów komunikacyjnych w mieście (samorząd, organizacja pozarządowa, społeczność lokalna, obywatel, konsultacje społeczne, debata, dialog obywatelski, budżet obywatelski lub partycypacyjny, sfera publiczna, społeczeństwo obywatelskie, polityka społeczna, strategia rozwoju).
2. O ile materiały o charakterze relacji reporterskich wskazują na procesy komunikacyjne (nawet jeżeli nie występuje w nich słownictwo dotyczące dialogu obywatelskiego), o tyle informacje dziennikarskie pozbawione są tej komponenty.

Niezbędne wydaje się dostarczanie dziennikarzom tego typu materiałów, które umożliwią ujmowanie także informacji w kategoriach wydarzeń komunikacyjnych (zatem: objaśniających procesy i zależności, przedstawiających indywidualnych aktorów, wskazujących na *differentia specifica* różnych podmiotów dialogu obywatelskiego).

3. Dziennikarze w znacznie większej mierze skupiają się na sferze konfliktu, sporu, kontrowersji niż na konstruktywnych rezultatach działań komunikacyjnych oraz demokratycznych procesach dochodzenia do konsensusu, rozwiązywania problemów itp.

W materiałach informacyjnych przeznaczonych dla dziennikarzy oraz w materiałach szkoleniowych należy kłaść nacisk na potencjalnie pozytywne, konstruktywne rezultaty dialogu obywatelskiego.

4. Dziennikarze nie odwołują się do wiedzy eksperckiej. Wskazane jest zbudowanie bazy ekspertów mogących dostarczać dziennikarzom istotnej wiedzy na temat rozmaitych aspektów życia miejskiego, sytuując je w aspekcie dialogu obywatelskiego i jego instytucji.
5. Dziennikarze są mało ruchliwi, nie wykazują zainteresowania dzielnicami oddalonymi od centrum miasta ani zdarzeniami w gminach – także tych podmiejskich, zamieszkiwanych obecnie przez osoby pracujące i studiujące w Krakowie, dojeżdżające na zakupy i w celu uczestnictwa w kulturze, dowożące dzieci do szkół itp.

W informowaniu o dialogu obywatelskim na terenie Krakowa i okolic należy w większym stopniu uwzględniać zdarzenia rozgrywające się w dzielnicach i gminach podmiejskich, prezentując je jako potencjalnie interesujący materiał dziennikarski oraz wskazując na ich ważność dla dialogu obywatelskiego.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. MOWIS w strukturze organizacyjnej Wydziału Spraw Społecznych

Załącznik 2. Wydział Spraw Społecznych – podział na wewnętrzne komórki organizacyjne oraz szczegółowy zakres działania, stan na dzień 19 września 2015 r.

Załącznik 3. Skład Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego –kadencje 2012–2014 i 2014–2016

Załącznik 4. Skład Komisji Dialogu Obywatelskiego w Krakowie

Załącznik 5. Skład Komisji Dialogu Obywatelskiego przy Radzie Miasta Kraków VII kadencji na lata 2014–2018

Załącznik 1.

MOWIS w strukturze organizacyjnej

Wydziału Spraw Społecznych⁶⁴

Wydział Spraw Społecznych

Referat Miejskiego Ośrodka Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS)

Symbol SO-07

Adres siedziby: Osiedle Centrum C10, 31-931 Kraków

Kierownik Referatu: Magdalena Furdzik

Zakres działania

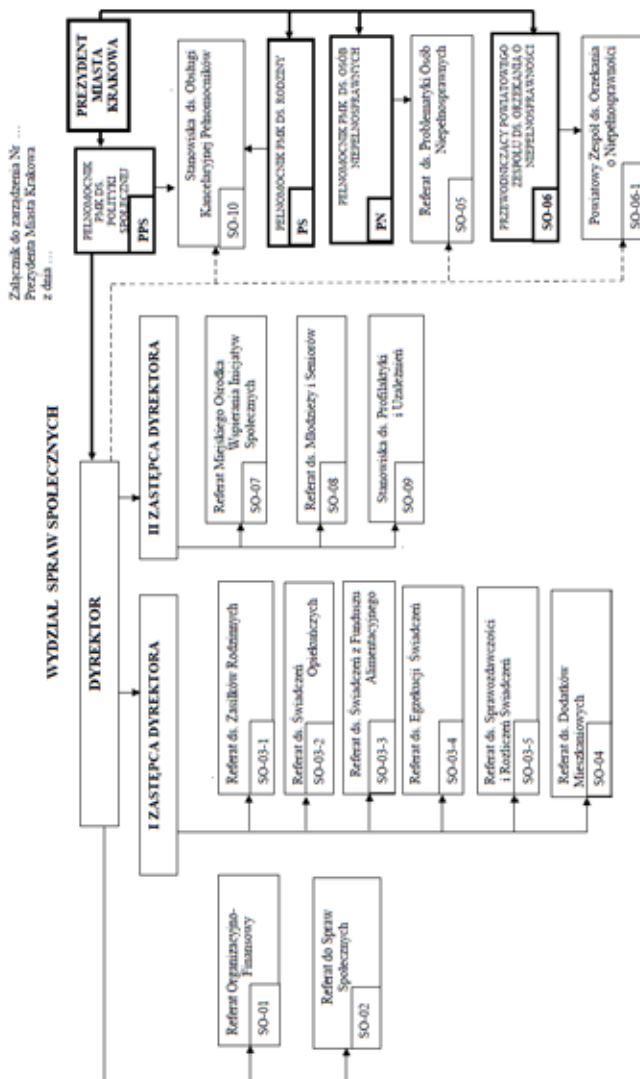
1. Koordynowanie działań w zakresie współpracy samorządu Miasta Krakowa z organizacjami pozarządowymi oraz wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego.
2. Inicjowanie, wspieranie i koordynowanie projektów i programów społecznych promujących i rozwijających formy współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi oraz integrowanie środowiska organizacji pozarządowych.
3. Przygotowywanie i koordynowanie realizacji programów współpracy samorządu Miasta Krakowa z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego.
4. Współpraca z Radami i Zarządami z Dzielnic w zakresie realizacji zadań priorytetowych i powierzonych oraz inicjatyw społecznych.
5. Obsługa administracyjno-biurowa działań Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.
6. Konsultowanie z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego lub z organizacjami pozarządowymi projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.
7. Rozpatrywanie wniosków o powołanie Komisji Dialogu Obywatelskiego oraz współpraca z powstałymi Komisjami Dialogu Obywatelskiego.
8. Przygotowywanie analiz, raportów, rekomendacji w zakresie współpracy Urzędu Miasta Krakowa z organizacjami pozarządowymi.

⁶⁴ Za: <https://www.bip.krakow.pl/?id=32&sub=struktura&query=id%3D11052%26amp%3Bpz%3D2>, dostęp 20.10.2015.

9. Przeprowadzanie otwartych konkursów ofert oraz innych trybów zlecenia zadań publicznych do realizacji organizacjom pozarządowym.
10. Przygotowanie, nadzorowanie i kontrolowanie realizacji umów zawartych z organizacjami pozarządowymi w ramach działania Referatu.
11. Monitorowanie udzielania dotacji dla organizacji pozarządowych przez wszystkie komórki organizacyjne UMK.
12. Udostępnianie organizacjom pozarządowym sal konferencyjno-szkoleniowych, sali komputerowej oraz biur na realizację projektów własnych organizacji w siedzibie Referatu MOWIS.
13. Opiniowanie wniosków organizacji pozarządowych o wyłączenie z przetargu lokali komunalnych w celu przeznaczenia ich na działalność statutową.
14. Upowszechnianie informacji na temat zasad tworzenia i funkcjonowania organizacji pozarządowych oraz pomoc we wzmacnianiu ich struktur.
15. Prowadzenie i rozwijanie portalu dla organizacji pozarządowych www.ngo.krakow.pl
16. Organizacja konkursu „Filantrop Krakowa”.
17. Koordynacja i realizacja porozumienia o współpracy pomiędzy EDF Polska S.A., CEZ Skawina, Miejskim Przedsiębiorstwem Energetyki Ciepłej w Krakowie oraz Gminą Miejską Kraków, jako programu społecznego „Podzielmy się ciepłem”.
18. Opiniowanie na wniosek sądu dokumentów rejestrowych stowarzyszeń.
19. Nadzór formalno-prawny nad fundacjami i stowarzyszeniami za wyjątkiem stowarzyszeń kultury fizycznej i uczniowskich klubów sportowych nadzorowanych przez Wydział Sportu.
20. Prowadzenie ewidencji stowarzyszeń zwykłych nieposiadających osobowości prawnej oraz ewidencji terenowych jednostek organizacyjnych stowarzyszeń, za wyjątkiem stowarzyszeń kultury fizycznej i uczniowskich klubów sportowych nadzorowanych przez Wydział Sportu.
21. Koordynacja zadań podejmowanych przez Gminę Miejską Kraków w zakresie budżetu obywatelskiego w mieście Krakowie.
22. Koordynacja zadań podejmowanych przez Gminę Miejską Kraków w zakresie inicjatywy lokalnej.

Załącznik 2.

Wydział Spraw Społecznych – podział na wewnętrzne komórki organizacyjne oraz szczegółowy zakres działania, stan na dzień 19 września 2015 r.

Źródło: Zarządzenie nr 2539/2015 w sprawie podziału na wewnętrzne komórki organizacyjne oraz szczegółowego zakresu działania WSS, on-line: www.bip.krakow.pl.

Załącznik 3.

Skład Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego – kadencje 2012–2014 i 2014–2016

Kadencja 2014–2016

Przedstawiciele Rady Miasta Krakowa

Drewnicki Michał
Jantos Małgorzata
Kalita Adam
Zięba Stanisław

Przedstawiciele Prezydenta Miasta Krakowa

Kramarz Witold – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie
Kulig Andrzej – Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej,
Kultury i Promocji Miasta
Płoskonka Mateusz – Wydział Spraw Społecznych
Presz Bogusława – Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Przedstawiciele organizacji pozarządowych

Banaś Stanisław – Fundacja Ukryte Skrzydła
Chromniak Ewa – Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych
Dziewitek Przemysław – Stowarzyszenie Pracownia Obywatelska
– współprzewodniczący
Mucha Paweł – Stowarzyszenie Pomocy Szkole Małopolska
Ryks Ewa – Stowarzyszenie Teatrów Nieinstytucjonalnych STEN
Walocho Przemysław – Fundacja Babel Images
Włodarczyk Aleksandra – Fundacja Hipoterapia Na Rzecz Rehabilitacji Dzieci
Niepełnosprawnych
Woźniak-Szpakiewicz Ewelina – Fundacja MIASTOTWÓRCZE

Przedstawiciele Rady Miasta Krakowa

Bassara Magdalena

Pietrzyk Sławomir (zmiana, wcześniej Garda Bartłomiej)

Jantos Małgorzata

Kosior Bolesław

Przedstawiciele Prezydenta Miasta Krakowa

Okońska-Walkowicz Anna – Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa
– współprzewodnicząca

Bańkowska Halina – Wydział Kształtowania Środowiska

Płoskonka Mateusz – Wydział Spraw Społecznych
(zmiana, wcześniej Klimczak Krzysztof)

Presz Bogusława – Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Przedstawiciele organizacji pozarządowych

Chromniak Ewa – Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych

Dąbroś Grażyna – Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych
Wspólna Radość

Dziewitek Przemysław – Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kapitału
Społecznego „Pracownia Obywatelska”
– współprzewodniczący

Grabka Paweł – Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Krakowska

Hołdys Wiesław – Stowarzyszenie Teatrów Nieinstytucjonalnych STEN

Kurzeja Bartosz – Spółdzielnia Socjalna EKOCENTRYCY

Pach Łukasz – Spółdzielnia Socjalna Piąty Element

Wójtowicz Paweł – MATIO Fundacja Pomocy Rodzinom
i Chorym na Mukowiscydozę

Załącznik 4.

Skład Komisji Dialogu Obywatelskiego w Krakowie ⁶⁵

Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Rewitalizacji Nowej Huty⁶⁶

Stowarzyszenie ŁĄKI NOWOHUCKIE w Krakowie
Towarzystwo Przyjaciół Ogrodu Doświadczeń w Krakowie – sekretarz
Małopolskie Stowarzyszenie Kupców i Przedsiębiorców – przewodniczący
Towarzystwo Na Rzecz Ochrony Przyrody – wiceprzewodniczący
Fundacja Bioregion JURA
Towarzystwo Urbanistów Polskich Oddział w Krakowie
Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego
– Oddział Hutnictwa Żelaza i Stali w Krakowie
Stowarzyszenie Zielona Mogiła
Fundacja „Partnerstwo dla Środowiska”
Przedstawiciel Wydziału Rozwoju Miasta

Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Kultury

Fundacja Ars Cameralis
Fundacja Art Forum
Fundacja Inicjatyw Społecznych Plan C
Fundacja im. św. Cecylii
Fundacja Loch Camelot
Fundacja Poemat – przewodniczący
Fundacja Piosenkarnia Anny Treter
Fundacja Ukryte Skrzydła (dawniej Fundacja Teatru Ludowego)
Fundacja Szanujmy Godność Człowieka
Fundacja Wspierania Kultury i Języka Polskiego im. Mikołaja Reja
Ochotnicza Straż Pożarna Muzeum Ratownictwa w Krakowie
Stowarzyszenie EKSIT
Stowarzyszenie Architektów Polskich Oddział w Krakowie

⁶⁵ Opracowany na podstawie informacji zamieszczonych na stronie BIP UM Kraków, on-line: https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=52025, dostęp 20.10.2015. Informacje zawarte na stronie nie pokrywają się z danymi przedstawionymi w Sprawozdaniu z realizacji programu współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, określonymi w art. 3 ust. 3 Ustawy z 24.04.2003 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Kraków UMK Wydział Spraw Społecznych, kwiecień 2015, s. 21, dokument elektroniczny.

⁶⁶ On-line: http://ngo.krakow.pl/kdo/83181,artykul,kdo_ds__rewitalizacji_nowej_huty.html, dostęp 20.10.2015.

Stowarzyszenie Artystów i Sympatyków Piwnicy Pod Baranami
Stowarzyszenie Edukacji Nieformalnej Kulturatka
Stowarzyszenie Historyków Sztuki Oddział w Krakowie
Stowarzyszenie Ogrody Sztuki
Stowarzyszenie Pisarzy Polskich Oddział w Krakowie
Stowarzyszenie Przyjaciół Woli Duchackiej
Stowarzyszenie Polskich Artystów Muzyków Oddział Krakowski – sekretarz
Stowarzyszenie Podgórze.pl
Stowarzyszenie Teatrów Nieinstytucjonalnych STEN – wiceprzewodniczący
Teatralne Centrum Wartości i Pojednania „Theatrum Mundi”
im. Mieczysława Kotlarczyka
Towarzystwo Przyjaciół Ogrodu Doświadczeń w Krakowie
Związek Artystów Scen Polskich Oddział w Krakowie
Związek Polskich Artystów Plastyków Okręg Krakowski
Związek Stowarzyszeń Multikultura
Przedstawiciel Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Środowiska

Towarzystwo Przyjaciół Ogrodu Doświadczeń w Krakowie
Towarzystwo na Rzecz Ochrony Przyrody – przewodniczący
Stowarzyszenie na Rzecz Ochrony i Rozwoju Dębik
Fundacja Fundusz Partnerstwa
Fundacja Partnerstwo dla Środowiska
Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych
Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć – sekretarz
Stowarzyszenie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju Piasków Wielkich
Fundacja Aeris Futuro
Fundacja Sendzimira
Obywatelski Komitet Ratowania Krakowa
Stowarzyszenie Ruch Ekologiczny Św. Franciszka z Asyżu
– wiceprzewodniczący
Stowarzyszenie Łąki Nowohuckie
Małopolskie Towarzystwo Ornitologiczne
Stowarzyszenie Armatorów i Inwestorów Dorzecza Wisły
Przedstawiciel Wydziału Kształtowania Środowiska

Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Zdrowia

MATIO Fundacja Pomocy Rodzinom i Chorym na Mukowiscydozę
– przewodniczący
Ogólnopolskie Stowarzyszenie Osób Dializowanych
Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Krakowie
Fundacja Helpful Hand

Stowarzyszenie Przyjaciół Chorych na Chłoniaki „Przebiśnieg”
Fundacja Urszuli Smok „Podaruj Życie”, Ośrodek Pomocy Osobom
z Chorobami Krwi i Nowotworami – wiceprzewodniczący
Fundacja „Wydź Naprzeciw”
Fundacja Hipoterapia Na Rzecz Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych
Fundacja Europejskie Centrum Etyki i Bioetyki
Fundacja Szanujmy Godność Człowieka
Stowarzyszenie Wspierania Onkologii UNICORN
Przedstawiciel Biura ds. Ochrony Zdrowia – sekretarz

Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Osób Niepełnosprawnych

MATIO Fundacja Pomocy Rodzinom i Chorym na Mukowiscydozę – wice-
przewodniczący
Fundacja „Wydź Naprzeciw”
Ogólnopolskie Stowarzyszenie Osób Dializowanych
Fundacja Urszuli Smok „Podaruj Życie”
Fundacja Helpful Hand
Fundacja Europejskie Centrum Etyki i Bioetyki im. Dobrego Pasterza
Stowarzyszenie Przyjaciół Chorych na Chłoniaki „Przebiśnieg”
Polskie Towarzystwo Stwardnienia Rozsianego Oddział w Krakowie
Fundacja Hipoterapia Na Rzecz Rehabilitacji Dzieci Niepełnosprawnych
– przewodniczący
Stowarzyszenie Krakowska Rada Niepełnosprawnych
Przedstawiciel Wydziału Spraw Społecznych UM Kraków
(Referat ds. Problematyki Osób Niepełnosprawnych) – sekretarz

Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Bezpieczeństwa

International Police Association (Międzynarodowe Stowarzyszenie Policji)
Region IPA Kraków – przewodniczący
Automobilklub Krakowski
Krakowskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
Klub Sportowo-Rekreacyjny „PLUS”
Stowarzyszenie Ochotnicza Straż Pożarna w Kościelnikach
Fundacja Pomocy Poszkodowanym „RAZEM” – sekretarz
Centrum Inicjatyw na rzecz Poprawy Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego
– wiceprzewodnicząca
Polski Związek Sambo
Przedstawiciel Wydziału Bezpieczeństwa UM Kraków

Załącznik 5.

Skład Komisji Dialogu Obywatelskiego przy Radzie Miasta Kraków VII kadencji na lata 2014–2018⁶⁷

Radni

Michał Drewnicki, wiceprzewodniczący Komisji

Andrzej Hawranek

Małgorzata Jantos

Dominik Jaśkowiec, przewodniczący Komisji

Jakub Kosek

Marek Lasota

Aleksander Miszański

Arkady Rzegocki

Anna Szybist

⁶⁷ Opracowano na podstawie informacji zawartych na stronie BIP UM Kraków, on-line: www.bip.krakow.pl/?dok_id=65244&sub=komisja&query=id%3D1164, dostęp 29.10.2015.

Publikacje

- Bogacz-Wojtanowska E., *Zdolności organizacyjne a współdziałanie organizacji pozarządowych*, Monografie i Studia ISP, Kraków 2013.
- Bogacz-Wojtanowska E., Hess A., Lenzion M., *Jak tworzyć i skutecznie działać w Radach Działalności Pożytku Publicznego? Praktyczne narzędzie dialogu obywatelskiego*, Świętokrzyskie Centrum Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej, Kielce 2015.
- Bank Światowy, *Participatory budgeting in Brazil*, materiał on-line.
- Brinkerhoff J.M., *Government – Non-profit Partnership: A Defining Framework*, Public Administration and Development, 2002, vol. 22, no. 1, p. 19–30.
- Hess A., *Spółcześni uczestnicy medialnego dyskursu politycznego w Polsce. Mediatyzacja i strategie komunikacyjne organizacji pozarządowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013.
- Kraszewski D., Mojkowski K., *Budżet obywatelski w Polsce*, Fundacja im. Stefana Batorego, Warszawa 2014, dokument elektroniczny.
- Lewenstein B. (red.), Dudkiewicz M. (współpraca), *Lokalny dialog obywatelski. Refleksje i doświadczenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011.
- Lorek Z., *Status doradcy burmistrza*, Wspólnota Pismo Samorządu Terytorialnego, artykuł on-line.
- Makowski G., *Nowe płaszczyzny dialogu między władzą i organizacjami pozarządowymi w Polsce*, [w:] Makowski G., Schimanek T. (red.), *Organizacje pozarządowe i władza publiczna. Drogi do partnerstwa*, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008, s. 73–94.
- Misztal W., *Dialog obywatelski we współczesnej Polsce*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011.
- Mordel T., *Co zmienia nowa ustawa o pracownikach samorządowych?*, Samorząd Terytorialny 2009/1–2, artykuł on-line.
- Rymsza M., *O polityce państwa wobec trzeciego sektora i instytucjonalizacji dialogu obywatelskiego*, [w:] Rymsza M. (red.), *Organizacje pozarządowe. Dialog obywatelski. Polityka państwa*, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007, s. 7–20.
- Salamon L.M., Anheier H.K., *Defining the Nonprofit Sector: A Cross-National Analysis*, Johns Hopkins Nonprofit Sector Series, no. 4, Manchester University Press, 1997.

- Sidor M., *Rola rad działalności pożytku publicznego – na przykładzie największych miast w Polsce*, [w:] M.W. Sienkiewicz, M. Sidor (red.), *Dialog obywatelski. Formy, mechanizmy, bariery i perspektywy rozwoju*, Wydawnictwo Fundacji Centrum Rozwoju Lokalnego, Lublin 2014.
- Sroka J., *Dialog obywatelski w Wojewódzkich Komisjach Dialogu Społecznego – na przykładzie Dolnośląskiej WDKS*, [w:] M. Rymśa (red.), *Organizacje pozarządowe. Dialog obywatelski. Polityka państwa*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007.
- Wiktorska-Święcka A., *Ku dialogowi obywatelskiemu w Polsce... Rada Działalności Pożytku Publicznego – 10 lat doświadczeń*, MPiPS/DPP, Warszawa 2013.

Raporty i sprawozdania

- Bargielski M., *Jak rozmawiać o dialogu obywatelskim? Działalność Komisji Dialogu Społecznego w Warszawie*, raport w ramach realizacji projektu „Społeczne Centrum Współpracy Obywatelskiej 2010–2012” prowadzonego przez Stowarzyszenie BORIS, Warszawa 2010.
- Bąk M., Bednarz P., Kulawczuk P., Szcześniak A., *Praktyczne zastosowanie modelu współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji samorządowych. Raport podsumowujący wdrażanie modelu w siedmiu jednostkach samorządu*, Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, Warszawa 2015, dokument elektroniczny.
- Prykowski Ł., *Głos Łodzian się liczy – czyli doświadczenia z budżetem obywatelskim w radach osiedli*, Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS, Łódź 2012, dokument elektroniczny.
- Sześcińo D., *Koncepcje ustawowego uregulowania budżetów obywatelskich (partycypacyjnych)*, ekspertyza dla Fundacji im. Stefana Batorego, Warszawa, dokument elektroniczny.
- Raport z ewaluacji pierwszej edycji Budżetu Obywatelskiego w Krakowie*, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych STOCZNIA, Warszawa–Kraków 2014, dokument elektroniczny.
- Raport z ewaluacji drugiej edycji Budżetu Obywatelskiego w Krakowie*, Pracownia Badań i Innowacji Społecznych STOCZNIA, Warszawa–Kraków 2015, dokument elektroniczny.
- Raport z ewaluacji Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2012–2014*, Fundacja Biuro Inicjatyw Społecznych, Kraków kwiecień 2014, dokument elektroniczny.
- Sprawozdanie z realizacji programu współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, określonymi w art. 3 ust. 3 Ustawy z dn. 24.04.2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, UMK Wydział Spraw Społecznych, Kraków kwiecień 2015, dokument elektroniczny.

Ustawy, uchwały i zarządzenia

- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zm.), dokument elektroniczny.
- Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. 2008 nr 223 poz. 1458 z późn. zm.), dokument elektroniczny.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2010 nr 234 poz. 1536), dokument elektroniczny.
- Uchwała nr XXXIV/432/11 Rady Miasta Krakowa z dnia 21 grudnia 2011 r. w sprawie powoływania członków oraz organizacji i trybu działania Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, dokument elektroniczny.
- Uchwała nr XCVII/1465/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 lutego 2014 r. w sprawie budżetu obywatelskiego miasta Krakowa, dokument elektroniczny.
- Uchwała nr 5/2014/II KRDP/1 Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego z dnia 25 sierpnia 2014 r. w sprawie wyboru dwóch współprzewodniczących II kadencji Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego.
- Uchwała nr VII/107/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 11 lutego 2015 r. w sprawie Regulaminu budżetu obywatelskiego Miasta Krakowa, dokument elektroniczny.
- Wieloletni Program Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2015–2018, Załącznik nr VI/72/15 do Uchwały Rady Miasta Krakowa z dnia 28 stycznia 2015 r., dokument elektroniczny.
- Załącznik do Uchwały nr 7/2014/II KRDP/3: Regulamin prac Krakowskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego z dnia 25 sierpnia 2014 r., dokument elektroniczny.
- Zarządzenie nr 1590/2010 Prezydenta Miasta Krakowa w sprawie szczegółowego zakresu działania, uprawnień i obowiązków Pełnomocnika Prezydenta Miasta Krakowa ds. Organizacji Pozarządowych, dokument elektroniczny.
- Zarządzenie nr 24/2011 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 13 stycznia 2011 r. w sprawie utraty mocy obowiązującej niektórych zarządzeń, pełnomocnictw i upoważnień Prezydenta Miasta Krakowa dotyczących Pełnomocników Prezydenta Miasta Krakowa, dokument elektroniczny.
- Zarządzenie Prezydenta Miasta Krakowa nr 759/2011 zmienione Zarządzeniem nr 2638/2014 z dnia 19 września 2014 r. w sprawie przyjęcia Regulaminu tworzenia oraz zasad funkcjonowania Komisji Dialogu Obywatelskiego, dokument elektroniczny.
- Zarządzenie nr 3373/2014 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 24 listopada 2014 r. w sprawie koordynacji i współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz usprawnienia przepływu informacji zewnętrznej i wewnętrznej dotyczącej tej współpracy, dokument elektroniczny.

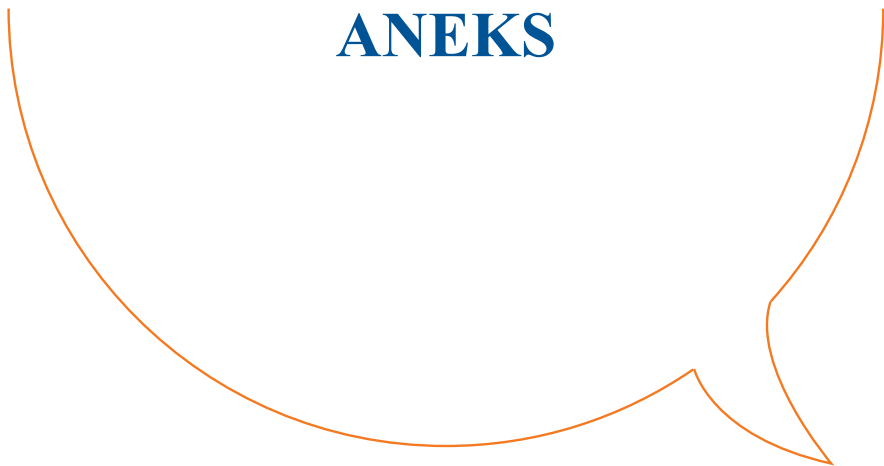
Zarządzenie nr 228/2015 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 3 lutego 2015 r. w sprawie określenia zakresu uprawnień i obowiązków Pełnomocnika Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, dokument elektroniczny.

Zarządzenie nr 2678/2015 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 7 października 2015 r. w sprawie określenia zakresu uprawnień i obowiązków Zastępcy Prezydenta Miasta Krakowa ds. Polityki Społecznej, Kultury i Promocji Miasta, dokument elektroniczny.

Źródła internetowe

www.administracja.ngo.pl
www.aktywniobywatele.uml.lodz.pl
www.bip.krakow.pl
www.dziennikpolski24.pl
www.gazetakrakowska.pl
www.gloslodzian.pl
www.isap.sejm.gov.pl
www.krakow.pl
www.krakow.wyborcza.pl
www.krakow.naszemiasto.pl
www.krakow.tvp.pl
www.lovekrakow.pl
www.maszglos.pl
www.ngo.krakow.pl
www.ngo.um.warszawa.pl
www.pozytek.gov.pl
www.publiczni.pl
www.siteresources.worldbank.org
www.wspolnota.org.pl

ANEKS

A. BADANIE WŚRÓD PRZEDSTAWICIELI ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

1. Czy w Krakowie istnieje dialog obywatelski?

Dopytać:

- a) Jak rozmówca rozumie to pojęcie?
- b) Czy w Krakowie mamy do czynienia z dialogiem obywatelskim?
W jakich obszarach?
- c) Czy dostrzega w Krakowie pozytywne cechy dialogu? Negatywne?

Dialog obywatelski to forma kontaktu między władzą państwową a organizacjami trzeciego sektora, polegająca na wzajemnym przekazywaniu sobie opinii, informacji czy ustaleń dotyczących celów, instrumentów i strategii wdrażania polityki publicznej. Nie należy go mylić z dialogiem społecznym, rozumianym jako komunikacja między władzami publicznymi, związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców dotycząca zbiorowych stosunków pracy (zbiorowego prawa pracy). Uczestnikami dialogu obywatelskiego – obok władz publicznych – są bowiem nie tylko tradycyjnie rozumiani partnerzy społeczni, ale także organizacje pozarządowe działające na różnych płaszczyznach: społecznej, ekonomicznej, światopoglądowej, zawodowej lub terytorialnej. Z tego względu przedmiotem dialogu obywatelskiego nie są wyłącznie problemy związane z miejscem pracy (zakładu, branży, sektora gospodarki), ale wszelkie zagadnienia związane z miejscem grup obywateli w państwie i społeczeństwie⁶⁸.

2. Co dla Pana/i (oraz dla Pana/i organizacji) oznaczają następujące pojęcia:

Najlepiej zapytać osobno o każde z poniższych:

- a) konsultacje społeczne
- b) budżet obywatelski

Konsultacje społeczne to proces, w którym przedstawiciele władz (każdego szczebla: od lokalnych po centralne) przedstawiają obywatelom swoje plany dotyczące np. aktów prawnych (ich zmiany lub uchwalania nowych), inwestycji lub innych przedsięwzięć, które będą miały wpływ na życie codzienne i pracę obywateli. Konsultacje nie ograniczają się jednak tylko do przedstawienia tych planów, ale także do wysłuchania opinii na ich temat, ich modyfikowania i informowania o ostatecznej decyzji. Konsulta-

⁶⁸ <http://www.pozytek.gov.pl/Podstawowe,pojacia,380.html>.

cje społeczne to sposób uzyskiwania opinii, stanowisk, propozycji itp. od instytucji i osób, których w pewien sposób dotkną, bezpośrednio lub pośrednio, skutki proponowanych przez administrację działań⁶⁹.

Budżet partycypacyjny/obywatelski to demokratyczny proces dyskusji i podejmowania decyzji, w którym mieszkańcy i jednostki samorządu terytorialnego decydują o tym, w jaki sposób wydawać część budżetu. Najczęściej jest on tworzony poprzez wykorzystanie takich narzędzi, jak poznanie priorytetów w wydawaniu pieniędzy przez samych członków danej wspólnoty, wybór delegatów budżetowych reprezentujących lokalne społeczności, wsparcie techniczne ze strony radnych, lokalne i regionalne zgromadzenia w celu debaty i głosowania nad priorytetowymi wydatkami, a następnie implementacja pomysłów mających bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców.

3. Jak Pan/Pani ocenia konsultacje społeczne w Krakowie?

Dopytać:

Jakie są?

Jakie powinny być, by spełniać swoje funkcje?

4. Jak Pan/Pani ocenia zorganizowanie budżetu obywatelskiego w Krakowie?

Dopytać:

Jak się udało?

W jaki sposób przeprowadzić działania w ramach budżetu obywatelskiego, żeby satysfakcjonował obywateli?

5. W jaki sposób pozyskuje Pan/Pani informacje o działaniach innych organizacji pozarządowych?

Jeśli rozmówca nie poruszy poniższych wątków, to dopytać.

Portal NGO.pl (NGO.krakow.pl)

Media miejskie – jakie?

Inne?

6. Czy może Pan/Pani wskazać podstawowe dokumenty polityki publicznej Miasta Krakowa, które Pana/Pani zdaniem odnoszą się do dialogu obywatelskiego?

Jeśli rozmówca nie poruszy poniższych wątków, to dopytać:

Jakie konkretnie dokumenty?

⁶⁹ <http://administracja.ngo.pl/x/340786>.

Dlaczego te? Co w nich, zdaniem rozmówcy, odnosi się do dialogu obywatelskiego?

Jak rozmówca ocenia wyżej wymienione dokumenty?

Przez **politykę publiczną** rozumiemy działalność celową (co nie znaczy, że intencje polityk publicznych są zawsze jasne oraz że cele są osiągnięte), zamkniętą w czasie, zakładającą alokację środków i odpowiedzialności. Polityki publiczne stanowią odrębne, skończone przedsięwzięcia. W szczególności ich założenia oraz opis mają postać formalnych **dokumentów**, aprobowanych przez odpowiednie ciała. Dokumenty te mają swoje umocowanie prawne.

7. Czym Pana/Pni zdaniem zajmują się następujące instytucje?

Dopytać o każdą, prosić o szczere odpowiedzi – dopytać, jak oceniają ich działania w Krakowie itd.

- a) Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS)
- b) Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej
- c) Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego
- d) Komisje Dialogu Obywatelskiego

MOWIS został powołany przez Prezydenta Miasta Krakowa w 2006 r. Celem placówki jest koordynowanie współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi, a w szczególności: rozwój wolontariatu, wspieranie trzeciego sektora i współpraca z jego przedstawicielami, współorganizacja szkoleń oraz inspirowanie wydarzeń i imprez integrujących społeczność lokalną.

Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej – obecnie jest nim Anna Okońska-Walkowicz – zarządza strategicznie i operacyjnie w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej Miasta Krakowa (co oznacza, że zadania są bardzo szerokie i ogólne). Do uprawnień i obowiązków Pełnomocnika należą:

- 1) projektowanie kierunków polityki Miasta w obszarze polityki społecznej,
- 2) monitorowanie realizacji celów polityki Miasta w zakresie polityki społecznej,
- 3) rekomendowanie przyjęcia kierunków i celów w zakresie polityki społecznej do strategii rozwoju Miasta oraz rekomendowanie zmian w tym zakresie w przyjętych dokumentach,
- 4) zatwierdzanie założeń do planów rzeczowych i planów rozwoju w obszarze polityki społecznej i rekomendowanie zadań inwestycyjnych do wieloletniej prognozy finansowej,
- 5) wyznaczanie zadań o charakterze priorytetowym, na dany rok i w perspektywie wieloletniej,
- 6) monitorowanie procesu wykonania planów i zadań o charakterze priorytetowym,
- 7) uczestniczenie w ustalaniu wskaźników realizacji zadań planowych i zadań o charakterze priorytetowym,

- 8) dokonywanie oceny realizacji zadań w oparciu o raporty zawierające ustalone wskaźniki,
- 9) dokonywanie oceny i interpretacji odchyień od założeń planów, przyczyn ich powstania oraz inicjatyw podejmowanych w zakresie likwidacji niepożądanych odchyień.

KRDPP – powołana po raz pierwszy w 2012 r., od dwóch miesięcy działa druga. W szesnastoosobowej Radzie zasiada ośmiu przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz ośmiu przedstawicieli samorządu – po czterech wskazanych przez Radę oraz Prezydenta Miasta Krakowa. Rada realizuje w szczególności następujące zadania: opiniowanie projektów strategii i polityk miejskich, projektów uchwał i aktów prawa miejscowego, wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych.

KDO – gremia inicjatywno-doradcze, tworzone przez organizacje pozarządowe oraz Miasto Kraków. Do zadań KDO należy m.in. opiniowanie projektów uchwał RMK i innych dokumentów, określanie potrzeb społecznych w zakresie działalności danej KDO i przedstawianie propozycji ich rozwiązania, opiniowanie dokumentów strategicznych, współpraca z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego. Obecnie funkcjonuje pięć KDO: ds. środowiska, kultury, zdrowia, rewitalizacji Nowej Huty oraz ds. osób niepełnosprawnych.

METRYCZKA DO WYWIADU Z ORGANIZACJĄ POZARZĄDOWĄ:

NAZWA ORGANIZACJI:

DANE KONTAKTOWE: adres siedziby, adres e-mail, ew. numer telefonu:

IMIĘ/NAZWISKO OSOBY, Z KTÓRĄ PRZEPROWADZANO WYWIAD

(UWAGA: TYLKO DO WIADOMOŚCI ZESPOŁU BADAWCZEGO):

FUNKCJA W ORGANIZACJI OSOBY, Z KTÓRĄ PRZEPROWADZANO WYWIAD:

GŁÓWNY OBSZAR DZIAŁANIA ORGANIZACJI:

DATA PRZEPROWADZENIA WYWIADU:

MIEJSCE PRZEPROWADZENIA WYWIADU:

IMIĘ I NAZWISKO BADACZA:

UWAGI (np. dotyczące utajnienia nazwy organizacji itp.):

B. BADANIA WŚRÓD MIESZKAŃCÓW DOTYCZĄCE ROZUMIENIA ZASAD DIALOGU OBYWATELSKIEGO

Uwaga! Należy szczególnie uważać na to, żeby nie odpytywać respondentów. Pytania należy zadawać w taki sposób, żeby czuli się komfortowo, nawet nie znając czy nie rozumiejąc pojęć.

1. Czy spotkał/a się Pan/Pani z pojęciem dialogu obywatelskiego?

Jeśli nie, to:

Co się Panu/Pani z tym pojęciem kojarzy?

Chodzi o to, by miękko dopytać:

- a) Jak rozmówca rozumie to pojęcie?
- b) Czy w Krakowie mamy do czynienia z dialogiem obywatelskim? W jakich obszarach?
- c) Czy dostrzega w Krakowie pozytywne cechy dialogu? Negatywne?

***Dialog obywatelski** to forma kontaktu między władzą państwową a organizacjami trzeciego sektora, polegająca na wzajemnym przekazywaniu sobie opinii, informacji czy ustaleń dotyczących celów, instrumentów i strategii wdrażania polityki publicznej. Nie należy go mylić z dialogiem społecznym, rozumianym jako komunikacja między władzami publicznymi, związkami zawodowymi i organizacjami pracodawców dotycząca zbiorowych stosunków pracy (zbiorowego prawa pracy). Uczestnikami dialogu obywatelskiego – obok władz publicznych – są bowiem nie tylko tradycyjnie rozumiani partnerzy społeczni, ale także organizacje pozarządowe działające na różnych płaszczyznach: społecznej, ekonomicznej, światopoglądowej, zawodowej lub terytorialnej. Z tego względu przedmiotem dialogu obywatelskiego nie są wyłącznie problemy związane z miejscem pracy (zakładu, branży, sektora gospodarki), ale wszelkie zagadnienia związane z miejscem grup obywateli w państwie i społeczeństwie⁷⁰.*

2. Czy spotkał/a się Pan/Pani z następującymi pojęciami (co one oznaczają, jak je rozumie, jak je należy rozumieć itp.):

Najlepiej zapytać osobno o każde z poniższych:

- a) organizacje pozarządowe
- b) konsultacje społeczne
- c) budżet obywatelski

⁷⁰ <http://www.pozytek.gov.pl/Podstawowe,pojencia,380.html>.

Konsultacje społeczne to proces, w którym przedstawiciele władz (każdego szczebla: od lokalnych po centralne) przedstawiają obywatelom swoje plany dotyczące np. aktów prawnych (ich zmiany lub uchwalania nowych), inwestycji lub innych przedsięwzięć, które będą miały wpływ na życie codzienne i pracę obywateli. Konsultacje nie ograniczają się jednak tylko do przedstawienia tych planów, ale także do wysłuchania opinii na ich temat, ich modyfikowania i informowania o ostatecznej decyzji. Konsultacje społeczne to sposób uzyskiwania opinii, stanowisk, propozycji itp. od instytucji i osób, których w pewien sposób dotkną, bezpośrednio lub pośrednio, skutki proponowanych przez administrację działań⁷¹.

Budżet partycypacyjny/obywatelski to demokratyczny proces dyskusji i podejmowania decyzji, w którym mieszkańcy i jednostki samorządu terytorialnego decydują o tym, w jaki sposób wydawać część budżetu. Najczęściej jest on tworzony poprzez wykorzystanie takich narzędzi, jak poznanie priorytetów w wydawaniu pieniędzy przez samych członków danej wspólnoty, wybór delegatów budżetowych, reprezentujących lokalne społeczności, wsparcie techniczne ze strony radnych, lokalne i regionalne zgromadzenia w celu debaty i głosowania nad priorytetowymi wydatkami, a następnie implementacja pomysłów mających bezpośrednie przełożenie na jakość życia mieszkańców.

3. (Dla tych mieszkańców, którzy odpowiedzieli na pytanie 2): Jak Pan/i ocenia w Krakowie (dokładnie dopytać o każdy typ aktywności):

organizacje pozarządowe – jak działają, czy są aktywne, w jakich obszarach itp.
konsultacje społeczne – czy są organizowane, czego dotyczą, jak je ocenia itp.
budżet obywatelski – czy jest dobrze zorganizowany, czy ma sens, jak go ocenia itp.

4. (Dla tych mieszkańców, którzy odpowiedzieli na pytanie 2): Czy i w jaki sposób angażuje się Pan/Pani w działania organizacji pozarządowych, zrzeszeń czy grup nieformalnych?

Dopytać: jakie, czego dotyczą, co robi na ich rzecz itp.. Zwracać uwagę na aktywność społeczną w ruchach społecznych, nieformalnych strukturach. Nie tylko NGOs!

Uwaga: jeśli odpowie, że nie, to proszę zapytać:

Co musiałoby się zmienić, żeby zaangażował/a się Pan/Pani w działania organizacji pozarządowych?

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje o życiu w Krakowie, inicjatywach społecznych itp.

⁷¹ <http://administracja.ngo.pl/x/340786>.

Dopytać o:
media „tradycyjne” (jakie?)
strony internetowe (jakie?)
portale społecznościowe (jakie?)

6. Czym Pana/Pani zdaniem zajmują się następujące instytucje w Krakowie?

Dopytać o każdą, prosić o szczere odpowiedzi. Dopytać, jak oceniają ich działania w Krakowie itd.

- a) Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych (MOWIS)
- b) Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej
- c) Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego
- d) Komisje Dialogu Obywatelskiego

Uwaga: jeśli nie wie, to nie dopytywać.

MOWIS został powołany przez Prezydenta Miasta Krakowa w 2006 r. Celem placówki jest koordynowanie współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi, a w szczególności: rozwój wolontariatu, wspieranie trzeciego sektora i współpraca z jego przedstawicielami, współorganizacja szkoleń oraz inspirowanie wydarzeń i imprez integrujących społeczność lokalną.

Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds Polityki Społecznej – obecnie jest nim Anna Okońska-Walkowicz – zarządza strategicznie i operacyjnie w obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej Miasta Krakowa (co oznacza, że zadania są bardzo szerokie i ogólne). Do uprawnień i obowiązków Pełnomocnika należą:

- 1) projektowanie kierunków polityki Miasta w obszarze polityki społecznej,
- 2) monitorowanie realizacji celów polityki Miasta w zakresie polityki społecznej,
- 3) rekomendowanie przyjęcia kierunków i celów w zakresie polityki społecznej do strategii rozwoju Miasta oraz rekomendowanie zmian w tym zakresie w przyjętych dokumentach,
- 4) zatwierdzanie założeń do planów rzeczowych i planów rozwoju w obszarze polityki społecznej i rekomendowanie zadań inwestycyjnych do wieloletniej prognozy finansowej,
- 5) wyznaczanie zadań o charakterze priorytetowym, na dany rok i w perspektywie wieloletniej,
- 6) monitorowanie procesu wykonania planów i zadań o charakterze priorytetowym,
- 7) uczestniczenie w ustalaniu wskaźników realizacji zadań planowych i zadań o charakterze priorytetowym,
- 8) dokonywanie oceny realizacji zadań w oparciu o raporty zawierające ustalone wskaźniki,
- 9) dokonywanie oceny i interpretacji odchyleń od założeń planów, przyczyn ich powstania oraz inicjatyw podejmowanych w zakresie likwidacji niepożądaných odchyleń.

KRDPP – powołana po raz pierwszy w 2012 r., od dwóch miesięcy działa druga. W szesnastoosobowej Radzie zasiada ośmiu przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz ośmiu przedstawicieli samorządu – po czterech wskazanych przez Radę oraz Prezydenta Miasta Krakowa. Rada realizuje w szczególności następujące zadania: opiniowanie projektów strategii i polityk miejskich, projektów uchwał i aktów prawa miejscowego, wyrażanie opinii w sprawach dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych.

KDO – gremia inicjatywno-doradcze, tworzone przez organizacje pozarządowe oraz Miasto Kraków. Do zadań KDO należy m.in. opiniowanie projektów uchwał RMK i innych dokumentów, określanie potrzeb społecznych w zakresie działalności danej KDO i przedstawianie propozycji ich rozwiązania, opiniowanie dokumentów strategicznych, współpraca z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego. Obecnie funkcjonuje pięć KDO: ds. środowiska, kultury, zdrowia, rewitalizacji Nowej Huty oraz ds. osób niepełnosprawnych.

METRYCZKA DO WYWIADU Z MIESZKAŃCEM

WIEK: a) 18–30, b) 30–40, c) 40–50, d) 50–60, e) powyżej 60

PŁEĆ (K/M):

WYKSZTAŁCENIE:

WYKONYWANY ZAWÓD (w niektórych ankietach jest):

IMIĘ I NAZWISKO BADACZA:

C. KLUCZ KATEGORYZACYJNY – ANALIZA ZAWARTOŚCI, BADANIA PILOTAŻOWE, MAJ–CZERWIEC 2015

DIALOG OBYWATELSKI I ZJAWISKA POKREWNE. MAPA INTERAKCJI KOMUNIKACYJNYCH W KRAKOWIE I WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM

Analiza zawartości oparta na modelu statystycznym.

Dobór próby:

ZAKRES CZASOWY

- 1) tydzień konstruowany, maj 2015
- 2) losowo wybrany tydzień ciągły, czerwiec 2015

MATERIAŁ BADAWCZY

PRASA:

„Gazeta Krakowska”, „Dziennik Polski”, „Gazeta w Krakowie”; datowane na dni jw. – informacje, relacje, reportaże, wywiady, publicystyka, na kolumnach informacyjnych i publicystycznych, z pominięciem działów kulturalnych i sportowych.

INTERNET:

Magiczny Kraków – portal miejski; zakładka „Informacje”, materiały datowane na dni jw.

Kraków Nasze Miasto – materiały z zakładek „Zdarzenia” i „Aktualności”, datowane na dni jw.

Love Krakow – materiały z zakładek „Zdarzenia” i „Aktualności”, datowane na dni jw.

TELEWIZJA:

Wydania Kroniki Krakowskiej datowane na dni jw. – spoty audiowizualne oraz informacje czytane, z pominięciem zajawek, przypomnień, powtórek.

RADIO:

Aktualności, pobrane ze strony internetowej Radia Kraków, datowane na dni jw.

Badanie przeprowadzone na próbie pełnej
Jednostka rejestracji: tekst dziennikarski (z ilustracją lub bez)
Jednostka kodowania/analizy: interakcja komunikacyjna/wydarzenie komunikacyjne

[UWAGA: BADANIA MAJĄ CHARAKTER PILOTAŻOWY! Koderów uprasza się o zgłaszanie nieścisłości w konstrukcji klucza, problemów z systemem kodowania lub z wprowadzaniem danych do bazy danych.]

ANALIZA FORMALNA

1) NUMER REJESTRACJI/KODOWANIA JEDNOSTKI (wpisz do bazy, wg instrukcji):

2) ROZMIAR TEKSTU (wpisz do bazy, wg instrukcji):

3) DOŁĄCZONA ILUSTRACJA: tak/nie

4) ZAPOWIEDŹ NA OKŁADCE: tak/nie

5) GATUNEK (wpisz do bazy, wg oznaczeń kodowych, dalsze postępowanie zgodne z instrukcją kodowania):

[IN] informacja (informacje serwisowe, sprawozdania)

[REP] reportaż (reportaże, relacje, profile i portrety, wywiady)

[OP] opinia (artykuły publicystyczne, polemiki, felietony, recenzje, eseje, listy)

6) AUTORSTWO

[AG] agencyjny

[W] własny dziennikarz redakcji

[E] ekspert

[PR] przedruk

[CZ] czytelnik

[URZ] urzędowy

7) NAZWISKO LUB SKRÓT IDENTYFIKACYJNY AUTORA (wpisz w pełnym brzmieniu):

8) ANALIZA TREŚCI – TERMINOLOGIA

W TEKŚCIE UŻYTO NASTĘPUJĄCYCH WYRAŻEŃ:

[RM] Rada Miasta

[UMK] Urząd Miasta Krakowa

[PREZ] prezydent miasta

[BPRES] biuro lub rzecznik prasowy UMK
[UW] Urząd Wojewódzki
[WOJ] wojewoda
[UM] Urząd Marszałkowski
[MAR] marszałek
[RD] Rada Dzielnicy
[RADNY] radny
[SAM] samorząd (wyr. ogólne)
[SD] samorząd dzielnicowy
[NGO] organizacja pozarządowa
[SL] społeczność lokalna
[OB] obywatel
[MOWIS] Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych
[PPS] Pełnomocnik Prezydenta Krakowa ds. Polityki Społecznej
[KRD] Krakowska Rada Działalności Pożytku Publicznego
[KDO] Komisje Dialogu Obywatelskiego
[KS] konsultacje społeczne
[DP] dialog obywatelski
[BP] budżet partycypacyjny, obywatelski
[SP] sfera publiczna
[SO] społeczeństwo obywatelskie
[PS] polityka społeczna
[ROZ] strategia rozwoju (miasta, województwa)

9) ANALIZA TREŚCI – ZDARZENIA KOMUNIKACYJNE

9a) W TEKŚCIE WYSTĘPUJE INFORMACJA/OPIS/ANALIZA ZDARZENIA KOMUNIKACYJNEGO:

TAK/NIE; jeśli tak, przejdź do wykazu interakcji komunikacyjnych

9b) OPISANE/ANALIZOWANE W TEKŚCIE ZDARZENIE KOMUNIKACYJNE MA CHARAKTER:

[S] spotkania (informacja, wymiana stanowisk, brak komponenty decyzyjnej lub konsultacyjnej)
[PP] przemówienia publicznego
[KAZ] kazania, nabożeństwa
[ST] szkolenia, treningu
[GRA] gry miejskiej, konkursu
[KONS] konsultacji społecznej
[DEB] debaty publicznej
[NEG] negocjacji, uzgadniania stanowisk, dochodzenia do wspólnego stanowiska

- [KON] konfliktu, sporu, kłótni, kontrowersji
- [SK] skargi, zażalenia
- [PRO] protestu bez komponentu przemocy
- [PRZE] protestu z komponentem przemocy (manifestacja, pikieta itp.)
- [JED] jednostronnej decyzji instytucji, organizacji
- [KOR] korespondencji
- [ZAB] zabawy, zdarzenia o charakterze rozrywkowym
- [HOL] hołdu, celebracji, uczczenia
- [POG] pogrzebu
- [IN] inne (jakie?)

10) ANALIZA TREŚCI – USYTUOWANIE GEOGRAFICZNE WYDARZENIA KOMUNIKACYJNEGO

10a. W TEKŚCIE WYSTĘPUJE INFORMACJA O MIEJSCU ODBYWANIA SIĘ ZDARZENIA KOMUNIKACYJNEGO:

TAK/NIE; jeśli tak, przejdź do wykazu miejsc 10b.

10b. OPISANE/ANALIZOWANE W TEKŚCIE WYDARZENIE KOMUNIKACYJNE ODBYWA SIĘ W:

- [K] Krakowie
- [D + OZN KOD] dzielnicy Krakowa (oznacz według mapy dołączonej do instrukcji kodowej)
- [G + OZN KOD] gminie (oznacz według mapy dołączonej do instrukcji kodowej)

LISTA DZIENNIKARZY MEDIÓW LOKALNYCH NAJCZĘŚCIEJ PISZĄCYCH O ZAGADNIENIACH DIALOGU I KOMUNIKOWANIA MIĘDZY URZĘDEM MIASTA A OBYWATELAMI W KRAKOWIE

PRASA:

Banasik Marcin, Długopolski Marek, Drożdżak Artur, Gurgul Aleksander, Karkosza Marcin, Kojzar Katarzyna, Kuraś Bartłomiej, Łazarczyk Gabriela, Makowski Maciej, Mrowiec Małgorzata, Nowosińska Sylwia, Paluch Marta, Rąpalski Piotr, Serafin Dawid, Skowron Grzegorz, Wantuch Dominika

INTERNET:

Drath Jakub, Karkosza Marcin, Kojzar Katarzyna, Kuciński Dawid, Rąpalski Piotr

TELEWIZJA:

Broszewska Małgorzata, Dyląg-Jędrzejczyk Agata, Gut Teresa, Hyla Wojciech, Mastyło Marta, Michalska J., Mróz Natalia, Nachtarzanka Anna, Pieczara Sylwia, Surówka Karol, Szkudlarek Marta

